

προσφέρουν είναι λιγοστό. Είναι απογοητευμένος, απελπισμένος και συχνά το παιδικό του μυαλό τον οδηγεί σε απόγνωση και στη σκέψη ότι θα πεθάνει. Γι' αυτό και απευθύνεται στον τελευταίο άνθρωπο που του έχει απομείνει από την οικογένειά του, τον παππού του, και τον παρακαλεί να έρθει να τον σώσει. Η απανθρωπιά των ανθρώπων της πόλης τον έχουν κάνει να έχει χάσει την εμπιστοσύνη του στους ανθρώπους και να τους βλέπει όλους καχύποπτα. Ως τρόπο άμυνας χρησιμοποιεί την ονειροπόληση που τον συγκινεί μεν αλλά τον βοηθούν να αντιπαρέχεται τις δύσκολες συνθήκες ζωής στις οποίες ζει και να ελπίζει σε ένα καλύτερο μέλλον. Και μόνο το γράμμα που έγραψε στον παππού του, τον έκανε να κοιμηθεί γαλήνια το βράδυ και να ονειρευτεί.

Παππούς: Μέσα από το γράμμα του μικρού Βάνκα και τις αναπολήσεις του στο παρελθόν, σκιαγραφούμε το πρόσωπο του παππού του. Παρουσιάζεται ως ένας άνθρωπος ανοιχτόκαρδος και πρόσχαρος, με έντονη την αίσθηση του χιούμορ («Η όψη του ήταν πάντοτε γελαστή και τα μάτια του μπιρμπίλιζαν»). Ήταν φιλόζωος και του άρεσε να αστειεύεται με το υπόλοιπο προσωπικό του σπιτιού όπου εργαζόταν. Αυτό μας δείχνει έναν άνθρωπο που δεν το βάζει κάτω, αλλά προσπαθεί να εκμεταλλευτεί κάθε στιγμή της ζωής του με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Οι δυσκολίες δεν τον απογοήτευαν και δεν του δημιουργούσαν σκυθρωπή διάθεση.

E. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Γλώσσα

Η γλώσσα της μετάφρασης είναι απλή δημοτική, χωρίς ιδιαιτερότητες και ιδιωματισμούς.

ii) Αφήγηση

Στο απόσπασμα υιοθετείται η διήγηση, αλλά με ένα ιδιόμορφο τέχνασμα εκ μέρους του συγγραφέα. Ο αναγνώστης μαθαίνει για τη ζωή του Βάνκα μέσα από το γράμμα που στέλνει στον παππού του, όπου κάνει λόγο και για το παρόν και για το παρελθόν. Η αφήγηση με αυτόν τον τρόπο κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα: στο «τώρα», που είναι η ζωή του Βάνκα στη Μόσχα και περιγράφεται στο γράμμα, και στο «τότε», που αναφέρεται στη ζωή στο χωριό και περιγράφεται με τη μορφή της αναπόλησης. Αυτή η αναπόληση, αν και ανατρέχει στο παρελθόν, γίνεται κάποτε σε παροντικό χρόνο (αυτή τη στιγμή, χωρίς άλλο ο παππούς θα στέκεται μπροστά στην αυλόπορτα... και τον έτριψαν με χιόνι για τις γιορτές), δίνοντας θεατρική ζωντάνια στην αφήγηση και προκαλώντας την άμεση συμμετοχή του αναγνώστη.

iii) Ύφος

Το ύφος είναι λιτό και γλαφυρό, με κάποιες δόσεις μελοδραματισμού. Ο παροντικός χρόνος που χρησιμοποιείται μερικές φορές στις αναπολήσεις του Βάνκα δίνουν ζωντάνια και παραστατικότητα, σπάζοντας τη μονοτονία της αφήγησης.

iv) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «το εικόνισμα που ήταν σφηνωμένο ανάμεσα στα ράφια», «προτού ζωγραφίσει το πρώτο γράμμα», «έναν κόμπο που τον έπνιγε», «Ο Βάνκας κοίταξε κατά το σκοτεινό παραθύρι... του παππού του», «η όψη του ήταν γελαστή», «έπιανε κουβεντολό», «παιγνιδιάρικα βλέμματα», «κόβει δαγκωνιά στο πόδι», «είχαν λιώσει με τις μπαστουνιές», «κουλουριάζεται από το κρύο», «ξεκαρδίζεται στα γέλια», «σπαρμένος με αστέρια», «ασημωμένα από την πάχνη», «δεν κλείνω μάτι», «σφούγγισε τα μάτια με τη γροθίτσα», «στύλωσε ξανά το βλέμμα του» κ.ά.

Προσωποποιήσεις: «Γλυκοκοιτούσε όλο τον κόσμο... κακία Ιησουΐτη!», «καπνό που ανεβαίνει από τις καμινάδες», «η Καστάνκα φταρνίζεται... παραπονεμένη».

Παρομοιώσεις: «έτσι που νομίζεις... για τις γιορτές», «όπως κάνω και για τη μάνα μου, την Πελαγία».

Αντίθεση: «σκοτεινό παραθύρι». Γενικά σε όλο το απόσπασμα υπάρχει αντίθεση μεταξύ της ζωής του Βάνκα στην πόλη και της ευτυχισμένης ζωής του στο χωριό. Επίσης υπάρχει η αντίθεση ανάμεσα στη σκληρή πραγματικότητα και στην ονειρεμένη ευτυχία.

Εικόνες: Η εικόνα του Βάνκα που γράφει το γράμμα, οι εικόνες των βασανιστηρίων του Βάνκα, η εικόνα του παππού, η εικόνα της ζωής στο χωριό, η εικόνα της ζωής των μικρών βιοπαλαιστών στη Μόσχα, η εικόνα των σκυλιών, η ηχητική εικόνα του παππού να σφυρίζει, η ηχητική εικόνα του παιδιού να τουρτουρίζει, η εικόνα του χριστουγεννιάτικου δέντρου, η εικόνα της τρόικας κ.ά.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Ποια συναισθήματα τρέφει ο Βάνκας για τον παππού του; Βρείτε τα σχετικά χωρία μέσα στο κείμενο.

Όλα τα παιδιά τρέφουν ιδιαίτερα συναισθήματα αγάπης για τους παππούδες τους. Ειδικά όμως ο Βάνκας αγαπάει περισσότερο τον παππού του, ακριβώς γιατί δεν του έχει απομείνει στη ζωή κανένας άλλος και βλέπει τον παππού του σαν μια σανίδα σωτηρίας από την άθλια ζωή την οποία ζει στην πόλη. Την αγάπη του δηλώνει αρχικά με την προσφώνηση που του απευθύνει στο γράμμα του («Πολυαγαπημένε μου παππού») και τις ευχές που του στέλνει εν

όψει Χριστουγέννων («Ο Θεός να σου δίνει όλα τα καλά»). Επίσης η αγάπη του δηλώνεται μέσα από την αναπόληση του παρελθόντος, όπου υπάρχουν μόνο εικόνες της ζωής του με τον παππού και η ανάμνηση του πόσο όμορφα περνούσε μαζί του. Τον έχει τόση ανάγκη και θέλει τόσο πολύ να επιστρέψει πλάι του, που του υπόσχεται ότι σε περίπτωση ανυπακοής του θα του επιτρέψει να τον δείρει. Όποιος αγαπάει, θέλει να προστατεύει το αντικείμενο της αγάπης του. Έτσι κάνει και ο Βάνκας, όπως φαίνεται από τη φράση «Και όταν θα μεγαλώσω... κανένα να σου κάνει κακό». Με την ίδια αποφάνηση τελειώνει το γράμμα του («Αγαπημένες μου παππού έλα»).

2. Συγκρίνετε τη ζωή του Βάνκα στη Μόσχα με εκείνη που ζούσε στο χωριό του. Ποιες διαφορές εντοπίζετε;

Η διήγηση κινείται σε δύο επίπεδα: στο «τώρα», που είναι η ζωή του Βάνκα στη Μόσχα και περιγράφεται στο γράμμα, και στο «τότε», που αναφέρεται στη ζωή του στο χωριό κοντά στο παππού του, και περιγράφεται με τη μορφή της αναπόλησης. Η ζωή στη Μόσχα είναι γεμάτη στερήσεις και κακοποίηση της ψυχής και του σώματός του. Στην πόλη είναι πεινασμένος και διαρκώς κουρασμένος από τη συνεχή δουλειά. Ακόμη και μετά τη δουλειά στο τσαγκαράδικο, η εργασία δεν τελειώνει για το μικρό βιοπαλαιστή, καθώς είναι αναγκασμένος να κάνει και οικιακές εργασίες, όπως το να φυλάει το μωρό του αφεντικού κατά τη διάρκεια της νύχτας, με αποτέλεσμα να μην του επιτρέπεται να ξεκουραστεί εκείνος.

Αντίθετα η ζωή στο χωριό ήταν γεμάτη ευτυχισμένες στιγμές και όμορφες αναμνήσεις, παρόλο που κι εκεί ανήκε σε υπηρετικό πρωσπικό, ως γιος της καμαριέρας της κυράς του σπιτιού. Στο χωριό δεν εργαζόταν ο ίδιος, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έμενε αδρανής. Βοηθούσε τον παππού του στις δικές του εργασίες. Άλλα οι εργασίες αυτές δεν ήταν τόσο κοπιαστικές και επιπλέον ήταν πιο ευχάριστες γιατί βρισκόταν κοντά στο μόνο συγγενικό του πρόσωπο, γεγονός που κάνει ένα παιδί να αισθάνεται ασφάλεια. Επίσης στο χωριό όλοι του συμπεριφέρονταν με καλοσύνη και κανείς δεν προσπαθούσε να τον εξαπατήσει ή να τον εκμεταλλευτεί. Η αφεντικίνα της μητέρας του τον δίδασκε να γράφει, να διαβάζει και να χορεύει. Η τρυφερή παρουσία του παππού του και η φροντίδα που του δείχνουν τα αφεντικά του σπιτιού, του προσφέρουν χαρά και ασφάλεια.

**3. Σκιαγραφήστε το χαρακτήρα του μικρού βιοπαλαιστή, παραπέμποντας σε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου.
Βλ. Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων.**

4. Σε ποιο σημείο του διηγήματος ο χρόνος της αφήγησης είναι παροντικός; Τι θέλει να πετύχει ο συγγραφέας με αυτή την επιλογή;

Ως προς τον αφηγηματικό τρόπο του κειμένου, έχουμε διήγηση, αλλά με ένα ιδιόμορφο τέχνασμα εκ μέρους του συγγραφέα. Ο αναγνώστης μαθαίνει για τη ζωή του Βάνκα μέσα από το γράμμα που στέλνει στον παππού του, όπου κάνει λόγο και για το παρόν και για το παρελθόν. Η αφήγηση με αυτόν τον τρόπο κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα: στο «τώρα», που είναι η ζωή του Βάνκα στη Μόσχα και περιγράφεται στο γράμμα, και στο «τότε», που αναφέρεται στη ζωή στο χωριό και περιγράφεται με τη μορφή της αναπόλησης. Αυτή η αναπόληση, αν και ανατρέχει στο παρελθόν, γίνεται κάποτε σε παροντικό χρόνο (αυτή τη στιγμή, χωρίς άλλο ο παππούς θα στέκεται μπροστά στην αυλόπορτα... και τον έτριψαν με χιόνι για τις γιορτές), δύνοντας θεατρική ζωντάνια και παραστατικότητα στην αφήγηση, προκαλώντας έτσι το σπάσιμο της μονοτονίας της αφήγησης και την άμεση συμμετοχή του αναγνώστη σε αυτήν.

5. Ποια συναισθήματα σας προκαλεί το τέλος του διηγήματος;

Το διήγημα έχει ένα απρόβλεπτο τέλος που ξαφνίαζει αρνητικά τον αναγνώστη. Ο Βάνκας στέλνει μεν το γράμμα αλλά ξεχνά να γράψει τη διεύθυνση του παραλήπτη παππού του. Όταν γίνεται φανερό ότι το γράμμα δε θα φτάσει στον προορισμό του και τελικά ο Βάνκας δε θα σωθεί από την αθλιότητα, ο αναγνώστης συγκινείται. Το γεγονός της ακύρωσης της προσπάθειας για επικοινωνία και της ματαίωσης της επιθυμίας του Βάνκα δημιουργεί το αίσθημα μια τρυφερής θλίψης για την τραγικότητα του προσώπου του μικρού βιοπαλαιστή.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Βρείτε στο κείμενο τα περιστατικά που δείχνουν τη σκληρότητα των ενηλίκων απέναντι στο μικρό Βάνκα και σχολιάστε τες.
- 2 Το μεσαίο τμήμα της επιστολής δε φανερώνει την ίδια απελπισία. Γιατί;

Λεώνη

Μαρία Πυλιώτου

A. Η δημιουργός

Γεννήθηκε το 1935 στο Λευκόνοικο της Μεσαορίας, σήμερα κατεχόμενο από τους Τούρκους χωριό της Κύπρου. Είναι δασκάλα, συγγραφέας και εικονογράφος παιδικών βιβλίων. Έχει τιμηθεί με βραβεία από τον Κυπριακό Σύνδεσμο Παιδικού Βιβλίου, από το Υπουργείο Παιδείας, το Θεατρικό Οργανισμό Κύπρου, τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά κ.ά. Επίσης, έχει βραβευτεί από τη UNICEF και το 1987 κέρδισε σε διεθνή διαγωνισμό το Μετάλλιο του Διεθνούς Βραβείου Janusz Korczak. Δύο βιβλία της μεταφράστηκαν στα ουκρανικά και κυκλοφόρησαν από τις Εκδόσεις Μπεσέλκα του Κιέβου. Η ποιητική της σύνθεση *Για Χώματα μεταφράστηκε στα ρωσικά και κυκλοφόρησε σε ανθολογία στη Μόσχα*. Ασχολείται με τη μελέτη και την παρουσίαση παιδικών βιβλίων, συνεργάζεται με εφημερίδες, περιοδικά, καθώς και με το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Είναι γραμματέας του Κυπριακού Συνδέσμου Παιδικού Βιβλίου (εθνικού τμήματος της IBBY) και μέλος της Ένωσης Λογοτεχνών Κύπρου. Στα έργα της περιλαμβάνονται τα εξής: *Στα φτερά του χρυσού αετού, καθώς και τα παιδικά Η αρβύλα που έγινε βαρκούλα, Λεώνη, Ο σκύλος που έχασε την ουρά του, Περιπέτεια στο βοτανόκηπο, Τα δέντρα που τρέχουν, Τα παιδιά του ήλιου, Τζιαφέρ Γιασίν Αλή, Το άγαλμα που πετούσε στο όνειρό του, Το ασημένιο καπνιστήρι*.

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Μαρίας Πυλιώτου, *Λεώνη*. Ήρωίδα του μυθιστορήματος είναι μια έφηβη που πάσχει από σκλήρυνση κατά πλάκας και είναι αναγκασμένη επί δύο χρόνια να κινείται με αναπτηρικό καροτσάκι. Η πρώτη περίοδος είναι πολύ δύσκολη γι' αυτήν. Σταδιακά όμως ανακτά το θάρρος της, αντιμετωπίζει με δυναμισμό της κατάστασή της, βρίσκει δουλειά και διεκδικεί τα δικαιώματά της. Η απελπισία παραμερίζεται μπροστά

στο μοναδικό δώρο, τη ζωή. Η Λεώνη, λοιπόν, και μοναχά με το μυαλό και τα χέρια ζωντανά, θα ζει, θα δημιουργεί, για να έχει τη χαρά που χρειάζεται, τους φίλους που αγαπά, ακόμα και τον έρωτα. Την αποφασιστικότητά της να δημιουργήσει μια νέα ζωή παρακολουθούμε στο απόσπασμα που παρατίθεται στο σχολικό βιβλίο.

Γ. Δομή του έργου

Το κείμενο χωρίζεται σε τρεις θεματικές ενότητες:

1η ενότητα: «Έχουν περάσει κιόλας... χρόνια από τότε»: Η Λεώνη και η ζωγραφική.

2η ενότητα: «Σήμερα η Λεώνη... στην άλλη πλευρά της πόλης»: Η πρώτη έξοδος της Λεώνης μετά το νοσοκομείο.

3η ενότητα: «Φτάνει επιτέλους ο θείος... πρώτη στους Ολυμπιακούς Αγώνες»: Ο θείος Τόνι και τα σχέδιά τους για τον εκδοτικό οίκο.

Δ. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Στο κείμενο παρακολουθούμε τη θαρραλέα προσπάθεια της καθηλωμένης σε αναπτηρικό καροτσάκι Λεώνης να πάρει στα χέρια της τη ζωή της και να συνεχίσει να ζει ως κανονικός άνθρωπος. Αρχικά ασχολείται επαγγελματικά με τη ζωγραφική σε πήλινα σκεύη, μια δουλειά που την κάνει ευτυχισμένη. Κατόπιν περιγράφεται η απόφαση της Λεώνης να βγει από το σπίτι και να εμφανιστεί σε ένα πάρτι που διοργανώνουν οι φίλοι της και στο οποίο θα τη συνοδεύσει ο θείος της, ο Τόνι. Κατόπιν περιγράφεται η σχέση της Λεώνης με το θείο της, που είναι συμπαραστάτης και αρωγός στην όλη της προσπάθεια. Μάλιστα αυτός είναι που στη νέα του επιχειρηματική προσπάθεια θα πάρει τη Λεώνη ως βοηθό του. Εκτός λοιπόν από τη θεματική εστίαση του κειμένου στα άτομα με ειδικές ανάγκες, γίνεται παράλληλα λόγος και για τα εργασιακά τους δικαιώματα, καθώς και για το κατά πόσο η τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να συμβάλει τα μέγιστα στη διευκόλυνση της ζωής τους.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα: Στην πρώτη αυτή ενότητα παρακολουθούμε την επαγγελματική σχέση της Λεώνης με τη ζωγραφική. Έχει καταφέρει να βρει βιοποριστική διέξοδο, διακοσμώντας πιάτα και αναλαμβάνοντας εργασία στο σπίτι. Μας δίνεται η περιγραφή του εργαστηρίου της, όπου η Λεώνη αισθάνεται ευτυχισμένη, ασχολούμενη με αυτό που της αρέσει. Υπάρχουν και άλλες επαγγελματικές προτάσεις γι' αυτήν. Επίσης είναι πολλοί αυτοί που έρχονται να την επισκεφτούν, κυρίως συμμαθητές της από το σχολείο.

2η ενότητα: Στην ενότητα αυτή βλέπουμε την απόφαση της Λεώνης να βγει για πρώτη φορά από το σπίτι μετά την έξοδό της από το νοσοκομείο, κατόπιν πίεσης που της άσκησαν οι φίλοι της γι' αυτό. Υπονοείται εδώ η άσχημη ψυχολογική κατάσταση στην οποία βρέθηκε η Λεώνη, όταν η ασθένεια την καθήλωσε σε αναπηρικό καροτσάκι. Στην αφήγηση, όμως, οι αρνητικές σκέψεις ανήκουν στο παρελθόν. Παρακολουθούμε την προετοιμασία της αλλά και την ανυπομονησία της γι' αυτήν την έξοδο («Η Λεώνη νιώθει να μην περνά εύκολα η ώρα. Κοιτάει συνέχεια το μικρό της ρολόι»). Επίσης γίνεται λόγος για τα μελλοντικά σχέδια της Λεώνης: να πάρει αυτοκίνητο με αυτόματο σύστημα οδήγησης, να ταξιδεύει, να πηγαίνει όπου θέλει, να κατακτήσει τον κόσμο. Βλέπουμε εδώ την αισιόδοξη και θαρραλέα στάση της απέναντι στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει λόγω της ασθένειας. Ωστόσο τη βλέπουμε να παλεύει με όποιο τρόπο μπορεί, να ονειρεύεται και να νιώθει αποφασισμένη να νικήσει την καθήλωση και να ζήσει όπως όλοι οι άνθρωποι. Ο νους της δε μένει στις δυσκολίες, αλλά κοιτά μπροστά και προσπαθεί να εκμεταλλευτεί όλες τις δυνατότητες που της παρέχονται για μια φυσιολογική ζωή. Δεν εστιάζει στο τι δεν μπορεί να κάνει, αλλά στο τι μπορεί. Ένας επιπλέον λόγος για να αισθάνεται περισσότερο δυνατή είναι και η ανάμνηση ενός κοριτσιού που καθόταν δίπλα της στο νοσοκομείο και το οποίο πέθανε από όγκο στον εγκέφαλο. Προς στιγμήν, αυτή η εμπειρία την κατέβαλε, αλλά μετά την έκανε να υποσχεθεί στον εαυτό της ότι η ίδια θα ζήσει και θα ζήσει για να τη θυμάται.

3η ενότητα: Στην ενότητα αυτή γνωρίζουμε το θείο της Λεώνης, τον Τόνι, ο οποίος μοιάζει να της συμπαραστέκεται με όποιον τρόπο μπορεί. Αυτός είναι που θα τη συνοδεύσει στην έξοδό της. Μαζί κάνουν καλή παρέα, αστειεύονται, πειράζει ο ένας τον άλλον. Ανταγωνίζονται για το ποιος είναι περισσότερο εργατικός. Η Λεώνη είναι δεκαεφτά χρόνων και είναι κιόλας οικονομικά ανεξάρτητη, γεγονός που δε συναντάς συχνά σε άτομα αυτής της ηλικίας, ακόμη και χωρίς την αναπηρία της Λεώνης. Η κοπέλα αρνείται να συνεχίσει τις σπουδές της. Ο αφηγητής στο σημείο αυτό βρίσκει την ευκαιρία να θίξει τις ελλείψεις που υπάρχουν σε δημόσιους χώρους και δεν επιτρέπουν την πρόσβαση σε αυτούς ατόμων με αναπηρίες. Τέλος, μέρος των σχεδίων του φιλόδοξου θείου της είναι και η ίδρυση ενός εκδοτικού οίκου. Παρόλο που δεν έχει οικονομική ανάγκη, ονειρεύεται να γίνει το βιβλίο μέρος της καθημερινότητας των ανθρώπων, εισάγοντάς το στις υπεραγορές. Η Λεώνη προσφέρεται αμέσως να τον βοηθήσει στα σχέδιά του και ο Τόνι υπόσχεται να την εκπαιδεύσει στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, προκειμένου η συνεργασία τους να ευοδωθεί.

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων

Λεώνη: Το κείμενο χαρακτηρίζεται από την αισιόδοξη αντιμετώπιση των ποικίλων προβλημάτων που μπορεί να υπάρχουν στη ζωή των ατόμων με αναπηρίες. Η αισιοδοξία αυτή προσωποποιείται στη Λεώνη, η οποία εμφανίζεται με αγωνιστικό πνεύμα ιδιαιτέρως υψηλό και με θηικό ακμαιότατο. Ήδη, δύο μόλις χρόνια μετά την εμφάνιση της αναπηρίας της, έχει καταφέρει να βρει βιοποριστική διέξοδο, ενώ προγραμματίζει να επεκτείνει τις δραστηριότητές της εκμεταλλευόμενη τις διευκολύνσεις που της παρέχει η τεχνολογική εξέλιξη. Είναι φιλόδοξη και ονειροπόλα. Σχεδιάζει να ταξιδέψει, να «κατακτήσει όλο τον κόσμο». Έχει ξεπεράσει την άσχημη ψυχολογική κατάσταση μετά την καθήλωσή της και δηλώνει ότι έχει αποδεχτεί τον εαυτό της και έχει νικήσει τα συμπλέγματά της, όταν αποφασίζει από μόνη της να εμφανιστεί στο πάρτι που διοργανώνουν οι φίλοι της.

Τόνι: Είναι ο άνθρωπος που αγαπάει και βοηθά τη Λεώνη και της συμπαραστέκεται με όποιον τρόπο μπορεί, ψυχολογικά αλλά και πρακτικά, προσφέροντάς της ακόμη και θέση εργασίας στον εκδοτικό οίκο που σχεδιάζει να ιδρύσει. Δε δείχνει οίκτο απέναντι στη Λεώνη, αλλά της συμπεριφέρεται σαν να μη συμβαίνει τίποτα («Βαρέθηκα βρε παιδί μου να κάθομαι!»). Είναι και αυτός ονειροπόλος και φιλόδοξος, και γι' αυτό μπορούν να κάνουν τόσο καλή παρέα οι δύο τους. Η ίδια η Λεώνη τον χαρακτηρίζει «αθεράπευτο ιδεολόγο - ονειροπόλο».

E. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Γλώσσα

Η γλώσσα του αποσπάσματος είναι η απλή δημοτική, με λεξιλόγιο που αντλείται από την καθημερινή μας ομιλία.

ii) Αφήγηση

Ως προς τον αφηγηματικό τρόπο, έχουμε τριτοπρόσωπη διήγηση από έναν «παντογνώστη» αφηγητή που δε μετέχει μεν στα γεγονότα αλλά τα γνωρίζει καλά, καθώς και τις σκέψεις των ηρώων.

iii) Ύφος

Η απλή, καθημερινή γλώσσα, αλλά και η παντελής απουσία μελοδραματισμού κάνουν το ύφος του κειμένου λιτό. Η φυσικότητα των διαλόγων δίνει ζωντάνια στην αφήγηση, ενώ ο τόνος του αποσπάσματος είναι σαφώς διδακτικός: να εξάρει μέσα από το παράδειγμα της ηρωίδας το αγωνιστικό πνεύμα που συνήθως διακρίνει τα άτομα με αναπηρίες και να τονώσει το θηικό εκείνων που βρίσκονται σε ανάλογη κατάσταση.

iv) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «ένας χώρος χαράς και ευλογίας», «πετάνε με αεροπλάνα», «άλλαξε σπίτι», «πάει να τρελαθεί με τη ζωντάνια», «μπαίνει στην κουβέντα», «αθεράπευτος ιδεολόγος», «ξύπνιο μιαλό».

Παρομοιώσεις: «με το πρόσωπο Φαγιούμ», «μάτια που λάμπουν», «σαν την Πατουλίδου».

Προσωποποιήσεις: «κάτι μέσα της συνέχεια τη σπρώχνει», «ατάραχα πόδια».

Ασύνδετο: «Γίνονται ζωγράφοι, γίνονται συνθέτες... μπορείς να φανταστείς!», «Δίπλα στο ψωμί, στο φρούτο... και το βιβλίο», «Το κάνει για να κινηθεί... να προσφέρει».

Εικόνες: Η εικόνα της Λεώνης στο εργαστήριό της, η εικόνα των σχεδίων της Λεώνης για το μέλλον, η εικόνα της προετοιμασίας της για την έξοδο, η εικόνα του θείου Τόνι κ.ά.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Ποια στάση κράτησε η Λεώνη απέναντι στο πρόβλημα της υγείας της και πόσο επηρεάστηκε από αυτό η συμπεριφορά της; Τι είδους προσωπικότητα αποκαλύπτει αυτή η στάση;

Στο πρόσωπο της Λεώνης αντικατοπτρίζεται η αισιόδοξη αντιμετώπιση των ποικίλων προβλημάτων που μπορεί να υπάρχουν στη ζωή των ατόμων με αναπηρίες. Η ηρωίδα έχει υψηλό αγωνιστικό πνεύμα και ακμαίο ηθικό. Ήδη, δύο μόλις χρόνια μετά την εμφάνιση της αναπηρίας της, έχει καταφέρει να βρει βιοποριστική διέξοδο, ενώ προγραμματίζει να επεκτείνει τις δραστηριότητές της εκμεταλλευόμενη τις διευκολύνσεις που της παρέχει η τεχνολογική εξέλιξη. Είναι φιλόδοξη και ονειροπόλα. Σχεδιάζει, μάλιστα, να ταξιδέψει και, όπως αναφέρει, να «κατακτήσει όλο τον κόσμο». Έχει ξεπεράσει την άσχημη ψυχολογική κατάσταση που προκάλεσε η καθήλωσή της και δηλώνει ότι έχει αποδεχτεί τον εαυτό της και έχει νικήσει τα συμπλέγματά της, όταν αποφασίζει από μόνη της να εμφανιστεί στο πάρτι που διοργανώνουν οι φίλοι της. Ο νους της δε μένει στις δυσκολίες, αλλά κοιτάζει στο μέλλον και προσπαθεί να αξιοποιήσει όλες τις δυνατότητες που της προσφέρονται ώστε να ζήσει μια φυσιολογική ζωή. Δεν εστιάζει στο τι δεν μπορεί να κάνει, αλλά στο τι μπορεί. Τα χαρακτηριστικά αυτά φανερώνουν έναν άνθρωπο που χαρακτηρίζεται από αγωνιστικό πνεύμα, διαθέτει θάρρος και γενναιότητα, υπομονή και επιμονή, και πάνω απ' όλα, αγάπη για τη ζωή.

2. Γιατί έχει τόση σημασία η απόφαση της Λεώνης να εμφανιστεί στο πάρτι που οργανώνουν οι φίλοι της;

Ένα από τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρίες αφορά στον τρόπο με τον οποίο γίνονται αποδεκτά από τον κοινωνικό περίγυρο. Οι κοινωνικές αντιδράσεις κυμαίνονται από την αδιακρισία έως τον οίκτο και τη λύπηση. Προκειμένου να μην αντιμετωπίσουν αυτές τις δυσάρεστες γι' αυτούς αντιδράσεις, τα άτομα με αναπηρίες, αποφεύγουν τις κοινωνικές επαφές με άτομα «φυσιολογικά», επειδή ακριβώς αισθάνονται δακτυλοδεικτούμενοι. Η απόφαση της Λεώνης να εμφανιστεί στο πάρτι που οργάνωσαν οι φίλοι της, έστω και κατόπιν άσκησης πίεσης, έχει ιδιαίτερη σημασία, διότι δείχνει ότι η Λεώνη έχει πλέον αποδεχτεί τον εαυτό της και έχει νικήσει τα συμπλέγματά της. Δεν τη νοιάζει πλέον η αντίδραση των άλλων ανθρώπων, εφόσον η ίδια έχει εξοικειωθεί με την αναπηρία της και έχει αποφασίσει να μάθει να ζει με αυτή.

3. Η Λεώνη, ως άτομο με κινητικές δυσκολίες, αναζήτησε και βρήκε επαγγελματικές διεξόδους. Συζητήστε μέσα στην τάξη για το αγωνιστικό πνεύμα της ηρωίδας, αναφέροντας παραδείγματα ανθρώπων από το ευρύτερο ή συγγενικό σας περιβάλλον, που αντιμετωπίζουν ανάλογα προβλήματα και έχουν την ίδια αγωνιστική διάθεση.

*Kαι σε αυτούς τους αγώνες, μεταφέραμε
τη φωνή της ψυχής σε κάθε γωνιά του πλανήτη!*

Παραολυμπιακοί Αγώνες ΑΘΗΝΑ 2004

*Είμαστε περοήφανοι που συμβάλλαμε στην υποστήριξη της
διοργάνωσης των παραολυμπιακών αγώνων που στέφθηκαν με
μεγάλη επιτυχία και πραγματικά κέρδισαν τις καρδιές όλων μας.*

Δύο εβδομάδες μετά τη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων, από τις 17 έως τις 28 Σεπτεμβρίου, αθλητές και αθλήτριες με αναπηρία από όλο τον κόσμο συναντήθηκαν στην Αθήνα και πρωταγωνίστησαν στο δεύτερο μεγαλύτερο αθλητικό γεγονός, τους Παραολυμπιακούς Αγώνες ΑΘΗΝΑ 2004.

Στους Παραολυμπιακούς Αγώνες συμμετείχαν 136 χώρες (νέος αριθμός ρεκόρ) και 135 Έλληνες αθλητές. Η Ελλάδα κέρδισε 20 μετάλλια (3 χρυσά, 13 αργυρά, 4 χάλκινα), 9 περισσότερα από αυτά που είχε κερδίσει στους Παραολυμπιακούς Αγώνες στο Σίδνεϊ. Για πρώτη φορά, οι θερινοί Ολυμπιακοί και οι Παραολυμπιακοί Αγώνες διοργανώθηκαν από την ίδια Οργανωτική Επιτροπή, ενώ, επίσης για πρώτη φορά στην ιστορία των Παραολυμπιακών Αγώνων, οι αθλητές δεν πλήρωσαν για τη συμμετοχή τους.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Πώς κρίνετε τη στάση του θείου Τόνι απέναντι στη Λεώνη;
2. Σχολιάστε τα σχέδια της Λεώνης για το μέλλον.
3. Φανταστείτε πώς θα εξελιχθεί η βραδιά εξόδου της Λεώνης και πώς θα την υποδεχτούν οι φίλοι της.

Προβλήματα της σύγχρονης ζωής

Γραφείον ιδεών

Αντώνης Σαμαράκης

A. Ο δημιουργός

Σημαντικός πεζογράφος μας, του οποίου το έργο γνωρίζει ιδιαίτερα μεγάλη διάδοση τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Ο Αντώνης Σαμαράκης γεννήθηκε το 1919 στην Αθήνα και πέθανε το 2003. Σπούδασε νομικά και από το 1935 έως το 1963 εργάστηκε στο Υπουργείο Εργασίας, θέση από την οποία παραπήδηκε με την επιβολή της δικτατορίας του Μεταξά. Την περίοδο της Κατοχής έλαβε μέρος στην Εθνική Αντίσταση, ενώ από το 1945 και μετά συνέχισε να εργάζεται στο υπουργείο, εγκαταλείποντας τη θέση αυτή το 1963. Το αντιστασιακό του παρών το έδωσε και στην περίοδο της δικτατορίας των Απριλιανών, ενώ ποτέ δεν έπαψε να ασχολείται με ποικίλα κοινωνικά προβλήματα. Συμμετείχε ως εκπρόσωπος της χώρας μας σε διεθνείς συναντήσεις για θέματα εργασιακά και μεταναστευτικά. Το 1963 παντρεύτηκε την Ελένη Κουρεμπανά. Την περίοδο 1968-1969 ηγήθηκε αποστολής εμπειρογνωμοσύνης στις χώρες της Αφρικής έπειτα από ανάθεση της Διεθνούς Ομάδας Εργασίας. Ως εκπρόσωπος της UNESCO ταξίδεψε στην Αιθιοπία και δραστηριοποιήθηκε δημοσιεύοντας άρθρα υπέρ της επίλυσης των προβλημάτων των κατοίκων της χώρας. Στη λογοτεχνία πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1930 ως ποιητής από τις στήλες των περιοδικών *Παιδικός κόσμος* και *Διάπλασις* των *Παιδών*. Ακολούθησαν δημοσιεύσεις του στις σελίδες της *Νέας Εστίας* και άλλων περιοδικών, όπως το *Ξεκίνημα*, και τα *Νεοελληνικά Γράμματα*. Συνεργάστηκε επίσης με το περιοδικό *Ακτίνες* μετά τον πόλεμο του 1940.

Το 1954 εκδόθηκε η πρώτη του συλλογή διηγημάτων με τίτλο *Ζητείται ελπίς*. Ακολούθησαν πέντε ακόμη βιβλία του, τα οποία γνώρισαν πολλές επανεκδόσεις και μεταφράσεις. Τιμήθηκε με το κρατικό βραβείο διηγήματος (1962 για το *Αρνούμαι*), το Βραβείο των Δώδεκα - Έπαθλο Κώστα Ουράνη (1966 για το *Λάθος*), το Μέγα Βραβείο Αστυνομικής Λογοτεχνίας στη Γαλλία (1970 για το *Λάθος*). Τιμήθηκε επίσης για τη συνολική προσφορά του από τη διοργάνωση *Europalia*.

(1982) και με το Σταυρό του ιππότη των Γραμμάτων και των Τεχνών (1995). Μετά τη μεταπολίτευση δημοσίευσε κείμενα κοινωνικού και πολιτικού περιεχομένου στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο. Διηγήματά του έγιναν σενάρια για κινηματογραφικές ταινίες. Ταινία έγινε επίσης το Λάθος. Η πεζογραφία του Αντώνη Σαμαράκη τοποθετείται στο χώρο της κοινωνικής καταγγελίας. Μέσα από τα έργα του προβάλλει έντονη η αγωνία για την πορεία του σύγχρονου κόσμου, η κοινωνική συνείδηση και η ανθρωπιστική κοσμοθεωρία του συγγραφέα. Η γλώσσα του είναι απλή, χωρίς επιτηδευμένο ύφος και ξεχωρίζει κυρίως για την πυκνότητα των νοημάτων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν η ευρηματικότητα στην εξέλιξη και το τέλος της δράσης και η συχνή οπτική χρήση του λόγου (κείμενα δακτυλογραφημένα, σκίτσα κ.ά.). Ο Σαμαράκης κατάφερε με το πεζογραφικό του έργο να δώσει ένα στίγμα της σύγχρονης εποχής, μέσα από μια ανθρωποκεντρική ματιά, η οποία συγκίνησε τελικά πολλούς αναγνώστες, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, όπως αποδεικνύουν οι πολλές μεταφράσεις των κειμένων του σε ευρωπαϊκές και μη γλώσσες.

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από το ομότιτλο διήγημα της συλλογής διηγημάτων *Αρνούμαι*. Στο βιβλίο αυτό ο συγγραφέας θίγει ζητήματα που αφορούν σε σύγχρονα προβλήματα, στις ανθρώπινες σχέσεις και στα κοινωνικά και προσωπικά αδιέξοδα.

Για τη συλλογή διηγημάτων *Αρνούμαι* τιμήθηκε το 1962 με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος. Με το *Αρνούμαι* ο Σαμαράκης προβάλλει την τραγωδία μιας ολόκληρης εποχής, ταράζοντας τη συνείδηση του αναγνώστη. Κατορθώνει να δει τα πράγματα στις αληθινές τους διαστάσεις, ενώ κάθε διήγημά του αποκαλύπτει και μια πλευρά ενός κόσμου, του κόσμου στον οποίο ζούμε. Ο Σαμαράκης αισθάνεται την ανάγκη να αντιτάξει το δικό του ΟΧΙ. Τα διηγήματα του έχουν μια αλήθεια και μια ζωντάνια που μόνο η ώριμη τέχνη ενός προϊκισμένου πεζογράφου μπορεί να επιτύχει. Γλώσσα, ύφος, δομή των διηγημάτων, όλα συμβάλλουν δημιουργικά στην καλύτερη προβολή του μηνύματος. Το σημαντικό πέρασμά του από τη ζωή δέθηκε με το τελευταίο *Αρνούμαι* που δήλωσε πριν από το θάνατό του: αρνήθηκε τη συνηθισμένη ταφή της σορού του και ζήτησε να δοθεί αυτή προσφορά στο ανατομείο για την εκπαίδευση των φοιτητών Ιατρικής στα ελληνικά πανεπιστήμια.

Στο *Γραφείον Ιδεών* ο συγγραφέας στηλιτεύει την ένδεια ιδεών που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη εποχή και οδηγεί στην ευκαιριακή απασχόληση και τον τυχοδιωκτισμό.

Γ. Δομή του έργου

Το απόσπασμα μπορεί να χωριστεί σε τρεις ενότητες:

1η ενότητα: «Η ιδέα για το Γραφείον Ιδεών... Χώρια η δόξα»: Η συμμετοχή του κ. Καββαδία στο διαγωνισμό μυθιστορήματος και η βεβαιότητα του πρώτου βραβείου.

2η ενότητα: «Το μυθιστόρημα... να υπογραμμίσει το γεγονός»: Το αποτέλεσμα του διαγωνισμού και η αντίδραση του κ. Καββαδία.

3η ενότητα: «Λοιπόν, την ώρα... δημιουργώντας το Γραφείον Ιδεών»: Το Γραφείον Ιδεών.

Δ. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Το κείμενο αφηγείται την ιστορία ενός μεσήλικα ανέργου κυρίου, που απογοητευμένος από την αποτυχία του μυθιστορήματός του να κερδίσει το πρώτο βραβείο σε ένα φιλολογικό διαγωνισμό, έχει την ιδέα να ιδρύσει ένα «Γραφείον Ιδεών». Στόχος του γραφείου αυτού ήταν να δίνει ιδέες και συμβουλές για κάθε είδους ζητήματα που αφορούσαν σε διοργανώσεις, ομιλίες, συγγραφή κειμένων, πολιτικές αγορεύσεις κ.λπ. Τελικά υλοποιεί την ιδέα του, η οποία μάλιστα συνάντησε και ευρεία λαϊκή αποδοχή. Ασφαλώς ο τόνος του αποσπάσματος είναι ειρωνικός και αποσκοπεί στο να καταγγείλει τη σύγχρονη ένδεια ιδεών, την εμπορευματοποίηση των ιδεών αυτών από διάφορους τυχοδιώκτες και την ανεργία, που συνήθως οδηγεί στον τυχοδιωκτισμό.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα: Στην ενότητα αυτή ο αφηγητής αναφέρεται στον κ. Καββαδία και το πώς ξεκίνησε η ιδέα του για το «Γραφείον Ιδεών» που συνέστησε. Ο κ. Καββαδίας είναι ένας μεσήλικας άνεργος που αποφασίζει να συμμετάσχει σε ένα φιλολογικό διαγωνισμό, με ένα μυθιστόρημα με τίτλο *Περιπέτειες μιας ευαίσθητης καρδιάς*, ελπίζοντας στο πρώτο βραβείο, που θα του εξασφάλιζε οικονομικό όφελος.

2η ενότητα: Δυστυχώς όμως ο ήρωας δεν πήρε όχι το πρώτο, αλλά κανένα βραβείο, γεγονός που τον απογοήτευσε ιδιαίτερα. Μη ξέροντας πώς να πνίξει τον πόνο του καταλήγει πίνοντας και καπνίζοντας σε ένα μπαρ. Εκεί διαβάζει την κριτική των έργων που συμμετείχαν στο διαγωνισμό. Τα σχόλια της κριτικής ήταν εις βάρος του. Ωστόσο στην κριτική που του έκαναν υπήρχε και ένα θετικό στοιχείο: του απέδιδαν ότι διέθετε το θείο δώρο των ιδεών.

3η ενότητα: Το κριτικό αυτό σχόλιο γέννησε στον κ. Καββαδία την ιδέα της σύστασης ενός Γραφείου Ιδεών. Τον βλέπουμε λοιπόν να

κινείται τυχοδιωκτικά και να ψάχνει απεγνωσμένα τρόπο να επιτύχει, χωρίς να ενδιαφέρεται για τον τρόπο με τον οποίο θα τον οδηγήσει στην επιτυχία. Έτσι λοιπόν, χωρίς κανέναν ενδοιασμό, αποφασίζει να ανοίξει ένα μαγαζί, όπου θα πουλάει ιδέες, αυτό που ο λαός ονομάζει «αεριτζίδικη δουλειά», μια δουλειά ευκαιριακή και χωρίς υπόβαθρο. Ο ειρωνικός τόνος του κειμένου φτάνει στο ύψιστο σημείο του, όταν ο αφηγητής παρουσιάζει το Γραφείο Ιδεών να γνωρίζει μεγάλη επιτυχία και ανταπόκριση εκ μέρους του κόσμου, που το επισκέπτεται για να «αγοράσει» ιδέες.

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων

κ. Καββαδίας: Είναι ο χαρακτηριστικός τύπος του ανθρώπου που ονομάζουμε τυχοδιώκτη, αριβίστα ή καιροσκόπο. Με λίγα λόγια είναι αυτός που χρησιμοποιεί κάθε τρόπο, θεμιτό ή αθέμιτο, προκειμένου να αναδειχθεί ή να αποκομίσει όφελος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο κ. Καββαδίας είναι άνεργος και φτωχός. Προσπαθεί να κερδίσει χρήματα με εύκολο τρόπο, συμμετέχοντας σε ένα διαγωνισμό μυθιστορήματος και περιμένοντας να κερδίσει το πρώτο βραβείο που είχε χρηματικό έπαθλο. Τον βλέπουμε να απογοητεύεται από την αποτυχία, όχι επειδή δε βραβεύτηκε το μυθιστόρημά του, ενώ ο ίδιος πίστευε ότι άξιζε, αλλά γιατί τελικά έχασε τα χρήματα. Γι' αυτό και στην πρώτη αποτυχία τα παρατάει και προσπαθεί να αποταθεί αλλού, προκειμένου τελικά να «πιάσει την καλή». Γι' αυτό και χωρίς σκέψη ή προϋποθεσία ή κανενός είδους υπόβαθρο, αποφασίζει να στήσει μια επιχείρηση που θα πουλάει ιδέες, δηλαδή επιχειρεί κάτι το αθέμιτο: να εμπορευματοποιήσει κάτι μη χειροπιστό, όπως είναι οι ιδέες,

E. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Γλώσσα

Η γλώσσα που χρησιμοποιείται στο απόσπασμα είναι άλλοτε δημοτική και άλλοτε καθαρεύουσα (γραφείον, διατίθενται ιδέαι, τον άνθρωπον, εις την ζωήν του διά την οργάνωσιν, κ.ά.).

ii) Ύφος

Η γραφή του Αντώνη Σαμαράκη στο διήγημα αυτό είναι απλή και λιτή, με σύντομες και αστόλιστες φράσεις. Τα συχνά σχήματα λόγου δίνουν γλαφυρότητα στην αφήγηση, ενώ σε πολλά σημεία είναι ευδιάκριτος ο ειρωνικός τόνος του αποσπάσματος: αποκαλεί τον ήρωα «κ. Καββαδία», τονίζει τις περιπέτειες της «ευαίσθητης καρδιάς του», σχολιάζει έμμεσα τους κύκλους των ανθρώπων του πνεύματος και της πολιτικής, οι οποίοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν τους πελάτες του μαγαζιού του κ. Καββαδία.

iii) Αφήγηση

Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τη διήγηση, δηλαδή τριτοπρόσωπη αφήγηση από έναν «παντογνώστη» αφηγητή, που μολονότι δε μετέχει στα γεγονότα, τα γνωρίζει πολύ καλά, καθώς και τις σκέψεις των ηρώων. Η αφήγηση είναι ρεαλιστική και αντικειμενική και περιορίζεται στην καταγραφή του θέματος, χωρίς συναισθηματισμούς και αδικαιολόγητους καλλωπισμούς.

iv) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «τα οικονομικά του ήτανε πολύ ζορισμένα εκείνο τον καιρό», «είχε πατήσει τα 44», «στεριώσει σ' ένα επάγγελμα», «ελεύθερος σκοπευτής της ζωής», «έμεινε αμανάτι», «πρώτη ανάμειξη με τη λογοτεχνία», «είχε πολύ μεγάλη στενοχώρια», «δεν έλεγε όμως...και φούντωνε», «χειμαρρους ιδεών», «να υπογραμμίσει το γεγονός», «δυνάμωνε ο ρυθμός της πελατείας».

Προσωποποιήσεις: «η ιδέα ήρθε στον κ. Καββαδία», «άλλες περιπέτειες της καρδιάς του», «δεν έλεγε να φύγει με το τσιγάρο η στενοχώρια».

Εικόνες: Η εικόνα του κουστουμιού, η εικόνα του κ. Καββαδία, η εικόνα του κ. Καββαδία να κάθεται στο μπαρ, η εικόνα της αγγελίας στην εφημερίδα, η εικόνα της πελατείας που ολοένα και αυξανόταν.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Σκιαγραφήστε την προσωπικότητα του κ. Καββαδία, αντλώντας πληροφορίες από το απόσπασμα.

Ο κ. Καββαδίας είναι ο χαρακτηριστικός τύπος του ανθρώπου που ονομάζουμε τυχοδιώκτη, αριβίστα ή καιροσκόπο. Με λίγα λόγια είναι αυτός που χρησιμοποιεί κάθε τρόπο, θεμιτό ή αθέμιτο, προκειμένου να αναδειχθεί ή να αποκομίσει όφελος. Είναι άνεργος αλλά δεν μπορεί να στεριώσει σε δουλειά («είχε πατήσει τα 44 και δεν είχε ακόμη στεριώσει σε δουλειά»), γεγονός που αποδεικνύει το μη σταθερό του χαρακτήρα του. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο κ. Καββαδίας είναι και φτωχός («τα οικονομικά του ήτανε πολύ ζορισμένα εκείνο τον καιρό»). Προσπαθεί να κερδίσει χρήματα με εύκολο τρόπο, συμμετέχοντας σε ένα διαγωνισμό μυθιστορήματος και περιμένοντας να κερδίσει το πρώτο βραβείο που είχε χρηματικό έπαθλο. Είναι αφελής και θεωρεί το πρώτο βραβείο κάτι που μπορεί εύκολα να κερδίσει («Και δεν είχε την παραμικρή αμφιβολία πως θα ταΐρνε παμψηφεί το πρώτο βραβείο»). Τον βλέπουμε να απογοητεύεται από την αποτυχία, όχι επειδή δε βραβεύτηκε το μυθιστόρημά του, ενώ ο ίδιος πίστευε ότι άξιζε, αλλά επειδή τελικά έχασε τα χρήματα. Γ' αυτό και βλέπουμε ότι στην πρώτη αποτυχία

τα παρατάει και προσπαθεί να αποταθεί αλλού, προκειμένου τελικά να «πιάσει την καλή». Γι' αυτό και χωρίς σκέψη ή προϋπηρεσία ή κανενάς είδους υπόβαθρο, αποφασίζει να δημιουργήσει μια επιχείρηση που θα πουλάει ιδέες, δηλαδή επιχειρεί κάτι το αθέμιτο: να εμπορευματοποιήσει κάτι μη χειροπιαστό, όπως είναι οι ιδέες.

2. Ποιο πρόβλημα έχει ο ήρωας της ιστορίας και με ποιους τρόπους προσπαθεί α το επιλύσει;

Ο κ. Καββαδίας είναι άνεργος και αδυνατεί να στεριώσει σε κάποια δουλειά, παρόλο που βρίσκεται κιόλας στην ηλικία των 44 χρόνων. Η ανεργία του όμως είναι αποτέλεσμα του τυχοδιωκτισμού του και της πεποιθησής του ότι η επιτυχία μπορεί να επέλθει χωρίς ιδιαίτερο κόπο και χωρίς κάποιο υπόβαθρο. Προσπαθεί απεγνωσμένα να «πιάσει την καλή», επιδιώκοντας το εύκολο κέρδος ενός χρηματικού βραβείου. Όταν αποτυγχάνει σ' αυτόν του το στόχο, στρέφεται σε μια επαγγελματική επιλογή που αντικατοπτρίζει την ένδεια ιδεών της εποχής μας. Το Γραφείον Ιδεών είναι αυτό που ο λαός μας ονομάζει «αεριτζίδικη δουλειά», δηλαδή ευκαιριακή, χωρίς σοβαρό υπόβαθρο και προδιαγραφές.

3. Ποια είναι τα συναισθήματα του ήρωα όσο περιμένει τα αποτελέσματα του διαγωνισμού και ποια μετά την ανακοίνωσή τους;

Μέχρι να βγουν τα αποτελέσματα του διαγωνισμού, ο κ. Καββαδίας παρουσιάζει αδικαιολόγητη αυτοπεποίθηση, αφού θεωρεί σίγουρο το βραβείο («Και δεν είχε την παραμικρή αμφιβολία πως θα ‚παιρνε παμψηφεί το πρώτο βραβείο»). Γι' αυτό άλλωστε και φροντίζει, παρόλη την οικονομική του δυσχέρεια, να φτιάξει καινούργιο κουστούμι, ειδικά για τη βραδιά της απονομής των βραβείων, που θα αποτελούσε φιλολογικό και κοσμικό γεγονός. Συχνά, αυτοί οι άνθρωποι που διακρίνονται για τον τυχοδιωκτισμό τους, ενδιαφέρονται πολύ να πείθουν με την εμφάνισή τους, αφού ακριβώς δεν μπορούν να πείσουν με άλλο τρόπο για τις ικανότητές τους. Όταν επέρχεται όμως η παταγώδης αποτυχία στο διαγωνισμό, ο ήρωας μας προσγειώνεται απότομα. Το γεγονός ότι αλλιώς τα είχε υπολογίσει και αλλιώς εξελίχθηκαν τα πράγματα, του προκαλεί στενοχώρια, την οποία προσπαθεί να ξεπεράσει πίνοντας και καπνίζοντας ακατάπαυστα. Τα δυσάρεστα όμως αυτά συναισθήματα περνούν αμέσως, όταν στο μυαλό του έρχεται η νέα ιδέα για εύκολο κέρδος.

4. Ένας αδιόρατα ειρωνικός τόνος διαπερνά το κείμενο. Βρείτε τα σημεία εκείνα που επιβεβαιώνουν αυτή την επισήμανση.

Σε πολλά σημεία είναι ευδιάκριτος ο ειρωνικός τόνος του αποστάσματος: αποκαλεί τον ήρωα «κ. Καββαδία», τονίζει τις περιπέτειες

της «ευαίσθητης καρδιάς του» και σχολιάζει με έμμεσο τρόπο τους κύκλους των ανθρώπων του πνεύματος και της πολιτικής, οι οποίοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν τους πελάτες του γραφείου του κ. Καββαδία. Τέλος, η ειρωνεία γίνεται τραγική, όταν η διήγηση μιλά για την πελατεία του γραφείου του κ. Καββαδία, η οποία είναι ολοένα αυξανόμενη, γεγονός που αποδεικνύει έμπρακτα την ένδεια ιδεών που μαστίζει τη σύγχρονη κοινωνία.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Πού πιστεύετε ότι οφείλεται η ανταπόκριση που γνώρισε το Γραφείο του κ. Καββαδία;
2. Γιατί ο κ. Καββαδίας στα 44 του χρόνια δεν είχε κατορθώσει να στεριώσει σε καμιά δουλειά;

Το μαύρο κύμα

Λουίς Σεπούλβεδα

A. Ο δημιουργός

Ο Luis Sepulveda (Λουίς Σεπούλβεδα) γεννήθηκε το 1949 στο Ovalle, στο Βορρά της Χιλής. Συμμετείχε σε φοιτητικές και συνδικαλιστικές κινητοποιήσεις ενάντια στο στρατοκρατικό καθεστώς της χώρας του, κατηγορήθηκε για προδοσία και καταδικάστηκε σε φυλάκιση είκοσι οκτώ ετών. Έπειτα από δυόμισι χρόνια εγκλεισμού του στη φυλακή, και με παρέμβαση της Διεθνούς Αμνηστίας, αποφυλακίστηκε αλλά υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τον τόπο του. Έγραψε ποιήματα, θεατρικά έργα, διηγήματα, δημιούργησε θεατρικές ομάδες στο Περού, το Εκουαδόρ και την Κολομβία και ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία. Έζησε έξι μήνες στον Αμαζόνιο με τους Ινδιάνους Σουάρ και αποκόμισε εμπειρίες που άλλαξαν την αντίληψή του για τον κόσμο και του πρόσφεραν το υλικό για το πρώτο του μυθιστόρημα, το *Ένας γέρος που διάβαζε ιστορίες αγάπης*. Στρατεύτηκε στο διεθνές τάγμα «Σιμόν Μπολίβαρ» και συμμετείχε στον απελευθερωτικό αγώνα της Νικαράγουας. Το 1980 εγκαταστάθηκε στην Ευρώπη και συνδέθηκε με την οικολογική οργάνωση Greenpeace. Ταξίδεψε σε όλον τον κόσμο. Του απονεμήθηκαν τα μεγαλύτερα λογοτεχνικά βραβεία. Στα ελληνικά κυκλοφορούν τα βιβλία του *Ο κόσμος του τέλους του κόσμου*, *Όνομα ταυρομάχου*, *Patagonia express*, *Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ'ένα γλάρο να πετάει*, *Το ημερολόγιο ενός ευαίσθητου killer*, *Hot Line*, *An δεν έχεις πού να κλάψεις*, *Χρονικά του Περιθωρίου*.

Πριν από δέκα και πλέον χρόνια ο Λουίς Σεπούλβεδα έζησε σε ένα ψαροχώρι στην Ιεράπετρα. Το πρώτο πράγμα που έκανε μόλις έφτασε στην Κρήτη ήταν να επισκεφθεί τον τάφο του Καζαντζάκη όπου έκλαψε από τη συγκίνηση. Έτσι δεν είναι τυχαίο που ο ήρωας του τελευταίου παραμυθιού του λέγεται Ζορμπάς. Τίτλος του βιβλίου που κυκλοφόρησε πέρυσι στα ισπανικά είναι *Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ'ένα γλάρο να πετάει* και ο Ζορμπάς δεν είναι άλλος από τον γάτο «που ήταν μαύρος και πελώριος και χοντρός». Δεν είναι τυχαίο επίσης ότι ο καλός αυτός γάτος, που αναλαμβάνει

τη φροντίδα ενός νεογέννητου γλάρου, είναι ένας γάτος από το Αμβούργο. Και τον ίδιο τον Σεπούλβεδα τον είχαν φροντίσει φίλοι του από το Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας του Αμβούργου το 1977, όταν ήταν έγκλειστος στις φυλακές Τεμούκο της Χιλής, καταδικασμένος σε 28 χρόνια φυλάκισης με την κατηγορία της προδοσίας. Η παραμονή «σε αυτή τη χώρα των πάντων και του κανενός» -όπως αναφέρει στο βιβλίο του *Patagonia Express*- τελικά διήρκεσε 942 ημέρες. Η Διεθνής Αμνηστία κατάφερε να τον αποφυλακίσει αλλά η εξορία ήταν αναπόφευκτη. Ο «παραμυθάς», όπως χαρακτηρίζει τον εαυτό του ο Λουίς Σεπούλβεδα, επέστρεψε στην πατρίδα του το 1989, όταν έπεσε η δικτατορία του Πινοσέτ. Η καλοσύνη υπάρχει για τον Σεπούλβεδα μόνο στο πλαίσιο της αμοιβαιότητας. Το ίδιο και η κακία. Σε όσους του φέρθηκαν άσχημα απαντά με το ίδιο νόμισμα. Τις χειρότερες εμπειρίες τις έζησε στη φυλακή των δικτατόρων. Έτσι δε διστάζει να πει ότι θα ήθελε να δει τον Πινοσέτ να πεθαίνει με φρικτούς πόνους από καρκίνο στον προστάτη. Γράφει στο *Patagonia Express* ότι δε συγχωρεί τους εχθρούς του παρελθόντος. Όταν μαθαίνει ότι κάποιος από τους στρατιωτικούς του φασιστικού καθεστώτος της Χιλής δολοφονήθηκε, το γιορτάζει ανοίγοντας ένα μπουκάλι κρασί.

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Το κείμενο του σχολικού βιβλίου είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Λουίς Σεπούλβεδα *Η ιστορία ενός γάτου που έμαθε σε ένα γλάρο να πετάει*. Πριν από δέκα και πλέον χρόνια ο Λουίς Σεπούλβεδα έζησε σε ένα ψαροχώρι της Ιεράπετρας. Το πρώτο πράγμα που έκανε μόλις έφτασε στην Κρήτη ήταν να επισκεφτεί τον τάφο του Καζαντζάκη, όπου έκλαψε από τη συγκίνηση. Έτσι δεν είναι τυχαίο που ο ήρωας του τελευταίου παραμυθιού του ονομάζεται Ζορμπάς. Τίτλος του βιβλίου είναι *Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ' ένα γλάρο να πετάει* και ο Ζορμπάς δεν είναι άλλος από τον γάτο «που ήταν μαύρος και πελώριος και χοντρός». Δεν είναι τυχαίο επίσης ότι ο καλός αυτός γάτος, που αναλαμβάνει τη φροντίδα ενός νεογέννητου γλάρου, είναι ένας γάτος από το Αμβούργο. Και τον ίδιο το συγγραφέα τον είχαν φροντίσει φίλοι του από το Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας του Αμβούργου το 1977, όταν ήταν έγκλειστος στις φυλακές Τεμούκο της Χιλής, καταδικασμένος σε 28 χρόνια φυλάκισης με την κατηγορία της προδοσίας.

Το συγκεκριμένο έργο είναι το πιο τρυφερό κι ευαίσθητο βιβλίο του Σεπούλβεδα και απευθύνεται τόσο στους μικρούς όσο και στους μεγάλους. Μια γλαροπούλα πέφτει θύμα της θαλάσσιας ρύπανσης. Πριν ξεψυχήσει, εμπιστεύεται το αβγό της στον καλό γάτο Ζορμπά

και του ζητά το λόγο του ότι θα κλωσήσει το αυγό, δε θα φάει το γλαρόπουλο και θα του μάθει να πετά. Ο Ζορμπάς δίνει το λόγο του. Μα είναι ποτέ δυνατόν ένας γάτος να μάθει σε ένα γλάρο να πετάει;

Γ. Δομή του έργου

Το απόσπασμα μπορεί να χωριστεί σε τρεις θεματικές ενότητες:

1η ενότητα: «Η Κενγκά άνοιξε τις φτερούγες... τα σαγόνια κάποιου κήτους»: Η μόλυνση της Κενγκά και η βεβαιότητα του θανάτου της.

2η ενότητα: «Η μαύρη κηλίδα... τη δηλητηριάση των θαλασσών: Η ευθύνη του ανθρώπου για τη ρύπανση των θαλασσών.

3η ενότητα: «Η Κενγκά πέρασε τις πιο βασανιστικές ώρες... ούτε να τις κουνήσει»: Ο μύθος του Ίκαρου και οι ύστατες προσπάθειες της Κενγκά να αποφύγει το θάνατο.

Δ. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Κεντρικό θέμα του αποσπάσματος είναι η ρύπανση των θαλασσών και η διατάραξη που προκαλεί στην οικολογική ισορροπία. Στο δικό μας απόσπασμα παρακολουθούμε τις προσπάθειες που καταβάλλει μια μάνα- γλάρος να αποφύγει το θάνατο, εφόσον έχει μολυνθεί θανάσιμα από μια πετρελαιοκηλίδα. Η παχύρρευστη ουσία της πετρελαιοκηλίδας έχει καλύψει όλο της το σώμα, με αποτέλεσμα τα φτερά της να έχουν κολλήσει στο σώμα της και να αδυνατεί να πετάξει. Η Κενγκά προσπαθεί με κάθε τρόπο να βγάλει από πάνω της το πετρέλαιο, είτε ξεπουπουλιάζοντας η ίδια τον εαυτό της, είτε προσπαθώντας να ξεπλυθεί. Άλλα όλα είναι μάταια. Το τέλος της είναι μοιραίο. Εκτός από το οικολογικό περιεχόμενο του αποσπάσματος, θίγεται και το ζήτημα των οικολογικών οργανώσεων και κινημάτων, μέλος των οποίως είναι και ο ίδιος ο συγγραφέας.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα: Το απόσπασμα ξεκινά με την περιγραφή του ατυχήματος της Κενγκά, ενός θηλυκού γλάρου. Η Κενγκά λοιπόν, αδυνατώντας να αποφύγει ένα κύμα, λούζεται στο μολυσμένο υγρό μιας πετρελαιοκηλίδας, που την τυφλώνει. Αφού καταφέρνει να ξεπλυθεί και να μπορέσει να δει, προσπαθεί κατόπιν να ξεφύγει από την κηλίδα κολυμπώντας. Όταν έπειτα από πολύ κόπο κατορθώνει να έρθει σε επαφή με καθαρό νερό, ξεπλένει τα μάτια της και κοιτώντας γύρω της συνειδητοποιεί ότι έχει αποκοπεί από το υπόλοιπο σμήνος και είναι πλέον μόνη. Ο αφηγητής κάνει λόγο για τον τρόπο θανάτου των πουλιών που μολύνονται από πετρελαιοκηλίδα: με τα

φτερά κολλημένα στο σώμα τους, δεν μπορούν να πετάξουν και έτσι γίνονται βορά των μεγάλων ψαριών ή πεθαίνουν από ασφυξία, καθώς το πετρέλαιο έχει φράξει όλους τους πόρους τους, ή πεθαίνουν από πείνα. Η Κενγκά προτιμά τον πρώτο τρόπο θανάτου.

2η ενότητα: Στην ενότητα αυτή ο αφηγητής κάνει λόγο για την αποκλειστική ευθύνη του ανθρώπου γι' αυτήν την καταστροφή. Άνθρωποι είναι αυτοί που αδειάζουν και καθαρίζουν τις δεξαμενές των πετρελαιοφόρων πλοίων στη θάλασσα. Ωστόσο ο αφηγητής δεν ξεχνά να αναφέρει τη συγκινητική προσπάθεια κάποιων άλλων ανθρώπων που ανήκουν σε οικολογικά κινήματα και οργανώσεις και που έχουν θέσει σκοπό της ζωής τους να σταματήσουν, όσο το δυνατόν, αυτό το οικολογικό έγκλημα.

3η ενότητα: Μέσα σε όλες αυτές τις σκέψεις, η Κενγκά συνειδητοποιεί ότι το πετρέλαιο δεν έχει εισχωρήσει στη ρίζα των φτερών της και άρα μπορεί να τα ανοίξει. Θυμάται το μύθο του Ίκαρου και ευελπιστεί ότι αν πετάξει και αυτή κοντά στον ήλιο, ίσως το πετρέλαιο να λιώσει και να καθαρίσει το σώμα της. Ακολουθούν απανωτές προσπάθειες να πετάξει, που όμως είναι αποτυχημένες, καθώς το πετρέλαιο έχει διαβρώσει την ουρά, που είναι το πηδάλιο των πουλιών. Αναγκάστηκε έτσι να ξεριζώσει τα φτερά της ουράς της και κατόρθωσε να πετάξει τελικά. Πέταξε πολύ ψηλά, κοντά στον ήλιο, αλλά η προσπάθειά της δεν ευδώθηκε: είτε οι ακτίνες του ήταν πολύ αδύναμες, είτε το στρώμα πετρελαίου στο σώμα της πολύ παχύ. Συνέχισε να πετάει και όταν έφτασε στο Αμβούργο οι δυνάμεις της την εγκατέλειψαν.

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων

Κενγκά: Στο απόσπασμα παρακολουθούμε την εμψύχωση και προσωποποίηση της Κενγκά, ενός θηλυκού γλάρου, που μιλά, σκέφτεται, τρομοκρατείται, θυμάται. Από τις σκέψεις και τα συναισθήματά της, που παρατίθενται στο κείμενο, νομιμοποιούμαστε να επιχειρήσουμε τη σκιαγράφηση του χαρακτήρα της.

Η Κενγκά είναι άτυχη μεν, αλλά αγωνίστρια. Αισθάνεται τρόμο μπροστά στο φρικτό θάνατο που την περιμένει και αυτό είναι που την κινητοποιεί να παλέψει περισσότερο. Θεωρεί το θάνατό της μάλλον βέβαιο, ωστόσο παλεύει για να αποφύγει τη φρίκη του θανάτου, όπως φαντάζεται το ενδεχόμενο να πεθάνει από την πείνα, αργά και βασανιστικά. Έτσι προσπαθεί με κάθε τρόπο να σωθεί. Έχει θάρρος και γενναιότητα, εφόσον φτάνει ακόμη και στο σημείο να αφαιρέσει φτερά από την ουρά της -γεγονός που της προκαλεί αφόρητο πόνο- για να μπορέσει να πετάξει μακριά από το κακό που της συνέβη.

Ε. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Γλώσσα

Η μετάφραση του αποσπάσματος έχει γίνει σε απλή δημοτική γλώσσα, χωρίς ιδιαιτερότητες, εκτός από ορισμένους ιδιωματισμούς (έκρωξη, σούμπιτη, πλανάρει).

ii) Ύφος

Το ύφος του αποσπάσματος είναι απλό και λιτό, με στοιχεία γλαφυρότητας που οφείλονται στις μεταφορές και τις προσωποποιήσεις.

iii) Αφήγηση

Ως προς τον αφηγηματικό τρόπο του αποσπάσματος, έχουμε διήγηση και μάλιστα με την τεχνική της παραμυθίας, όπως φανερώνει ο ανιμισμός, δηλαδή η προσωποποίηση του γλάρου. Έχουμε αφήγηση σε τρίτο πρόσωπο από έναν «παντογνώστη» αφηγητή, δηλαδή ένα πρόσωπο που δε συμμετέχει στα γεγονότα, όμως τα γνωρίζει με κάθε λεπτομέρεια, όπως γνωρίζει ακόμη και τις σκέψεις των ηρώων.

iv) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «η κατάρα των θαλασσών την είχε τυφλώσει», «η μαύρη μάστιγα», «μυς της πιασμένους από την προσπάθεια», «κι όσο δυνατή κι αν ήταν η λαχτάρα της», «βασανιστικές ώρες της ζωής της», «χτύπησε τις φτερούγες», «δεν την είχαν πάρει τα χρόνια», «άσπρη γραμμή της κόστας», «φιδωτή γραμμή του Έλβα», «χρυσαφένιο ανεμοδείκτη».

Παρομοιώσεις: «άσπρη γραμμή της κόστας», «φιδωτή γραμμή του Έλβα», «χρυσαφένιο ανεμοδείκτη», «σαν κουκκίδες».

Προσωποποιήσεις: Σε όλο το κείμενο έχουμε την προσωποποίηση της Κενγκά («οι μύες της σήκωναν εύκολα το ζόρι», «κάτι μικρά πλεούμενα που απαιτούσαν», «ο ήλιος δεν της έκανε το χατίρι»).

Επανάληψη: «κατάρα των θαλασσών», «μαύρη μάστιγα».

Εικόνες: Η εικόνα του ατυχήματος της Κενγκά, η εικόνα των ασημένιων φτερών της, η εικόνα των απεγνωσμένων της προσπαθειών να σωθεί, η εικόνα των πετρελαιοφόρων που αδειάζουν τις δεξαμενές τους στη θάλασσα, η εικόνα των πλοιαρίων που προσπαθούν να αποτρέψουν την καταστροφή, η εικόνα του Ίκαρου, η εικόνα του θανάτου της Κενγκά.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Με ποιες λέξεις και εκφράσεις παρουσιάζει ο συγγραφέας τις πετρελαιοκηλίδες που μολύνουν τις θάλασσες;

Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί κάποιες μεταφορικές λέξεις και φρά-

σεις για να περιγράψει τις πετρελαιοκηλίδες που πλήττουν τις θάλασσες και καταστρέφουν την πανίδα. Οι λέξεις και οι φράσεις αυτές είναι:

α. «η κατάρα των θαλασσών», δηλαδή η συμφορά και γενικότερα το δυσάρεστο φαινόμενο των πετρελαιοκηλίδων που πλήττεις τις θάλασσες.

β. «μαύρη μάστιγα», δηλαδή η μεγάλων διαστάσεων συμφορά που πλήττει τις θάλασσες και κατ' επέκταση τη θαλάσσια ζωή.

γ. «μαύρο κύμα» - «μαύρη κηλίδα»: εδώ το κύμα της θάλασσας αποδίδεται με το μαύρο χρώμα, καθώς τέτοιο είναι το χρώμα της πετρελαιοκηλίδας.

2. Πώς, σύμφωνα με το κείμενο, η θαλάσσια πετρελαιοκηλίδα οδηγεί σε αφανισμό τους γλάρους;

Σύμφωνα με το κείμενο η θαλάσσια πετρελαιοκηλίδα λούζει τους γλάρους, εισχωρεί βαθιά στα πούπουλα και στα φτερά τους και τους κάνει αδύναμους να πετάξουν, εφόσον τα φτερά τους είναι κολλημένα από το παχύρρευστό αυτό υγρό. Το πετρέλαιο φράζει τους πόρους, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να πετάξουν και να πεθαίνουν τελικά είτε από ασφυξία είτε από πείνα, είτε να γίνονται βορά σε κάποιο θαλάσσιο κήτος.

3. Στο κείμενο αναφέρεται ο αρχαιοελληνικός μύθος του Ίκαρου. Ποια η σημασία του την ώρα της εναγώνιας προσπάθειας της Κενγκά να αποφύγει το θάνατο;

Ο Ίκαρος ήταν γιος του Δαιδαλού και της Ναυσικράτης, μιας από τις δούλες του Μίνωα. Ο βασιλιάς είχε φυλακίσει το Δαιδαλο. Στη φυλακή ο Δαιδαλος άρχισε να μηχανεύεται τρόπους για την απόδρασή τους. Η φυγή από τη θαλάσσα ήταν αδύνατη, καθώς αρματωμένα πλοία περιπολούσαν τα κρητικά παράλια. Μόνο από τον αέρα θα ήταν δυνατή η απόδρασή τους. Άλλα πώς; Το εφευρετικό μυαλό του Δαιδαλού δεν άργησε να βρει τη λύση. Κατασκεύασε γιγάντια φτερά από κλαριά λυγαριάς και πανί και τα κόλλησε με κερί. Συμβούλεψε το γιο του πώς να πετάει, στερέωσε με κερί τα φτερά στους ώμους και πέταξαν μαζί πάνω από τα ψηλά βουνά της Κρήτης, αναζητώντας την ελευθερία. Το θέαμα που αντίκρισαν ήταν μοναδικό και το ταξίδι στους αιθέρες ανεπανάληπτο. Για πρώτη φορά ο άνθρωπος έσχιζε το γαλάζιο ορίζοντα και κατακτούσε τους ουράνιους δρόμους. Άφηναν πίσω τους τη σκλαβιά και ταξίδευαν για τόπους μακρινούς, αγαπημένους και ονειρεμένους. Σαν νιόβγαλτο πουλί, πλημμυρισμένο από ευτυχία, ο Ίκαρος πετούσε πότε ψηλά καλημερίζοντας τον ολόλαμπρο Ήλιο, και πότε χαμηλά, δροσίζοντας τις φτερούγες του στα γαλανά νερά της θάλασσας. Μάταια ο πατέρας του φώναζε να μην πλησιάζει τον ολόφωτο δίσκο

του Ήλιου. Το κακό ώρθε γρήγορα. Οι καυτές αχτίδες του Ήλιου μαλάκωσαν το κερί και έλιωσαν τα δεσμάτα των φτερών. Ο άτυχος νέος έπεσε στα βαθιά νερά της θάλασσας και πνίγηκε. Η μοίρα στάθηκε σκληρή για τον άμυαλο και απερίσκεπτο νέο. Από τότε η θάλασσα του ανατολικού Αιγαίου ονομάζεται Ικάριο πέλαγος, ενώ το κοντινό νησάκι Ικαρία.

Ο μύθος του Ικαρού λειτουργεί παραδειγματικά και ως τρόπος πιθανής διάσωσης για τη Κενγκά. Σκέπτεται ότι ο Ικαρος έπεσε, εφόσον πέταξε πολύ κοντά στον ήλιο, οι ακτίνες του οποίου έλιωσαν το κερί από το οποίο ήταν κατασκευασμένα. Η Κενγκά σκέφτηκε λοιπόν ότι ίσως και το παχύρρευστο υγρό που έχει επικαλύψει τα φτερά της να έλιωνε, αν μπορούσε να πετάξει ψηλά, όσο το δυνατόν πιο κοντά στον ήλιο.

4. Διαβάστε ολόκληρο το βιβλίο του Σεπούλβεδα και παρουσιάστε το στην τάξη.

Στο τελευταίο αυτό παραμύθι του Σεπούλβεδα, η ιστορία ξεκινά με ένα σμήνος γλάρων που πετούν από τη Βόρεια θάλασσα προς τον ουρανό της Βισκαίας. Κινούνται σαν «γοργό ασημένιο σύννεφο» αλλά γρήγορα έρχονται αντιμέτωποι με τον ανθρώπινο κίνδυνο, που παρομοιάζεται με μια μαύρη κηλίδα πετρελαίου. Η Κενγκά είναι ο θηλυκός γλάρος που βουτά κατά λάθος στην κηλίδα και χάνεται από τους συντρόφους της. Χτυπώντας τα φτερά μέσα στο πετρέλαιο, η Κενγκά καταρίεται τους ανθρώπους. Όχι όμως όλους: «Πολλές φορές, από ψηλά, είδε πώς κάτι μεγάλα πετρελαιοφόρα επιωφελούνται τις μέρες που ‘χε στεριανή ομίχλη για να βγουν στη θάλασσα και να πλύνουν τις δεξαμενές τους. Σκόρπιζαν στη θάλασσα χιλιάδες λίτρα από μια ουσία παχύρρευστη και μολυσματική, που επέπλεε στο κύμα. Είδε όμως κι άλλες φορές που κάτι μικρά πλεούμενα πλεύριζαν τα πετρελαιοφόρα κι απαιτούσαν απ' αυτά ν' αδειάσουν τις δεξαμενές τους. Δυστυχώς, όμως, αυτά τα πλεούμενα, όπου κυμάτιζε η σημαία με τα χρώματα της ίριδος, δεν έφταναν πάντα εγκαίρως για ν' αποτρέψουν τη δηλητηρίαση των θαλασσών». Ο Σεπούλβεδα προφανώς αναφέρεται στους νέους συντρόφους του, τα μέλη της Greenpeace.

Ηρωας του παραμυθιού είναι ένας γάτος, ονόματι Ζορμπάς. Ο Ζορμπάς «ήταν μαύρος και πελώριος και χοντρός». Δεν είναι τυχαίο επίσης ότι ο καλός αυτός γάτος, που αναλαμβάνει τη φροντίδα ενός νεογέννητου γλάρου, είναι ένας γάτος από το Αμβούργο. Και τον ίδιο τον Σεπούλβεδα τον είχαν φροντίσει φίλοι του από το Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας του Αμβούργου το 1977, όταν ήταν έγκλειστος στις φυλακές Τεμούκο της Χιλής, καταδικασμένος σε 28 χρόνια φυλάκισης με την κατηγορία της προδοσίας. Το παραμύθι

με το γάτο και το γλάρο αποπνέει καλοσύνη. Ο γάτος δίνει την υπόσχεση ότι θα φροντίσει το αυγό του γλάρου αν εκείνος πεθάνει από το πετρέλαιο που έχει στα φτερά του. Έτσι το παραμύθι εκτυλίσσεται σε μια ιστορία υιοθεσίας, με το «γλαρόνι» να αποκαλεί «μαμά» το μαύρο γάτο. Η αποδοχή του διαφορετικού, η τήρηση των υποσχέσεων και η αφοσίωση σε αγαπημένα πρόσωπα είναι οι θεματικοί άξονες της αφήγησης. Οι «κακοί» όμως καραδοκούν. Έτσι ο πίθηκος του παραμυθιού επιχειρεί να διαταράξει τις ισορροπημένες οικογενειακές σχέσεις αποκαλύπτοντας στο γλαρόπουλο ότι τελικά δεν είναι γάτος: «Αυτή η συμμορία, οι ψυλλοσακούλες, σ' έπεισαν ότι είσαι μια από δαύτους. Μα, κοίτα το σώμα σου: εσύ έχεις δυο ποδάρια, κι οι γάτοι έχουν τέσσερα. Εσύ έχεις φτερά, κι οι γάτοι έχουν τρίχωμα. Και την ουρά; Ε; Πού τη βάζεις την ουρά; [...] Θέλεις λοιπόν να μάθεις γιατί σε κανακεύουν οι φίλοι σου; Γιατί περιμένουν να παχύνεις για να σε φάνε!». Ο γάτος, ωστόσο, φέρεται καλά στο γλάρο και αντιστρόφως.

Ο διάλογος δίνει τελικά τη λύση σε αυτό το παραμύθι για παιδιά και ενηλίκους. Οι γάτοι, απογοητευμένοι από τις ατυχείς προσπάθειες να μάθουν στο γλαρόπουλο να πετάει, αποφασίζουν να απευθυνθούν σε έναν άνθρωπο. Γιατί οι γάτοι γνωρίζουν «το viaoúrisma της ανθρώπινης γλώσσας». Όμως το να μιλήσει ένας γάτος σε άνθρωπο ήταν παρακινδυνευμένο: «Ο μεγάλος κίνδυνος ήταν στο πώς θα το 'παιρναν οι άνθρωποι. Τι θα τον έκαναν ένα γάτο που μιλούσε; Το δίχως άλλο, θα τον έκλειναν σε ένα κλουβί για να τον υποβάλλουν σ' ένα σωρό ηλίθιες δοκιμασίες, γιατί οι άνθρωποι είναι γενικά ανίκανοι να δεχτούν ότι κάποιο πλάσμα, διαφορετικό απ' αυτούς είναι δυνατόν να τους καταλαβαίνει και να το καταλαβαίνουν». Παρ' όλα αυτά η απόφαση να ξεπεραστούν οι προκαταλήψεις και η συνεργασία με έναν από τους καλούς ανθρώπους, έναν ποιητή δηλαδή, οδηγεί στη λύση του προβλήματος.

5. Δώστε ένα άλλο, πιο αισιόδοξο, τέλος στο κείμενο. Δοκιμάστε να γράψετε κι εσείς ένα αφήγημα με θέμα την καταστροφή του περιβάλλοντος.

Ένα άλλο πιο αισιόδοξο τέλος στο κείμενο θα ήταν αυτό που τελικά θα παρουσίαζε την Κενγκά να σώζεται. Ίσως τελικά να μπορούσε πετώντας να συναντήσει στο δρόμο της κάποιο ψαράδικο πλοίο και να προσπαθούσε να ζητήσει βοήθεια από τους ανθρώπους και αυτοί να το έκαναν. Άλλο πιθανό τέλος είναι να την έσωζε ένα πλεούμενο οικολογικής οργάνωσης. Οι άνθρωποι αυτοί θα τη φρόντιζαν έως ότου ανακτήσει την υγεία της και μετά θα την επέστρεφαν στο φυσικό της περιβάλλον.

Καλάθι ή πλαστική σακούλα;

Ήταν γενική η κατακραυγή της συντροφιάς, όταν διαπίστωσε ότι η έρημη αμμουδιά ήταν γεμάτη πλαστικές σακούλες και μπουκάλια που τα είχε βγάλει η θάλασσα, μια και σε κείνη την ακτή δεν έφταναν Νεοέλληνες τουρίστες. Προσωπικά, επειδή είχα προτείνει την περιοχή, βρέθηκα σε δύσκολη θέση μέσα σε καταιγισμό παρατηρήσεων και σχολίων.

- Πράγματι, πρόκειται για επίγειο παράδεισο!

Φεύγοντας για άλλη θέση, κάναμε μια στάση σε ένα μικρό οικισμό με λιμάνι. Εκεί, ένας συμπαθέστατος κοντούλης ογδόντα ετών με κατάμαυρα μαλλιά, ο Σέργιος, έπλεκε καλάμια, κλαριά σχίνου και παραφυάδες ελιάς. Θεώρησα φυσικό να καθυστερήσω λίγο και να ζητήσω να μου πλέξει κι εμένα ένα καλάθι. Οι υπόλοιποι της παρέας συνέχισαν τις διαμαρτυρίες για τις «σαχλαμάρες του Μάργαρη» που του κόλλησε ν' αγοράσει καλάθι.

- Μήπως σκοπεύει να πηγαίνει στα ψώνια μ' αυτό;

Τα πλαστικά, όπως έχω ξαναγράψει, δεν αποικοδομούνται στη φύση. Δεν υπάρχουν μικροοργανισμοί που να τα διασπούν, γιατί είναι υλικά που δεν προϋπήρχαν αλλά πρωτοκατασκευάστηκαν από τον άνθρωπο. Έτσι, συνεχώς συσσωρεύονται. Αντίθετα, όλα τα φυσικά προϊόντα -μέσα στη γενικότερη νομοτέλεια που υπάρχει- «τρώγονται» από άλλους οργανισμούς, κυρίως μικροβιακούς, οι οποίοι, αφού τα διασπούν, τα ξανακάνουν διαθέσιμα στα φυτά, και έτσι κλείνουν οι κύκλοι του άνθρακα, του αζώτου και των άλλων στοιχείων στη φύση. Το χαρτί, για παράδειγμα, είναι φυσικό προϊόν -κυτταρίνη- και οι μικροοργανισμοί το γνωρίζουν και το διασπούν. Άλλωστε συχνά έχουμε δει κατσίκες να τρώνε εφημερίδες. Δεν πρέπει να απορεί κανείς, γιατί η διαφορά του χαρτιού από το άχυρο είναι ελάχιστη.

[Ν. Μάργαρης, *Η Γκόλφω παίζει γκολφ*, Κάκτος, Αθήνα 1985 (διασκευή)].

Ζ. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Εκτός από τους γλάρους, ποιοι άλλοι οργανισμοί πλήγτονται από τη θαλάσσια μόλυνση;
2. Τι μπορεί να κάνει καθένας ξεχωριστά από εμάς προκειμένου να αποτρέψει την περαιτέρω μόλυνση του περιβάλλοντος;

Παράπονο σκύλου

Κρίτων Αθανασούλης

A. Ο δημιουργός

Ο ποιητής και κριτικός Κρίτων Αθανασούλης (1915-1979) καταγόταν από τη Ρούμελη και γεννήθηκε στην Τρίπολη, όπου και πέθανε. Σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και ήταν ανώτερος υπάλληλος στο Συμβολαιογραφικό Σύλλογο Αθηνών. Στα γράμματα πρωτοεμφανίστηκε το 1940. Η ποίησή του, η οποία είναι μοντέρνας τεχνοτροπίας, είναι συγκινητική, ανθρώπινη και πλούσια σε ευρηματικότητα. Εκτός από την ποίηση, ασχολήθηκε με επιτυχία και με το δοκίμιο. Το έργο του κατέχει αξιόλογη θέση στη σύγχρονη λογοτεχνία. Τιμήθηκε με το βραβείο της «Ομάδας των 12» και με το Κρατικό βραβείο Ποίησης.

Έργα του: Ω γλυκύ μου έαρ, Κάιν και Άβελ, Η πολιτεία της νύχτας, Το τραγούδι των πέντε ανέμων, Ιχώρη, Με τους ανθρώπους και με κανένα, Ξενοδοχείον ο Κόσμος, Επίσκεψη του Αγγέλου, Αγριόχοιρο κ.ά.

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Το ποίημα παρουσιάζει με ρεαλισμό τη μαρτυρική ζωή ενός αδέσποτου σκύλου. Ωστόσο, είναι αλληγορικό και σε ένα δεύτερο επίπεδο ανάγνωσης ταυτίζει το σκύλο με την εικόνα των περιθωριοποιημένων και εγκαταλειμμένων ανθρώπων, που αποτελεί φαινόμενο της σύγχρονης εποχής μας. Συγκρίνει τη ζωή των μοναχικών αυτών ανθρώπων με τη ζωή των αδέσποτων σκύλων.

C. Δομή του έργου

Ολόκληρο το ποίημα αποτελεί μια ενιαία θεματική ενότητα που κάνει λόγο για το δυσάρεστο φαινόμενο των σύγχρονων κοινωνιών: την περιθωριοποίηση. Ωστόσο θα μπορούσε να χωριστεί σε τρεις υποενότητες:

1η ενότητα: στίχοι: 1-7: Σκυλίσια ζωή.

2η ενότητα: στίχοι: 8-14: Η αναζήτηση προστάτη.

3η ενότητα: στίχοι: 15-22: Η σκληρότητα των ανθρώπων απέναντι στο αδέσποτο ζώο - περιθωριοποιημένο άνθρωπο.

Δ. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Το ποίημα είναι ο σπαρακτικός μονόλογος ενός εξαθλιωμένου και περιθωριοποιημένου ανθρώπου. Το πρόσωπο που εμφανίζεται να μονολογεί στο ποίημα ταυτίζει τον εαυτό του με έναν αδέσποτο σκύλο, αφού η ζωή του έχει τις ίδιες δυσκολίες με τη σκυλίσια ζωή: πείνα, βία, σκληρότητα, δυστυχία, μοναξιά. Ο κόσμος αδιαφορεί μπροστά στη δυστυχία του («Κόσμος πολύς... απομακρύνει»), ενώ κάποτε, επιτείνεται αυτή η δυστυχία από τη σκληρότητα των ανθρώπων («όμως μια μέρα... αγκομαχώντας»). Θεματικό κέντρο του ποιήματος είναι οι άστεγοι και οι περιθωριοποιημένοι άνθρωποι, δηλαδή οι άνθρωποι που με εκούσιο ή ακούσιο τρόπο έχουν βρεθεί στο περιθώριο της κοινωνίας, δηλαδή έχουν τεθεί εκτός κοινωνίας. Το ποίημα επεκτείνεται θεματικά, θίγοντας και το ζήτημα της επαιτείας και της συμπεριφοράς των ανθρώπων απέναντι στους ζητιάνους. Παράλληλα, γίνεται λόγος και για τα αδέσποτα ζώα και τη συμπεριφορά των ανθρώπων απέναντί τους.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα: Στην πρώτη αυτή ενότητα η ποιητική φωνή μάς μιλά για έναν άνθρωπο, που έχει μεν την όψη ανθρώπου αλλά αισθάνεται σαν σκύλος, και μάλιστα αδέσποτος. Είναι πεινασμένος («τους ανθρώπους κοιτάζω στα χέρια») και ο κόσμος τον διώχνει με τη βία. Από το σημείο αυτό, λοιπόν, κατανοούμε ότι η ποιητική φωνή κάνει λόγο για ένα μοναχικό, περιθωριακό άτομο, τη ζωή του οποίου παραλληλίζει με τη ζωή που ζουν τα αδέσποτα σκυλιά. Με αυτή την αλληγορία δίνεται η γεμάτη δυσκολίες και μαρτύρια ζωή που περνούν τα περιθωριακά άτομα, αλλά και η σκληρή συμπεριφορά του κοινωνικού περίγυρου απέναντί τους. Η ψυχική του διάθεση μεταβάλλεται.

2η ενότητα: Χαρακτηριστική σ' αυτήν την ενότητα είναι η τετραπλή παρουσία της λέξης «Κύριος», η οποία έχει διπλή σημασία: στην περίπτωση του σκύλου σημαίνει αφεντικό – προστάτης και στην περίπτωση του ανθρώπου Θεός – προστάτης – σωτήρας. Γι' αυτό και το πρώτο γράμμα της λέξης γράφεται με κεφαλαίο. Ο περιθωριακός άνθρωπος κλαίει γιατί νιώθει ότι τον έχει εγκαταλείψει ο Θεός και πλέον κανείς δεν μπορεί να τον βοηθήσει. Ο αδέσποτος σκύλος κλαίει επειδή δεν έχει αφεντικό που θα του εξασφαλίσει φαγητό και στέγη. Παρά τον μελαγχολικό τόνο του ποιήματος μέχρι αυτού του σημείου, στο τέλος της ενότητας υπάρχει και μια αισιόδοξη νότα. Το ποιητικό υποκείμενο συνεχίζει να ελπίζει – «η ελπίδα πεθαίνει πάντα τελευταία» - σε ένα καλύτερο αύριο («Ετσι κυλάει η ζωή μου... να περιμένω») και επιστρατεύει όλες τις δυνάμεις του

για να αντέξει και να υπομείνει με σθένος τη μαρτυρική ζωή του περιθωρίου («...τη δύναμη να περιμένω»).

3η ενότητα: Η σκληρότητα επανέρχεται στον ποιητικό τόνο, όταν περιγράφεται η στάση των ανθρώπων απέναντι στον αδέσποτο σκύλο. Όταν τα παιδιά της συνοικίας διασκεδάζουν δένοντας στην ουρά του έναν τενεκέ, αυτός προσπαθεί να σωθεί καταφεύγοντας κάτω από ένα τσιγκινό υπόστεγο, ενώ ο καιρός είναι βροχερός. Η ποιητική φωνή με αριστοτεχνικό τρόπο προσωποποιεί τη βροχή, παραλληλίζοντας τον ήχο που κάνουν οι ψιχάλες πάνω στον τσίγκο με τα βήματα του Θεού - αφεντικού που έρχεται να τον σώσει. Έτσι ο αδέσποτος σκύλος - περιθωριοποιημένος άνθρωπος στενοχωριέται, όχι γιατί θα τον διώξουν και από αυτό το υπόστεγο, αλλά κυρίως γιατί θα του διαλύσουν τη φαντασίωση - ελπίδα ότι ο προστάτης έρχεται για να τον σώσει.

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων

Αδέσποτος σκύλος - περιθωριοποιημένος άνθρωπος: Ο εξαθλιωμένος άνθρωπος του περιθωρίου μονολογεί σπαρακτικά. Ταυτίζει τον εαυτό του με έναν αδέσποτο σκύλο, γεγονός που δείχνει απόγνωση και απελπισία. Είναι πεινασμένος («τους ανθρώπους κοιτάζω στα χέρια»), εισπράττει από την κοινωνία μόνο βία και σκληρότητα («ο κόσμος πολύς, ευλογημένος, με τα καλά του ντυμένος, μ' απομακρύνει», στην ουρά μου τον τενεκέ δέσαν τον σκουπιδιών», «που από κει θα μ' έδιωχναν πάλι»), αισθάνεται δυστυχισμένος και μόνος («έτσι η ζωή μου κυλάει περιμένοντας από γωνιά σε γωνιά»).

E. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Στιχουργική ανάλυση του έργου

Το ποίημα είναι νεωτερικό, δηλαδή δε διέπεται από τους μορφικούς κανόνες των παραδοσιακών ποιημάτων. Δηλαδή δεν έχει στροφές με ίσο αριθμό στίχων, ισοσυλλαβία στους στίχους ή ομοιοκαταληξία. Αντίθετα, η μορφή του είναι πεζολογική και έχει αφηγηματικό χαρακτήρα.

ii) Ύφος

Το ύφος του ποιήματος είναι απλό (δε χρησιμοποιούνται κραυγαλλέες ποιητικές λέξεις, έχει πεζολογική μορφή και λόγο εκφρασμένο σε μικρές περιόδους), ενώ ο αλληγορικός τρόπος της ποιητικής έκφρασης το κάνουν γλαφυρό. Ο τόνος είναι καταγγελτικός, εφόσον καταγγέλλει την αδιαφορία και τη σκληρότητα των ανθρώπων απέναντι και στα αδέσποτα ζώα αλλά και στους ανθρώπους του περιθωρίου.

iii) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «καρδιά ενός σκύλου», «ο καιρός μέσα μου αλλάζει», «υγρό παράπονο», «η βροχή τον κεντούσε», «βήματα της βροχής».

Προσωποποιήσεις: «η ψυχή μου ντύνεται... υποφέρει», «ένα υγρό παράπονο κατεβαίνει», «η βροχή τον κεντούσε», «άκουγα πάνω τα βήματά της», «τα βήματα της βροχής».

Παρομοιώσεις: «εγκαταλειμμένο σκυλί», «σα να κοιμόμουν».

Επαναλήψεις: Κύριος, εγκαταλειμμένο, σκύλος - σκυλί - σκυλίσιο, άνθρωπος.

Εικόνες: Η εικόνα του ανθρώπου που έχει καρδιά σκύλου, η εικόνα του εγκαταλειμμένου σκυλιού, η εικόνα της ψυχής, η εικόνα της αναμονής έξω από την εκκλησία, η εικόνα του βασανιστηρίου των παιδιών, η ηχητική εικόνα της βροχής πάνω στο τσίγκινο υπόστεγο.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Σχολιάστε τον πρώτο στίχο του ποιήματος. Τι σημαίνει η φράση «καρδιά σκύλου»;

Από τον πρώτο κιόλας στίχο η ποιητική φωνή μάς ενημερώνει για τον πρωταγωνιστή του έργου, που είναι ένας άνθρωπος που έχει μεν όψη ανθρώπου αλλά καρδιά σκύλου. Το πρόσωπο που μονολογεί ταυτίζει τον εαυτό του με ένα αδέσποτο σκύλο, αφού η ζωή του έχει τις ίδιες δυσκολίες με τη σκυλίσια ζωή: πείνα, βία, σκληρότητα, δυστυχία, μοναξιά. Όμως, παρά τις δυσκολίες και τα μαρτύρια, η καρδιά του δεν έχει τραχύνει και ο ίδιος εξακολουθεί να είναι ευαίσθητος άνθρωπος και καλόκαρδος, όπως είναι ένα σκυλί. Τα σκυλιά είναι πλάσματα που είναι απολύτως συνδεδεμένα με τον άνθρωπο. Απαιτούν μόνο ένα πιάτο φαγητό και στέγη, ενώ σε αντάλλαγμα προσφέρουν αγάπη και καλοσύνη. Έτσι και ο περιθωριοποιημένος άνθρωπος, παρόλο που εισπράττει σκληρότητα από τους ανθρώπους, δεν τους κακίζει. Αναζητά την ανθρώπινη συντροφιά και χαρακτηρίζει τον κόσμο που τον διώχνει από την εκκλησία «ευλογημένο».

2. Στο πρόσωπο του αφηγητή συγχέονται σκόπιμα τα χαρακτηριστικά ανθρώπου και σκύλου. Μπορείτε να τα εντοπίσετε;

- α. «έχω την όψη ανθρώπου και την καρδιά ενός σκύλου»,
- β. «φαίνεται θα' μια εγκαταλειμμένο σκυλί»,
- γ. «τους ανθρώπους κοιτάζω στα χέρια»,
- δ. «το βλέμμα μου είναι σκυλίσιο»,
- ε. «...γιατί έλειψεν ο Κύριός μου»,
- στ. «στην ουρά μου τον τενεκέ δέσσαν των σκουπιδιών».

3. Σε ποια σημεία του ποιήματος – παράπονου διαφαίνεται κάποια αισιόδοξη αγωνιστική διάθεση;

Παρά το μελαγχολικό τόνο του ποιήματος μέχρι το δωδέκατο στίχο, στο τέλος της ενότητας αυτής υπάρχει και μια αισιόδοξη νότα. Το ποιητικό υποκείμενο συνεχίζει να ελπίζει –«η ελπίδα πεθαίνει πάντα τελευταία»– σε ένα καλύτερο αύριο («Ετσι κυλάει η ζωή μου... να περιμένω») και επιστρατεύει όλες τις δυνάμεις του για να αντέξει και να υπομείνει με σθένος τη μαρτυρική ζωή του περιθωρίου («...τη δύναμη να περιμένω»).

4. Τι σημαίνουν οι φράσεις «σκυλίσια ζωή» και «πάω σαν το σκυλί στ' αμπέλι»; Σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται; Βρείτε και άλλες ανάλογες εκφράσεις με ζώα.

«Σκυλίσια ζωή»: Η φράση αυτή παρομοιάζει τη ζωή ενός ανθρώπου με τη ζωή ενός αδέσποτου σκύλου, που είναι γεμάτη ταλαιπωρίες και κακουχίες.

«Πάω σαν το σκυλί στ' αμπέλι»: Η παρομοίωση αυτή χρησιμοποιείται ως λαϊκή παροιμία και λέγεται για κάποιον που κανείς δεν τον φρόντισε τις τελευταίες στιγμές της ζωής του.

Άλλες ανάλογες φράσεις είναι οι εξής:

- «κακό σκυλί ψόφο δεν έχει»: Οι κακοί άνθρωποι δεν παθαίνουν τίποτα, οι συμφορές πλήττουν μόνο τους καλούς ανθρώπους.
- «τρώγονται σαν τα σκυλιά»: Χρησιμοποιείται για ανθρώπους που καβγαδίζουν συνέχεια.
- «ρεζίλι των σκυλιών»: Χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε σε πολύ μεγάλο εξευτελισμό.
- «ο δρόμος είναι ανοιχτός και τα σκυλιά δεμένα»: Λέγεται για παραγγελία ή διαταγή που δεν επιδέχεται αναβολή ή αντίρρηση.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Εξηγήστε την επαναληπτική χρήση της λέξης «Κύριος». Γιατί γράφεται με κεφαλαίο το πρώτο γράμμα;
2. Ποιες είναι οι κακουχίες της σκυλίσιας ζωής;

'Οπως τα βλέπτει κανείς...

Ελένη Σαραντίτη

A. Η δημιουργός

Γεννήθηκε στη Νεάπολη Λακωνίας, ζει όμως από δεκαεπτά ετών στην Αθήνα. Σπούδασε Βιβλιοθηκονομία στην Εθνική Βιβλιοθήκη και αγγλικά σε κολέγιο του Λονδίνου. Στα δεκαεννέα της χρόνια εκδόθηκε το πρώτο της βιβλίο, το οποίο περιείχε διηγήματα και διδάχθηκε στο πανεπιστήμιο του Μονάχου. Παράλληλα άρχισε να δημοσιεύει κείμενά της σε αθηναϊκές εφημερίδες. Το εφηβικό βιβλίο της *Κάποτε ο Κυνηγός* απέσπασε τον Έπαινο της ΟΥΝΕΣΚΟ στον παγκόσμιο διαγωνισμό νεανικής λογοτεχνίας με θέμα την ανοχή και την κατανόηση, ενώ τιμήθηκε με το βραβείο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και με το Κρατικό Βραβείο νεανικού βιβλίου του Υπουργείου Πολιτισμού. Από τα δέκα συνολικά βιβλία της, τρία έχουν γίνει σίριαλ για την κρατική τηλεόραση, ενώ αρκετά διηγήματά της μεταφράστηκαν στα γερμανικά, τα σουηδικά και τα δανέζικα. Συνεργάστηκε με το ραδιόφωνο και την τηλεόραση σε εκπομπές βιβλίου ενώ σε εφημερίδες και περιοδικά δημοσιεύει κατά καιρούς διηγήματα, άρθρα, ταξιδιωτικά και πορτρέτα συγγραφέων. Το ιστορικό μυθιστόρημά της *Ο κάβος του Αγίου Αγγέλου* ήταν υποψήφιο για το Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος το 2000. Έργα: *Αχ οι φίλοι μου, Ο κήπος με τ' αγάλματα, Ιόλη ή τη νύχτα που ξεχείλισε το ποτάμι, Τα δέντρα που τα λένε Ντίβι-Ντίβι, Όταν φύγαμε..., Οι θεατρίνοι, Καρδιά από πέτρα, Κάποτε ο κυνηγός, Ο Κάβος του Αγίου Αγγέλου.*

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το νεανικό μυθιστόρημά της Ελένης Σαραντίτη, *Κάποτε ο Κυνηγός*, έργο που απέσπασε έπαινο στον παγκόσμιο διαγωνισμό νεανικού μυθιστορήματος της ΟΥΝΕΣΚΟ (1997), με θέμα την ανοχή και την κατανόηση ανάμεσα σε άτομα και σε λαούς. Το μυθιστόρημα τιμήθηκε και με το Κρατικό Βραβείο παιδικής λογοτεχνίας. Όπως έχει δηλώσει η ίδια η συγ-

γραφέας (*Καθημερινή*, 7-11-1997), «Το έργο αφορά μια οικογένεια Ελλήνων πολιτικών προσφύγων, οι οποίοι με την έναρξη του Εμφυλίου κατέφυγαν στην Τασκένδη όπου ρίζωσαν και έζησαν μια καλή ζωή, αλλά οι αλλαγές στο σύστημα στη δεύτερη πατρίδα τους, και η φοβερή νοσταλγία για την πρώτη, τους ώθησε να επιστρέψουν στην Ελλάδα. Εδώ ο καθηγητής πανεπιστημίου πατέρας και η επίσης εκπαιδευτικός μητέρα έπιασαν δουλειά ως εργάτες γης και τα τρία τους παιδιά βίωσαν κάθε είδους ταπείνωση στο σχολείο και στα παιχνίδια». Η συγγραφέας αναφέρει επίσης (*Ελεύθερος Τύπος*, 6-11-1997) ότι ο τίτλος του προέρχεται από το ποίημα του Σεφέρη, που ήταν πρόσφυγας και ο ίδιος, «Το σπίτι κοντά στη θάλασσα». Παρομοίασα τους πρόσφυγες με τα ταξιδιάρικα πουλιά που τα κυνηγάει ο πλάστης και η φύση...».

Γ. Δομή του έργου

Το απόσπασμα χωρίζεται σε δύο θεματικές ενότητες:

1η ενότητα: «Η μοναξιά δε με είχε απασχολήσει ποτέ... θα 'χουμε ιστορίες': Η σχέση της Ευρυδίκης με το Σωτήρη και οι συνθήκες ζωής και εργασίας της οικογένειάς της.

2η ενότητα: «Δε με άκουσε... ταρακουνώντας και τα σκυλιά»: Η επίσκεψη της Ερασμίας και ο διάλογος με τη γιαγιά Ανάστα.

Δ. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Θέμα του αποσπάσματος είναι οι επαναπατριζόμενοι Έλληνες από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Εκεί κατέφυγαν μετά τον Εμφύλιο αρκετοί Έλληνες, ως πολιτικοί πρόσφυγες, και πρόκοψαν μέχρι το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης που, σε συνδυασμό με τη νοσταλγία τους για την πατρίδα, τους έφερε πίσω. Ωστόσο οι προσδοκίες τους για μια όμορφη ζωή δε βγήκαν αληθινές πάντα, καθώς αντιμετωπίστηκαν με επιφύλαξη ή και εχθρότητα από ένα τμήμα της ελληνικής κοινωνίας. Θεματικές επεκτάσεις του αποσπάσματος είναι οι συνθήκες ζωής και εργασίας των οικονομικών προσφύγων, η ακατάβλητη αγωνιστικότητα του ανθρώπου όταν διεκδικεί μια αξιοπρεπή και δίκαιη ζωή, τα συντηρητικά κατάλοιπα της ελληνικής κοινωνίας σε σχέση με το προοδευτικό πνεύμα της νέας γενιάς.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα: Η ενότητα ξεκινά με την ηρωίδα του αποσπάσματος, την Ευρυδίκη, να μιλά για τη μητέρα της αλλά και για τον εαυτό της. Η ίδια δεν είναι μοναχική, όπως και κανείς από την οικογένειά

της. Η μητέρα της ίσως είναι περισσότερο εσωστρεφής και διστακτική συγκριτικά με τα άλλα μέλη της οικογένειάς της. Ωστόσο αισθάνεται ότι η μοναξιά την κατέβαλε από τη στιγμή που γνώρισε το Σωτήρη, γιο των ιδιοκτητών του αγροκτήματος και ερωτευμένο μαζί της. Κατόπιν, σε ένα μονόλογο, η Ευρυδίκη εκθέτει τους λόγους για τους οποίους είναι επιφυλακτική για τη σχέση τους. Έχει γίνει μοναχική εξαιτίας τού ότι ο κοινωνικός περίγυρος είναι επιφυλακτικός απέναντί σε αυτήν και την οικογένειά της και συχνά αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικής προσαρμογής και αποδοχής. Ο κόσμος τούς σχολιάζει, οι συμμαθητές της τη χλευάζουν μόνο και μόνο για την προέλευσή της, τους επιρρίπτουν ευθύνες για την ανεργία, τους κατηγορούν ότι δεν είναι Έλληνες. Κατόπιν παρατίθεται η απάντηση του Σωτήρη στα λόγια της Ευρυδίκης. Ο Σωτήρης είναι ερωτευμένος μαζί της και αντιμετωπίζει το θέμα πιο προοδευτικά. Συμμερίζεται τη στενοχώρια της αγαπημένης του και προσπαθεί να μεταπείσει τη μητέρα του που θεωρεί ότι η οικογένεια της Ευρυδίκης είναι ξεπεσμένη.

Η Ευρυδίκη περιγράφει στη συνέχεια ένα περιστατικό που αφορά στον πατέρα της. Τον συνέλαβε να κλαίει με αναφιλητά, ενώ η υπόλοιπη οικογένεια κοιμόταν. Εδώ βλέπουμε την τραγικότητα του προσώπου του πατέρα, που είναι αυτός που είναι επιβαρυμένος με την ευθύνη της οικογένειας και δεν αντέχει άλλο την ψυχολογική πίεση της μη αποδοχής και της απόρριψης. Απελπίζεται στη σκέψη ότι εκτός από την υπερπροσπάθεια που απαιτείται για να σταθεί οικονομικά στα πόδια του, κάνοντας μια καινούργια αρχή σε ένα νέο τόπο, έχει να αντιμετωπίσει επιπλέον την κοροϊδία, τον εξευτελισμό και την άρνηση, ακόμη και της εθνικότητάς του. Όλα αυτά τον καταβάλλουν και ξεσπά, χωρίς όμως να θέλει να γίνει αντιληπτό αυτό του το ξέσπασμα, ακριβώς για να μην επιβαρύνει ψυχολογικά και την υπόλοιπη οικογένειά του. Αυτός είναι που πρέπει να φανεί περισσότερο δυνατός, ως άντρας και ως πατέρας-προστάτης, και να στηρίξει και τους υπόλοιπους. Ωστόσο είναι και αυτός άνθρωπος και οι ταλαιπωρίες -σωματικές και κυρίως ψυχολογικές- τον κάνουν να λυγίζει. Άλλα την κατάπτωση αυτή την αντιμετωπίζει μόνος και με αξιοπρέπεια. Η Ευρυδίκη ανησυχεί για το κατά πόσο αυτό το κουράγιο μπορεί να κρατήσει για πάντα. Θεωρεί ότι είναι καλύτερο να αραιώσει τις συναντήσεις της με το Σωτήρη, γιατί πιστεύει ότι κάτι τέτοιο θα επιβαρύνει την ήδη δυσμενή κατάσταση της οικογένειάς της.

2η ενότητα: Στη δεύτερη αυτή ενότητα παρακολουθούμε την Ευρυδίκη να δικαιώνεται στις προβλέψεις της και τις ανησυχίες που εξέφρασε στην πρώτη ενότητα. Η αδερφή της ενημέρωσε τη μητέρα του Σωτήρη για τη σχέση του γιου της με την Ευρυδίκη. Εκείνη

την ίδια μέρα κιόλας αποφασίζει να επισκεφτεί το σπίτι τους και να εκφράσει τα παράπονά της. Στο διάλογο που ακολουθεί μεταξύ της Ερασμίας (μητέρας του Σωτήρη) και της γιαγιάς της Ευρυδίκης, παρακολουθούμε την εκδίπλωση δύο εκ διαμέτρου αντίθετων χαρακτήρων.

Η μητέρα του Σωτήρη παρουσιάζεται συντηρητική και οπισθοδρομική (η ανήθικη Ευρυδίκη παρέσυρε τον εύπιστο και καταδεκτικό γιο της), αγενής, επιθετική, υπεροπτική και συχνά προσβλητική (δεν καταδέχεται να μπει στο σπίτι της Ευρυδίκης και να δεχτεί το κέρασμά της γιαγιάς: «στάθηκε κοντά στην πόρτα του αυτοκινήτου που την είχε κλείσει με πάταγο», «Άφουν να σκεφτείς δεν θέλει να φάει... να τηρούμε και τις αποστάσεις», «Τι στο καλό, έτσι τα ξαμολάνε σήμερα τα κορίτσια;», «Το κορίτσι το δικό μου δε συχνάζει... του αφεντικού μας...»), και ξενοφοβική (αδύνατον να δεχτεί τη σχέση του γιου της με μια προσφυγοπούλα εργάτρια από την Τασκένδη). Αντίθετα η γιαγιά Ανάστα επιδεικνύει αξιοπρεπή και ευγενική στάση. Διατηρώντας την ψυχραιμία της καθ' όλη τη διάρκεια του διαλόγου, αποδεικνύει τη σοφία της και την περηφάνια της.

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων

Ευρυδίκη: Είναι μία έφηβη, που όμως αντί να είναι ανέμελη και αισιόδοξη, οι συνθήκες της ζωής της και το γεγονός ότι είναι προσφυγοπούλα από ένα ξένο μέρος και προσπαθεί με δυσκολία να ενταχθεί στα σύγχρονα ελληνικά δεδομένα, την κάνουν επιφυλακτική, διστακτική και μοναχική. Την έχει πικράνει και την έχει φοβίσει η στάση απόρριψης εκ μέρους του κόσμου, ιδιαίτέρως εκ μέρους των συμμαθητών της. Ανησυχεί και αγωνιά για το μέλλον της οικογένειάς της και στενοχωριέται που δεν μπορεί να κάνει τίποτα για να τους βοηθήσει να έχουν μια καλύτερη ζωή, όπως τους αξίζει. Είναι αλτρουίστρια και επιδεικνύει ωριμότητα, εφόσον παραμερίζει τα δικά της συναισθήματα, από αγάπη και ενδιαφέρον για την οικογένειά της, και φοβάται ότι η σχέση της με το Σωτήρη, που δεν είναι αποδεκτή κοινωνικά, θα επιφορτίσει την οικογένειά της με μία ακόμη αφορμή για αρνητικά σχόλια.

Σωτήρης: Ο Σωτήρης είναι ερωτευμένος με την Ευρυδίκη και αντιμετωπίζει το θέμα πιο προοδευτικά. Είναι ευαίσθητος και συμμερίζεται τη στενοχώρια της αγαπημένης του. Φτάνει μάλιστα στο σημείο να αντιπαρατεθεί στην κυριαρχική μητέρα του προσπαθώντας να την πείσει ότι η οικογένεια της Ευρυδίκης δεν είναι ξεπεσμένη, αλλά προσπαθεί με αξιοπρεπή τρόπο να επιβιώσει από αυτή τη δυσάρεστη μεταβατική περίοδο ένταξης. Σε αντίθεση με τη μητέρα του, είναι καταδεκτικός και δεν κάνει διακρίσεις μεταξύ πλούσιων και

φτωχών, ανθρώπων υψηλής ή μη καταγωγής («Αφού να σκεφτείς δεν θέλει να φάει... να τηρούμε και τις αποστάσεις»). Το ότι είναι πλούσιος δεν τον κάνει αλαζόνα, γεγονός που αποδεικνύεται από το ότι καταδέχεται να ερωτευτεί μια κοπέλα που η οικογένειά της δουλεύει στο δικό του αγρόκτημα.

Ερασμία: Η μητέρα του Σωτήρη παρουσιάζεται συντηρητική και οπισθοδρομική (η ανήθικη Ευρυδίκη παρέσυρε τον εύπιστο γιο της), αγενής, επιθετική, υπεροπτική και συχνά προσβλητική. Δεν καταδέχεται ούτε καν να μπει στο σπίτι της Ευρυδίκης και να δεχτεί το κέρασμά της γιαγιάς («στάθηκε κοντά στην πόρτα του αυτοκινήτου που την είχε κλείσει με πάταγο», «Αφού να σκεφτείς δεν θέλει να φάει... να τηρούμε και τις αποστάσεις», «Τι στο καλό, έτσι τα ξαμολάνε σήμερα τα κορίτσια;», «Το κορίτσι το δικό μου δε συχνάζει... του αφεντικού μας...»). Τέλος, είναι ξενοφοβική και δεν μπορεί να δεχτεί τη σχέση του γιου της με μια προσφυγοπούλα εργάτρια από την Τασκένδη.

Γιαγιά Ανάστα: μέσα από τα λόγια και τις σκέψεις της Ευρυδίκης μαθαίνουμε πληροφορίες σχετικά με τη γιαγιά της. Είναι μια γυναίκα που διακατέχεται από έντονα πατριωτικά συναισθήματα, εφόσον είναι η μεγαλύτερη σε ηλικία και επομένως έχει ζήσει στην Ελλάδα για περισσότερο χρονικό διάστημα και έχει βιώσει τον καημό της ξενιτιάς και του αποχωρισμού της πατρίδας («Σπαρταρούσαμε όλα αυτά τα χρόνια... προπαντός η γιαγιά»). Είναι εργατική εφόσον βοηθά την οικογένεια του γιου της και φροντίζει για τις οικιακές εργασίες, παρά την προχωρημένη ηλικία της («Όταν την άκουσε η γιαγιά... καθημερινή λάτρα»).

Είναι γυναίκα που έχει βιώσει πολλές εμπειρίες και ιδίως στενοχώριες και πίκρες («Α, έχει περάσει του κόσμου τα βάσανα... ολόκληρους τριανταφυλλόκηπους»). Όλα αυτά την έχουν κάνει σοφή και ιδιαιτέρως περήφανη, ώστε να μην πτοείται από την κακή συμπεριφορά της μητέρας του Σωτήρη. Αντίθετα, στην προσβλητική, αγενή και επιθετική συμπεριφορά της Ερασμίας, η γιαγιά Ανάστα επιδεικνύει αξιοπρεπή και ευγενική στάση. Διατηρώντας την ψυχραιμία της καθ' όλη τη διάρκεια του διαλόγου, επιδεικνύει τη σοφία της και την περηφάνια της.

E. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Γλώσσα

Η γλώσσα είναι απλή δημοτική, χωρίς ιδιωματισμούς ή ξενικές λέξεις. Υπάρχουν κάποιες λέξεις από τον καθημερινό προφορικό λόγο (νιάνιαρο, καλοπαίδια, συμπαθάτε, λυπησιάρης, τάχαμου, φουρκίστηκα, χολοσκάτε).

ii) Ύφος

Το ύφος του κειμένου είναι απλό και λιτό, και δεν παρουσιάζει δυσκολίες στην κατανόηση. Σε ορισμένα σημεία ο τόνος γίνεται ειρωνικός («Δε τα χτύπησε όμως... σωστό να λέγεται»). Η ύπαρξη του διαλόγου προσδίδει θεατρική ζωντάνια στην αφήγηση και σπάει τη μονοτονία της. Το ύφος χαρακτηρίζεται για τον εξομολογητικό και αποκαλυπτικό του τόνο, εφόσον μεταφέρει όχι μόνο τις προσωπικές εμπειρίες της ηρωίδας, αλλά και το συλλογικό ασυνείδητο μιας ομάδας ανθρώπων που βίωσαν την προσφυγιά στον ξένο τόπο αλλά και στο δικό τους.

iii) Αφήγηση

Στο απόσπασμα έχουμε άμεση αφήγηση (μίμηση), δηλαδή αφηγητής είναι ένα από τα πρόσωπα του έργου, στη συγκεκριμένη περίπτωση η Ευρυδίκη, η οποία μιλά σε α' πρόσωπο. Σε μερικά σημεία η αφήγηση γίνεται τριτοπρόσωπη, ιδίως όταν η Ευρυδίκη περιγράφει χαρακτήρες, όπως ο πατέρας και η γιαγιά της.

iv) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «η μοναξιά δεν με είχε απασχολήσει ποτέ», «Να σε χορτάσω», «στεκόμαστε εμπόδιο», «σπαρταρούσαμε όλα αυτά τα χρόνια», «εγώ σ' ένιωσα», «τρανταζόταν», «μ' αγρίεψε», «κουκουλώθηκα», «τα ξυπόλητα πόδια της... ένας ολόκληρος τριανταφυλλόκηπος», «μου την έκοψαν», «λαμπρό παλικάρι», «δικό του καπέλο», «ο Θεός σκάλες ανεβάζει και σκάλες κατεβάζει», «στους ουρανούς δεν υπάρχουν τέτοιοι άγγελοι».

Παρομοιώσεις: «ένα κουβαράκι που μαζεύεται», «σαν να σας γνωρίζω χρόνια», «σαν ν' άκουσα αναφιλητά», «σαν κάτι να κατάλαβε», «σαν να διαισθάνθηκε κάτι», «σαν της μάσκας».

Προσωποποιήσεις: «δε με είχε πλησιάσει και γι' αυτό δεν τη φοβόμουν», «τα πουλιά δε σώπαιναν», «τα σκυλιά... κάτι ζητούσαν».

Υπερβολή: «Πιο Έλληνες δε γίνεται», «έχουν ματώσει στα σύνορα του κόσμου».

Εικόνες: Η εικόνα του περιπάτου του Σωτήρη και της Ευρυδίκης, η εικόνα της γιαγιάς, η εικόνα της Ερασμίας, η εικόνα του πατέρα, η ηχητική εικόνα των αναφιλητών, η εικόνα του Σωτήρη που δεν μπορεί να φέρει χωρίς την παρουσία και του υπηρετικού προσωπικού, η εικόνα των σκυλιών, η εικόνα της γιαγιάς να στέκεται στην πόρτα κ.ά.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Πώς αντιμετωπίζουν την Ευρυδίκη οι συμμαθητές της και σε ποιους λόγους νομίζετε ότι οφείλεται η συμπεριφορά τους; Ποια

είναι η δική σας γνώμη γι' αυτήν τη στάση τους;

Η Ευρυδίκη έχει να αντιμετωπίσει όχι μόνο την απόρριψη των συμμαθητών της που την κάνουν να αισθάνεται απέραντη μοναξιά, αλλά επιπλέον και τον εξευτελισμό εκ μέρους τους («Κι έτσι περνώ και τις μέρες μου στο σχολείο... χλιμίντριζαν»). Συχνά την κοροϊδεύουν και την περιγελούν. Η συμπεριφορά τους αυτή όμως δεν είναι κατακριτέα, εφόσον προέρχεται από εφήβους, που δεν έχουν οι ίδιοι ακόμη κατασταλάξει ως προς τις απόψεις τους και είναι φερέφωνα των απόψεων των γονιών τους και της κοινωνίας που τους περιβάλλει. Η γενική κατακραυγή εναντίον των οικονομικών μεταναστών δεν τους αφήνει ανεπηρέαστους. Είναι αδύνατον να αντιταχθούν στην πλύση εγκεφάλου των γονιών τους και της κοινωνίας, που θεωρεί τους μετανάστες παρείσακτους, ανεπιθύμητους, μη Έλληνες και ομάδα που ζει παρασιτικά εναντίον των γηγενών. Τις απόψεις αυτές μεταφέρουν και οι έφηβοι στη συμπεριφορά τους. Απλώς την εκφράζουν πιο έντονα και ανάλογα με την ηλικία τους.

2. Χαρακτηρίστε την κυρία Ανάστα από τη θέση που παίρνει απέναντι στην προσβλητική κυρία Ερασμία.

Παρά την προσβλητική, αγενή και επιθετική συμπεριφορά της Ερασμίας, η γιαγιά Ανάστα επιδεικνύει αξιοπρεπή και ευγενική στάση («στήθηκε στην πόρτα... της χαμογέλασε ευγενικά»). Διατηρεί την ψυχραιμία της καθ' όλη τη διάρκεια του διαλόγου, επιδεικνύοντας έτσι τη σοφία που τη χαρακτηρίζει («Τι λέτε τώρα κυρία Ερασμία μου... και τι σεβαστικός!», «Εμείς εκεί δεν ξέραμε από αποστάσεις... Κόπιασε λιγάκι») και την περηφάνια της. Δεν πέφτει στο επίπεδο της κυρίας Ερασμίας και με ευγενικό τρόπο αποδεικνύει την ανωτερότητά της και τη σοφία της («Να σας πω κυρία... καλοπαίδια μάλιστα»). Συχνά είναι διδακτική και χωρίς να έχει απότομο τρόπο προσπαθεί να υποδείξει στην κυρία Ερασμία τις λανθασμένες τις απόψεις. Σε ένα σημείο φαίνεται να μοιρολατρεί («Αχ, κυρία Ερασμία μου, ο Θεός... να σαι δε γλιτώνεις»).

3. Στο διάλογο ανάμεσα στις δύο γυναίκες συγκρούονται δύο διαφορετικές αντιλήψεις για την αξία των ανθρώπων. Σε ποια σημεία δίνει έμφαση η κάθε πλευρά και με ποια συμφωνείτε εσείς;

Στο διάλογο μεταξύ της Ερασμίας και της Ανάστας διαφαινονται δύο διαφορετικές αντιλήψεις για την αξία των ανθρώπων γενικά και για τη στάση που οφείλουμε να κρατάμε απέναντι τους. Η Ερασμία διακρίνει τους ανθρώπους ανάλογα με την καταγωγή και την οικονομική τους κατάσταση. Δεν καταδέχεται ο γιος της να συντρώγει με το υπηρετικό προσωπικό ή να σχετιστεί με μια κοπέλα που οι γονείς της εργάζονται στο υποστατικό της. Δεν μπορεί να δεχτεί την ισότητα μεταξύ των ανθρώπων και να εξομοιωθεί με

ανθρώπους κατώτερης κοινωνικής ή οικονομικής θέσης. Αντίθετα η κυρία Ανάστα θεωρεί ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι και ίδιοι, ειδικά μπροστά στις συμφορές, ανεξαρτήτως μόρφωσης, κοινωνικής θέσης ή οικονομικής κατάστασης: «Εμείς εκεί δεν ξέραμε από αποστάσεις», «Ο Θεός σκάλες... δε γλιτώνεις». Για την κυρία Ανάστα οι άνθρωποι διακρίνονται σε καλούς και κακούς. Εφόσον λοιπόν η εγγονή της και ο Σωτήρης είναι καλά παιδιά και οι δύο, σύμφωνα με τη δική της κοσμοθεωρία, δε βρίσκει το λόγο για τον οποίο δεν μπορούν να σχετιστούν.

4. «...πρέπει να παλέψει πολύ παραπάνω από το γιόκα σας...»: εξηγήστε τι εννοεί η κυρία - Ανάστα με αυτήν τη φράση. Γιατί η Ευρυδίκη πρέπει να παλέψει περισσότερο;

Η Ευρυδίκη πρέπει να φανεί περισσότερο δυνατή στο μέλλον. Κάθε άνθρωπος για να πετύχει στη ζωή του πρέπει να αγωνιστεί και να κοπιάσει. Η Ευρυδίκη όμως πρέπει να καταβάλλει περισσότερο κόπο, εφόσον έχει να αντιμετωπίσει το ρατσισμό και την ξενοφοβία, δυσκολίες που δεν υφίστανται για τα άλλα ελληνόπουλα. Σε κάθε της προσπάθεια πρέπει ταυτόχρονα να αποδεικνύει ότι δεν είναι κατώτερη και ότι αξίζει να έχει τις ίδιες ευκαιρίες με όλα τα άλλα ελληνόπουλα, όσον αφορά στον επαγγελματικό τομέα. Στην κοινωνική της ζωή πρέπει να αγωνιστεί, όχι να γίνει αποδεκτή -αν γίνει ποτέ- αλλά να μπορέσει τουλάχιστον να ενταχθεί κοινωνικά, χωρίς να έχει να αντιμετωπίζει διαρκώς το χλευασμό και τον εξευτελισμό. Σε προσωπικό επίπεδο, τέλος, πρέπει να είναι οπλισμένη με διπλάσιο ψυχικό σθένος από τα άλλα παιδιά, ούτως ώστε να μπορέσει να υπομείνει όλη αυτή την ψυχοφθόρα προσπάθεια του να γίνει κανείς αποδεκτός.

5. Συγκρίνετε την ηρωίδα του αποσπάσματος με την ηρωίδα από το κείμενο «Ο δρόμος για τον παράδεισο είναι μακρύς» της Μαρούλας Κλιάφα. Ποιες ομοιότητες βρίσκετε;

Ηρωίδα του έργου Ο δρόμος για τον παράδεισο είναι μακρύς, της Μαρούλας Κλιάφα, είναι η Βερόνικα. Η Βερόνικα και η οικογένειά της, λόγω της αλβανικής τους καταγωγής, βιώνουν την καχυποψία και την απόρριψη της τοπικής κοινωνίας στην οποία ζουν. Άρα λοιπόν η Βερόνικα και η Ευρυδίκη έχουν κοινά σημεία ως προς τις δυσκολίες ένταξης και κοινωνικής αποδοχής που οφείλεται στη διαφορετική καταγωγή για τη Βερόνικα και στη διαφορετική πρόέλευση για την Ευρυδίκη. Η διαφορά είναι ότι η Βερόνικα είναι όντως διαφορετικής καταγωγής, ενώ η Ευρυδίκη είναι Ελληνίδα που οι πολιτικές συνθήκες της εποχής ανάγκασαν την οικογένειά της να μεταναστεύσει στην Τασκένδη. Δηλαδή η διαφορά έγκειται στο ότι η οικογένεια της Βερόνικα μετανάστευσε ηθελημένα, ενώ

η οικογένεια της Ευρυδίκης βίωσε την αναγκαστική μετανάστευση, και μάλιστα δύο φορές. Η θέση της Ευρυδίκης είναι δυσχερέστερη από αυτή της Βερόνικα, εφόσον η Ευρυδίκη αισθάνεται ξένη στην ίδια της την πατρίδα. Ωστόσο τα συναισθήματα της απόρριψης που εισπράττουν από τον κοινωνικό τους περίγυρο είναι κοινά: και οι δύο είναι θύματα χλευασμού και μη αποδοχής.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. «Πιο Έλληνες δε γίνεται»: σχολιάστε το χωρίο αυτό του κειμένου.
2. Βρείτε τα σημεία του κειμένου όπου γίνεται λόγος για τον πατέρα και προσπαθήστε να σκιαγραφήσετε το χαρακτήρα του.
3. Υπερηφάνεια και προκατάληψη: βρείτε τη σημασία των δύο αυτών εννοιών. Επισημαίνετε την ύπαρξή τους στο κείμενο;

Οι φίλοι μας τα ζώα

Το μνήμα της μάνας

Ανδρέας Καρκαβίτσας

A. Ο δημιουργός

Ο Ανδρέας Καρκαβίτσας είναι ένας από τους Έλληνες πεζογράφους που θεμελίωσαν το διήγημα, μαζί με τον Παπαδιαμάντη και τον Κονδυλάκη, ενώ εκπροσώπησε την περίοδο της ηθογραφίας με πλήθος έργων. Γεννήθηκε στα Λεχαινά της Ηλείας το 1866. Σπουδασεις ιατρική και υπηρέτησε ως στρατιωτικός γιατρός, αλλά και σε εμπορικά πλοιά. Ασχολήθηκε επίσης με τη δημοσιογραφία, αναλαμβάνοντας διάφορες αποστολές και περιοδείες. Οι αποστολές αυτές του επέτρεψαν να γνωρίσει καλά την ελληνική ύπαιθρο, τη ζωή των χωρικών, τα επαρχιακά ήθη και τον κόσμο της θάλασσας. Γνώρισε δηλαδή τη ζωντανή Ελλάδα της εποχής, κι αυτήν μας απεικονίζει πιστά και με ενάργεια στης σελίδες του.

Ο Καρκαβίτσας μας δίνει στα βιβλία του μια Ελλάδα ταπεινή και βασανισμένη, με τους καημούς και τη φτώχεια της, τις χαρές και τις πίκρες της. Γλαφυρός, παραστατικός, νευρώδης και φωτεινός, γίνεται ο απαράμιλλος ζωγράφος της Ελλάδας σε έργα όπως τα *Λόγια της πλώρης* και *Ο Ζητιάνος*, που, σύμφωνα με μια άποψη, συμβολίζει την ίδια την Ελλάδα. Αρχικά έγραψε στην καθαρεύουσα, δεν άργησε όμως να συνειδητοποιήσει ότι η δημοτική έπρεπε να επικρατήσει -όπως στην ποίηση- και στον πεζό λόγο. Κατάκτησε έτσι μια επίζηλη θέση στη μόλις διαμορφούμενη πεζογραφία μας, και πέτυχε μια θελκτική απεικόνιση των ηθών της ελληνικής ζωής. Άλλα και στην ψυχολογική αποτύπωση των ηρώων του αποδείχτηκε επίσης δεξιοτέχνης. Εξέδωσε τα έργα *Διηγήματα*, *Παλιές αγάπες*, *Λόγια της Πλώρης*, *Ο Ζητιάνος*, *Η Λυγερή*, *Ο Αρχαιολόγος*, που γνώρισαν πολλές επανεκδόσεις. Τα Άπαντά του εκδόθηκαν το 1966.

Οι κακουχίες των πολέμων και οι διάφορες κατά καιρούς αρρώστιες, είχαν σκάψει σιγά-σιγά την υγεία του. Στις αρχές του 1917 νοσηλεύτηκε για λίγο καιρό στο σανατόριο της Πεντέλης. Από το 1918 είχε αποσυρθεί σε κακή κατάσταση από τη φυματίωση, στο Μαρούσι, όπου και πέθανε στις 24 Οκτωβρίου του 1922.

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Το αυτοτελές αυτό διήγημα του Ανδρέα Καρκαβίτσα πραγματεύεται την αυτοθυσία μιας γαϊδουρίτσας. Το πουλάρι της κινδύνεψε και η μητρική της στοργή γίνεται αιτία να χάσει τη ζωή της. Ο συγγραφέας, αξιοποιώντας ένα συμβάν από το βασίλειο των ζώων, αποσκοπεί στην καλλιέργεια της ευαισθησίας των αναγνωστών. Παράλληλα το διήγημα εκτυλίσσεται σε ένα εξωπραγματικό σκηνικό, όπου τα ζώα προσωποποιημένα μιλούν και επικοινωνούν μεταξύ τους.

C. Δομή του έργου

Το διήγημα χωρίζεται σε πέντε θεματικές ενότητες:

1η ενότητα: «Είχαν θερίσει πια... ούτε τ' αχνάρια του»: Οι ανησυχίες της Σμαράγδας για τον κίνδυνο που διατρέχει η γαϊδουρίτσα με το μουλάρι της.

2η ενότητα: «Σ' ένα βουνό οι δύο λύκοι... σαν να κρυφομιλούσαν»: Η αλεπού υποδεικνύει στους δύο λύκους το κατάλληλο μέρος για κυνήγι.

3η ενότητα: «Η αστροφεγγιά φώτιζε τη στάνη... αντιλαλούσαν γύρω»: Η επίθεση των δύο λύκων στη στάνη του Τάση.

4η ενότητα: «Καθώς έτρεχε ο λύκος... να του σκίσουν την κοιλιά»: Η αναζήτηση τροφής συνεχίζεται.

5η ενότητα: «Μάκρυνε λοιπόν από κει... Το μνήμα της μάνας»: Η επίθεση του λύκου στη γαϊδουρίτσα και η αυτοθυσία της.

D. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Το περιεχόμενο του διηγήματος αφορά στην ιστορία μιας γαϊδουρίτσας και του τραγικού της τέλους. Η μάνα γαϊδουρίτσα αγωνίζεται να σώσει τη ζωή του πουλαριού της που απειλείται από την επίθεση ενός λύκου και τελικά υποκύπτει στα τραύματά της. Σε ένα δεύτερο επίπεδο παρακολουθούμε τα γνωρίσματα άλλων του ζωικού βασιλείου και ειδικά του λύκου. Δίνεται η επιθετικότητά του ως μη εξημερωμένου ζώου και ο τρόπος με τον οποίο κινείται προκειμένου να εξασφαλίσει την τροφή του. Επιπλέον γίνεται λόγος για τη σχέση και την εξάρτηση των ανθρώπων της υπαίθρου από τα διάφορα ζώα που εμφανίζονται στην αφήγηση. Τα κατοικίδια ζώα είναι βοηθοί του, ενώ τα άγρια ζώα απειλούν την επιβίωσή του. Επίσης στο κείμενο εξετάζεται το θέμα της μητρικής αγάπης και πώς αυτή μπορεί να φτάσει ακόμη και στην αυτοθυσία προκειμένου να σώσει το παιδί της. Σε όλο το κείμενο είναι εμφανής η πρόνοια της φύσης για όλα τα πλάσματά της.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα: Στην πρώτη ενότητα παρακολουθούμε τη στιχομυθία ανάμεσα σε ένα αντρόγυνο με θέμα τη γαιδουρίτσα τους. Η Σμαράγδα εκφράζει την ανησυχία της ότι η γαιδουρίτσα δεν πρέπει να αφήνεται εκτεθειμένη εκτός στάβλου, γιατί καραδοκεί ο κίνδυνος της επίθεσης λύκων. Η Σμαράγδα υπενθυμίζει στον άντρα της την οικονομική τους δυσχέρεια, που δεν τους επιτρέπει να αντικαταστήσουν εύκολα τη γαιδουρίτσα σε περίπτωση απώλειας. Ο σύζυγός της όμως δεν πείθεται καθώς θεωρεί υπερβολικούς τους φόβους της γυναίκας του. Τα κρούσματα επίθεσης λύκων είχαν σημειωθεί σε χωριά πολύ μακρινότερα από το δικό τους. Ωστόσο ο αφηγητής εμβόλιμα βάζει το Ζαφείρη να αγνοεί τις υποδείξεις της γυναίκας του, προκειμένου να δώσει ώθηση στην εξέλιξη της πλοκής.

2η ενότητα: Στη δεύτερη ενότητα η αφήγηση μεταφέρεται στο ζωικό βασίλειο, και συγκεκριμένα σε δύο λύκους. Τα δύο αυτά ζώα παρουσιάζονται προσωποποιημένα να ζητούν τις συμβουλές της αλεπούς ως προς το καταλληλότερο μέρος για να κυνηγήσουν. Η αλεπού όντως υποδεικνύει τη στάνη του Τάση. Στην εικόνα που ακολουθεί παρακολουθούμε τις συνήθειες του λύκου και τον τρόπο που κινείται όταν αναζητά τροφή: προχωρά αναπτηδώντας και σκυμμένος για να οσμίζεται το χώμα και τον αέρα, ενώ η ουρά του είναι μισοσηκωμένη για να μην ακουμπά στα κλαριά και κάνει θόρυβο. Όταν πλησίασαν στη στάνη, στάθηκαν σε ένα ύψωμα και μελέτησαν το χώρο, προκειμένου να οργανώσουν το σχέδιο δράσης τους.

3η ενότητα: Στην ενότητα αυτή δίνεται η περιγραφή του χώρου της στάνης και των ζώων που κοιμούνται μέσα σε αυτήν. Οι λύκοι, αμφιβάλλοντας για την αξιοπιστία της αλεπούς, διοργανώνουν το σχέδιο δράσης τους πολύ προσεκτικά και προβλέποντας κάθε πιθανή αναποδιά. Αποφασίζουν να χωριστούν, ούτως ώστε ο ένας να παλέψει με τα σκυλιά που μπορεί να φυλάνε το μαντρί, και ο άλλος να αρπάξει το πρόβατο. Κατόπιν συμφωνούν να συναντηθούν στο Γεροντόβραχο. Προχωρούν, λοιπόν, στην εφαρμογή του σχεδίου τους, προσεκτικά και με αθόρυβες κινήσεις. Πράγματι η πονηρή αλεπού τους είχε ξεγελάσει και το μαντρί φυλάσσονταν από δύο σκυλιά. Ο λύκος φοβάται το σκύλο και το βάζει στα πόδια. Ο άλλος λύκος προλαβαίνει και επιτίθεται στα πρόβατα, που φοβισμένα συσπειρώνονται το ένα δίπλα στο άλλο, προσπαθώντας να αμυνθούν. Ο λύκος αρπάζει ένα και φεύγει στη ρεματιά. Ο βοσκός στο μεταξύ έχει ξυπνήσει και με τουφεκιές ειδοποιεί όλο το χωριό.

4η ενότητα: Ο λύκος, όμως, δεν είχε πάρει είδηση ότι ένας από τους σκύλους των είχε ακολουθήσει. Ο σκύλος κατάφερε αρκετές δαγκωματιές στα πόδια του λύκου, που τελικά κατόρθωσε να ξεφύγει. Έφτασε στο συμφωνημένο σημείο συνάντησης, όπου παρέμεινε

για μερικές μέρες, ώσπου να γιατρευτούν οι πληγές του. Όταν ανάρρωσε βγήκε πάλι για κυνήγι. Η μυρωδιά από ψοφίμι που οσμίστηκε στο δρόμο του, ήταν τελικά του συντρόφου του. Έπειτα από αρκετό δρόμο και κυνηγώντας παράλληλα (λαγουδάκια, κατσικάκι, λαγό, άλογα, βόδια), ο δρόμος τον έφερε τελικά και στο χωριό του Τσιρίμπαση.

5η ενότητα: Στην ενότητα αυτή βλέπουμε το λύκο να επιτίθεται στη γαιδουρίτσα και το πουλάρι της. Οι ανησυχίες της Σμαράγδας αποδείχθηκαν βάσιμες. Η γαιδουρίτσα κάνει τα αδύνατα δυνατά για να προστατέψει το πουλάρι της, αλλά εκείνο είναι μικρό και δε την βοηθά. Τελικά κατορθώνει να το σπρώξει στην κουφάλα ενός δέντρου και βάζοντας το μπροστινό της μέρος ως κάλυμμα της κουφάλας, μάχεται με τα πίσω πόδια το λύκο. Τελικά η γαιδουρίτσα κατορθώνει να ρίξει κάτω το λύκο, να σώσει τελικά το πουλάρι αλλά να μη σώσει τον εαυτό της. Τον Τσιρίμπαση ειδοποιεί ο σκύλος του, ο Αράπης, ο οποίος είναι και αυτός που θα σκοτώσει το λύκο. Το χωριό αναστατώθηκε και έτρεξαν όλοι να ελέγχουν τα ζωντανά τους. Η αυτοθυσία της γαιδουρίτσας ευαισθητοποιεί όλους και αποφασίζουν να τη θάψουν. Το μέρος ταφής της ονόμασαν «Μνήμα της μάνας».

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων

Εκτός από την ανθρώπινη παρουσία που υπάρχει στην αρχή και στο τέλος του διηγήματος, πρωταγωνιστές του κειμένου είναι τα ζώα, που εμφανίζονται με ανθρώπινες ιδιότητες, να μιλούν, να σκέπτονται και να συναισθάνονται.

Γαιδουρίτσα: Είναι το σύμβολο της μητρικής αγάπης που φτάνει μέχρι την αυτοθυσία προκειμένου να προστατέψει και να σώσει το παιδί της από τον κίνδυνο.

Λύκοι: Εμφανίζονται έξυπνοι και προνοητικοί και οργανώνουν πολύ προσεκτικά τη δράση τους. Ως σαρκοβόρα ζώα, είναι ιδιαιτέρως επιθετικοί, ενώ η φύση τούς θέλει να λειτουργούν σε αγέλη.

Αλεπού: Η αλεπού επιβεβαιώνει την ιδιότητά της ως παμπόνηρης και πεπειραμένης και ξεγελά τους λύκους, δίνοντάς τους ανακριβείς πληροφορίες για τον τόπο όπου θα βρουν τροφή.

Πρόβατα: Εμφανίζονται αδύναμα, χωρίς δική τους βούληση, σαστίζουν στην επίθεση των λύκων και ακολουθούν τυφλά το ένα το άλλο, μην μπορώντας έτσι να αποφύγουν τη σφαγή.

Άλογα: Αντίθετα με τα πρόβατα, τα άλογα έχουν αγωνιστική διάθεση και εξυπνάδα και οργανώνουν την άμυνά τους εναντίον των λύκων.

Βόδια: Επιβεβαιώνουν τη δύναμη και την αντοχή τους και χρησιμοποιούν τα όπλα τους (κέρατα) για να αντιμετωπίσουν τους λύκους.

E. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Γλώσσα

Η γλώσσα είναι απλή δημοτική, ώστε να μην παρουσιάζονται δυσκολίες στην κατανόηση.

ii) Ύφος

Ο τόνος του κειμένου είναι διδακτικός, όπως όλων των παραμυθιών ή των λαϊκών μύθων. Το ύφος είναι λιτό, ενώ η τεχνική του ανιμισμού (προσωποποίηση ζώων) και τα αρκετά σχήματα λόγου που διαθέτει το διήγημα, το καθιστούν γλαφυρό. Οι διάλογοι διακόπτουν τη μονοτονία της αφήγησης και δίνουν θεατρική ζωντάνια.

iii) Αφήγηση

Το διήγημα εμφανίζει όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός παραμυθιού: γοργή δράση, λιτή γλώσσα, διδαχή στο τέλος. Ο αφηγηματικός τρόπος που χρησιμοποιείται είναι η διήγηση, δηλαδή η αφήγηση σε τρίτο πρόσωπο από έναν «παντογνώστη» αφηγητή.

iv) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «στου Λάλα έκοψε κάμποσα πρόβατα», «βαθιά γαλανός», «η αστροφεγγιά φώτιζε τη στάνη», «γυάλιζαν οι μεγάλες πέτρες», «ούτε λιθάρι κυλούσε», «ούτε ξύλο σάλευε», «μαλλιαροί ίσκιοι», «το έβαλε στα πόδια», «μαύρον ίσκιο να κατρακυλά από το βουνό», «του κεντήθηκε η όρεξη», «ατσαλένιες οπλές», «ράγιζε του καθενός η καρδιά». Παρομοιώσεις: «σαν να της έλεγαν», «σαν να τους έδειχνε», «σα να πηδούσαν», «σαν ημέρα», «σαν να κρυφομιλούσαν», «σαν απέραντο ασημόστρωτο ποτάμι», «σα μεγάλη φλοκάτα», «σαν καπέλα στραβοβαλμένα», «σα σφήνα στο σκοτάδι», «σαν να θύμωσαν», «σα να ήταν όλα δεμένα».

Προσωποποιήσεις: σε όλο το κείμενο παρακολουθούμε την παρουσία των ζώων προσωποποιημένη: «σαν να της έλεγαν πως είναι ξένοι», «Οι λύκοι κατάλαβαν τι ήθελε να τους πει», «να κρυφομιλούσαν», «πλησίασαν πάλι τα κεφάλια τους να συνεννοηθούν», «για να συλλογιστεί καλύτερα τι θα κάμει», «εκείνη στάθηκε απελπισμένη», «αφού βεβαιώθηκε πως ήταν νεκρός», «ξεψύχησε».

Εικόνες: Ηεικόνα της βοσκής των ζώων στο αγρόκτημα, η εικόνα των λύκων που ορμούν στα πρόβατα, η εικόνα της αλεπούς να συνεννοείται με τους λύκους, η εικόνα της στάσης του Τάση, η εικόνα των προβάτων στη στάνη, η εικόνα της επίθεσης, η εικόνα του ψοφιμιού, η εικόνα της γαιδουρίτσας να προστατεύει το μουλάρι, η εικόνα της γαιδουρίτσας να χαιδεύει το πουλάρι, η εικόνα του Αράπη κ.ά.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Στο διήγημα, εκτός από τους λύκους και τη γαϊδουρίτσα (που κατέχουν τους κύριους ρόλους) εμφανίζονται διάφορα άλλα ζώα. Ποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα έχει κάθε ζώο χωριστά;

Η αλεπού είναι παμπόνηρη και πεπειραμένη, επιβεβαιώνοντάς τις ιδιότητες που της αποδίδονται. Κατορθώνει να ξεγελάσει τους λύκους, δίνοντάς τους ανακριβείς πληροφορίες για τον τόπο όπου θα βρουν τροφή. Τα πρόβατα είναι αδύναμα, δεν έχουν δική τους βούληση και σαστίζουν όταν δέχονται την επίθεση των λύκων και να ακολουθούν τυφλά το ένα το άλλο, μην μπορώντας έτσι να αποφύγουν τη σφαγή. Αντίθετα τα άλογα έχουν αγωνιστική διάθεση και εξυπνάδα και καταφέρνουν να οργανώσουν την άμυνα εναντίον των λύκων. Τα βόδια επιβεβαιώνουν τη δύναμη και την αντοχή τους και χρησιμοποιούν τα όπλα τους (κέρατα) για να αντιμετωπίσουν την επίθεση των λύκων.

2. Χωρίστε το κείμενο σε ενότητες και δώστε έναν υπότιτλο στην καθεμία από αυτές.

Το διήγημα χωρίζεται σε πέντε θεματικές ενότητες:

1η ενότητα: «Είχαν θερίσει πια...ούτε τα' αχνάρια του»: Οι ανησυχίες της Σμαράγδας για τον κίνδυνο που διατρέχει η γαϊδουρίτσα με το μουλάρι της.

2η ενότητα: «Σ' ένα βουνό οι δυο λύκοι... σαν να κρυφομιλούσαν»: Η αλεπού υποδεικνύει στους δύο λύκους το κατάλληλο μέρος για κυνήγι.

3η ενότητα: «Η αστροφεγγιά φώτιζε τη στάνη... αντιλαλούσαν γύρω»: Η επίθεση των δύο λύκων στη στάνη του Τάση.

4η ενότητα: «Καθώς έτρεχε ο λύκος... να του σκίσουν την κοιλιά»: Η αναζήτηση τροφής συνεχίζεται.

5η ενότητα: «Μάκρυνε λοιπόν από κει... Το μνήμα της μάνας»: Η επίθεση του λύκου στη γαϊδουρίτσα και η αυτοθυσία της.

3. Άνθρωποι εμφανίζονται στην αρχή και στο τέλος του διηγήματος. Βρείτε τα χωρία στα οποία φαίνεται η σχέση τους με τα ζώα, τόσο τα κατοικίδια, όσο και τα άγρια.

«Εμείς να μην αφήσουμε έξω τη γαϊδουρίτσα μας», «Πέρσι θυμάσαι... για να πάρουμε τη γαϊδουρίτσα»: Η Σμαράγδα χρησιμοποιεί υποκοριστική λέξη όταν αναφέρεται στη γαϊδουρίτσα της. Ανησυχεί για την τύχη του ζώου. Τη συμπεριφορά της αυτή υπαγορεύουν τα φιλοζωικά της συναισθήματα, εφόσον, ιδίως για τους ανθρώπους της υπαίθρου, τα εξημερωμένα ζώα είναι βοηθοί στις εργασίες τους και σύντροφοι στην καθημερινότητά τους.

«Στο μεταξύ ξύπνησε ο βοσκός, άρπαξε τ' όπλο του και άρχισε να

πυροβολεί: Τα άγρια ζώα, ειδικά τα σαρκοβόρα, είναι απειλή για τους ανθρώπους της υπαίθρου, που ζουν ασχολούμενοι με την κτηνοτροφία. Η επέλαση αυτών των ζώων αφάνιζε τα κοπάδια τους, προκαλώντας τους έτσι οικονομική καταστροφή και θέτοντας σε κίνδυνο και την επιβίωσή τους.

«Το σκυλάκι που έφυγε από το λιβάδι... τον έριξε στο δρόμο του χωριού»: Βλέπουμε το σκύλο, αρωγό στις προσπάθειες όλου του χωριού και ειδικά του αφεντικού του στον αγώνα κατά των λύκων που ρημάζουν τις περιουσίες τους. Πιστός φύλακας και φίλος, ο σκύλος είναι αυτός που ειδοποιεί τον Τσιρίμπαση για την παρουσία του λύκου. Είναι πεισματάρης, δεν αφήνει το λύκο να διαφύγει ατιμώρητος και τον οδηγεί προς το χωριό, ξέροντας ότι εκεί τον περιμένει το αφεντικό του να τον πυροβολήσει.

«Σε λίγο μαζεύτηκαν γύρω από το έλατο... λέω να τη θάψομε»: οι άνθρωποι συγκινούνται από την αυτοθυσία της μάνας γαϊδουρίτσας και προτείνουν να τη θάψουν, όπως θα έκαναν για μια κανονική μάνα.

4. Γιατί κατά τη γνώμη σας ο Ανδρέας Καρκαβίτσας έδωσε στο διήγημα έναν τίτλο που παραπέμπει σε ανθρώπινες συνήθειες; Ποιες ανθρώπινες εκδηλώσεις παρουσιάζουν τα ζώα του αφηγήματος;

Ο τίτλος του διηγήματος παραπέμπει σε ανθρώπινες συνήθειες ακριβώς γιατί σε όλο το κείμενο παρακολουθούμε τα ζώα να συμπεριφέρονται σαν άνθρωποι. Συγκεκριμένα:

Οι δύο λύκοι συναντούν μια αλεπού και χωρίς ομιλία, από τις κινήσεις και μόνο, συνεννοούνται.

Οι δύο λύκοι όταν πλησιάζουν τη λεία τους, στέκονται και διοργανώνουν το σχέδιο επίθεσής τους και ορίζουν μάλιστα και σημείο συνάντησης μετά την επίθεση.

Παρουσιάζονται να σκέπτονται και προνοούν για τυχόν απρόβλεπτες καταστάσεις.

Η πονηρή αλεπού ξεγελά τους λύκους δίνοντάς τους ψεύτικες πληροφορίες.

Τα άλογα τα βλέπουμε να διαθέτουν ανθρώπινη νοημοσύνη και να λειτουργούν με στρατηγική, οργανώνοντας την άμυνά τους απέναντι στο λύκο.

Και τα άλογα και τα βόδια εκμεταλλεύονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα όπλα που διαθέτουν στο σώμα τους και πολεμούν το λύκο.

Βλέπουμε το λύκο να απομακρύνεται από το κοπάδι των μεγαλόσωμων ζώων για να συλλογιστεί καλύτερα τις επόμενες κινήσεις του.

Βλέπουμε τη γαϊδουρίτσα να απελπίζεται στη θέα του λύκου, να

παιόνει θάρρος και να ρίχνεται στη μάχη εναντίον του, να συνειδητοποιεί την αδυναμία του παιδιού της και να σκαρφίζεται έτσι τέχνασμα για να το προστατέψει.

Η γαϊδουρίτσα θυσιάζει τη ζωή της για να σώσει το παιδί της.

5. Γράψτε ένα σύντομο δικό σας αφήγημα με ήρωα ένα ζώο. Μύθοι του Αισώπου

Κάλλιο πέντε και στο χέρι

Ένα λιοντάρι είδε ένα λαγό αποκοιμισμένο κι ετοιμαζόταν να τον φάει, όταν από την άλλη είδε να περνάει τρέχοντας ένα ελάφι. Παράτησε, λοιπόν, το λαγό κι έτρεξε πίσω από το ελάφι. Έκανε όμως τόση πολλή φασαρία που ο λαγός ξύπνησε κι όπου φύγει φύγει! Έπειτα από μεγάλο κυνηγητό, το λιοντάρι κατάλαβε πως πια δεν είχε ελπίδα να προφτάσει το ελάφι. Γύρισε τότε στο σημείο που είχε δει το λαγό, για να διαπιστώσει πως κι αυτός είχε γίνει άφαντος.

«Καλά να πάθω», είπε το λιοντάρι. «Άφησα το σίγουρο φαγάκι που ήταν κάτω από τη μύτη μου, ελπίζοντας πως θα έπιανα κάτι μεγαλύτερο».

Το συμπέρασμα του μύθου είναι ότι όποιος θέλει τα πολλά, χάνει και τα λίγα.

Στον κατεργάρη, κατεργάρης και μισός!

Μια αλεπού μπήκε κάποτε σ' ένα μαντρί με τη σκέψη ν' αρπάξει κανένα μικρό αρνάκι. Εκεί που είχε πιάσει ένα νεογέννητο κι ετοιμαζόταν να το πνίξει, την είδε ο τσοπανόσκυλος. Η κυρά-Μαριώ δεν τα χάσε, μόνο έκανε πως το ντάντευε.

- Τι κάνεις αυτού κυρά-Μαριώ; ρώτησε σοβαρά ο τσοπανόσκυλος.
- Να, δε βλέπεις κουμπάρε; Χαϊδεύω τούτο το χαριτωμένο αρνάκι, γιατί πολύ μου αρέσει, μα την αλήθεια!
- Μα την αλήθεια, είπε ο τσοπανόσκυλος, κι εγώ σου λέω πως αν δεν αφήσεις ήσυχο τ' αρνί, θα σου δειξω πώς είναι τα σκυλίσια χάδια! Η αλεπού, όταν κατάλαβε πως δεν είχαν πέραση οι πονηριές της, έβαλε την ουρά κάτω από τα σκέλη της κι έφυγε...

Η αλεπού και η μαϊμού

Μια αλεπού και μια μαϊμού, λογόφερναν για την αρχοντιά τους. Η καθεμιά ήθελε να κάνει την άλλη να πιστέψει πως ήταν από μεγάλο σόι. Η λογομαχία τράβαγε του μάκρους, όταν έτυχε οι δυο κυράδες να περνάνε από ένα νεκροταφείο. Άρχισε λοιπόν η καλή σου η μαϊμού ν' αναστενάζει και να δακρύζει.

- Τι έπαθες; τη ρώτησε η αλεπού. Γιατί σ' έπιασαν ξαφνικά τα κλάματα;

- Αχ! πώς να μην κλαίω, έκανε η μαϊμού, όταν βλέπω τις μαρμαρένιες επιτάφιες στήλες τόσων ένδοξων προγόνων μου!

Γυρίζει τότε η αλεπού και της λέει:

- Ε, τι να σου κάνω, κυρά-μαϊμού; Ό,τι θέλεις μπορείς να λες! Οι πεθαμένοι που 'ναι θαμμένοι σε τούτο το νεκροταφείο, δεν μπορούν να σηκωθούν και να στις βρέξουν!

Το συμπέρασμα του μύθου είναι ότι όταν δεν υπάρχει κανένας για να ντροπιάσει τον ψεύτη για τις ψευτιές του, αυτός μπορεί να λέει ανεμπόδιστος ό,τι θέλει.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Ο λύκος, από τη συμπεριφορά που παρουσιάζει στο διήγημα, θεωρείτε ότι είναι καλό ή κακό ζώο;
2. Πιστεύετε ότι οι χωριανοί του διηγήματος έπραξαν σωστά, όταν έθαψαν τη γαϊδουρίτσα; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

Η γάτα του παπά

Γρηγόριος Ζενόπουλος

A. Ο δημιουργός

Πεζογράφος, θεατρικός συγγραφέας και κριτικός, από τους θεμελιωτές της νεότερης ελληνικής λογοτεχνίας. Γεννήθηκε στην Πόλη το 1867 και ήταν ζακυνθινής καταγωγής. Μεγάλωσε στη Ζάκυνθο και αργότερα πήγε στην Αθήνα, όπου γράφτηκε στη Μαθηματική Σχολή, για να αφοσιωθεί τελικά στη δημοσιογραφία και τη λογοτεχνία. Περί τα τέλη του περασμένου αιώνα είχε τη διεύθυνση του περιοδικού Εστία, το 1927 ίδρυσε το περιοδικό Νέα Εστία και έμεινε στη θέση του διευθυντή του έως το 1934. Επί ολόκληρες δεκαετίες (από το 1896 έως το 1945) ήταν διευθυντής του παιδικού περιοδικού Διάπλασις των Παιδών, σε κάθε τεύχος του οποίου έγραφε σε μορφή επιστολής ένα άρθρο με το ψευδώνυμο Φαιδών.

Ο Ζενόπουλος δεν είχε άλλη επαγγελματική ασχολία εκτός από το γράψιμο. Δημοσίευε τακτικότατα μυθιστορήματα στις εφημερίδες, και τα καλύτερα εξέδιδε σε τόμους. Ζούσε επίσης από τα ποσοστά των θεατρικών του έργων, που ήταν πολυάριθμα. Ως θεατρικός συγγραφέας καθιέρωσε στον τόπο μας το αστικό θέατρο, δηλαδή σκηνές ζωής, όχι πια από την ύπαιθρο και την αγροτική Ελλάδα, αλλά από τις πόλεις, που είχαν αρχίσει να αποκτούν έναν πάγιο αστικό χαρακτήρα. Τα θέματα των μυθιστορημάτων του (καθώς και των διηγημάτων του) έχουν δύο κυρίως πηγές: τη Ζάκυνθο και την Αθήνα. Οι τύποι του είναι οικείοι, γνώριμοι, ολοκληρωμένοι. Η αφήγηση του απλή και ευχάριστη. Πέτυχε έτσι να δημιουργήσει εκτίμηση προς την εγχώρια λογοτεχνία και να συμφιλιώσει το μεγάλο κοινό με το αστικό ελληνικό μυθιστόρημα, που ως τότε ήταν μόνο καθαρά ηθογραφικό. Τα κυριότερα από τα θεατρικά του έργα, που εξακολουθούν πάντοτε να παίζονται με επιτυχία, είναι: *Φιόρο του Λεβάντε, Ψυχοπατέρας, Φωτεινή Σάντρη, Στέλλα Βιολάντη, Το μυστικό της Κοντέσσας Βαλέραινας, Ποπολάρος, Φοιτηταί, Πειρασμός*. Ανάμεσα στα πεζά του ξεχωρίζουν τα έργα: *Μητριά, Στρατιωτικά διηγήματα, Ο κακός δρόμος, Πετριές στον ήλιο, Μαργαρίτα Στέφα, Ο Κόκκινος βράχος* κ.ά. Σημαντική σε όγκο και ποιότητα είναι

επίσης η κριτική εργασία του Ξενόπουλου. Είναι χαρακτηριστικό ότι διέβλεψε αμέσως τα νέα ταλέντα και φρόντισε με αγάπη για την επιβολή τους (όπως έκαμε για τον Καβάφη, τον Γρυπάρη, την Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου κ.ά.).

Για το έργο του τιμήθηκε με τον Αργυρούν Σταυρό του Σωτήρος το 1912, με το Εθνικόν Αριστείον Γραμμάτων και Τεχνών το 1922 και με το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών το 1929. Επίσης το 1931 έγινε τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Πέθανε το 1951, πικραμένος από θλιβερά γεγονότα που σημάδεψαν τα τελευταία χρόνια της ζωής του, καθώς το 1944, κατά τη διάρκεια των Δεκεμβριανών το σπίτι του ανατινάχτηκε, με αποτέλεσμα να καταστραφεί ολοκληρωτικά και η πλουσιότατη βιβλιοθήκη του.

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Η γάτα του παπά ανήκει στα ζακυνθινά ηθογραφικά διηγήματα του Γρηγόριου Ξενόπουλου. Ύστερα από την πρώτη δημοσίευση στο Εθνικόν Ημερολόγιον του Σκόκου, ο συγγραφέας το συμπεριέλαβε στη συλλογή διηγημάτων *To ζακυνθινό μαντίλι κι άλλα διηγήματα* (Αθήνα, 1925). Το χαριτωμένο αυτό κείμενο γνώρισε αρκετή διάδοση και συμπεριλήφθηκε στον 27ο τόμο της Βασικής Βιβλιοθήκης (Ξενόπουλος - Καμπύσης - Μητσάκης, επιμέλεια Άλκης Θρύλος, Αθήνα, 1960). Η ιστορία εκτυλίσσεται στη Ζάκυνθο, με πρωταγωνίστρια τη γάτα του παπά-Ζήσιμου. Η γάτα έχει διαπράξει μια βέβηλη πράξη, αλλά ο παπάς τη συγχωρεί επειδή την υπεραγαπά. Όχι όμως και η σύζυγος του παπά, που την κυνηγά για να την εξοντώσει.

C. Δομή του έργου

Το διήγημα χωρίζεται σε τρεις ενότητες:

1η ενότητα: «Πέρασε ήσυχα η εβδομάδα... τι μου κάνεις!»: Ο Χρήστος ενημερώνει τον παπά για τη βέβηλη πράξη της γάτας.

2η ενότητα: «Δεν ήταν όμως τόσο εύκολο... Ξέρεις αγάπη που τση έχει;»: Η μάταιη προσπάθεια του παπά να αποκρύψει το γεγονός από τη γυναίκα του.

3η ενότητα: «Μ' αυτό ήταν καθαρή συκοφαντία... Δε μου γλιτώνει!»: Η οργή του παπά μεταβάλλεται σε συγχώρεση.

D. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Το διήγημα είναι μια διασκεδαστική και χαριτωμένη ιστορία, με πρωταγωνίστρια μια κατοικίδια γάτα, που ο ιδιοκτήτης της (παπά-Ζήσιμος) υπεραγαπά, σε σημείο να έρθει εξαιτίας της σε σύγκρουση

με τη γυναίκα του. Μέσα από την ιστορία παρακολουθούμε το ρόλο που μπορούν να παίξουν τα ζώα στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου, αλλά και το δέσιμο των ανθρώπων με τα κατοικίδια ζώα.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα: Ο παπά-Ζήσιμος έχει μια γάτα, που την υπεραγαπά. Όταν αυτή διαπράττει για δεύτερη φορά τη βέβηλη πράξη να λερώσει με ακαθαρσίες το ιερό της εκκλησίας, εκείνος θυμώνει μεν αλλά αυτή που γίνεται έξαλλη είναι η γυναίκα του. Στην αρχή ο παπά-Ζήσιμος προσπαθεί να της αποκρύψει το γεγονός και προσπαθεί εκείνος, μαζί με τον κωδωνοκρούστη της εκκλησίας, να διορθώσουν τη ζημιά. Ωστόσο η γυναίκα του το καταλαβαίνει και κυνηγάει να σκοτώσει τη γάτα, που στο μεταξύ, σαν να γνώριζε το κακό που την περίμενε, είχε εξαφανιστεί. Προς στιγμήν και ο ίδιος συμφωνεί να τιμωρήσουν τη γάτα πολύ αυστηρά, αλλά τελικά η μεγάλη του αγάπη για το ζώο υπερισχύει. Στην πρώτη ενότητα επίσης παρακολουθούμε τη ρεαλιστική απεικόνιση της ζακυνθινής μικροαστικής γειτονιάς, ενώ μας δίνεται μια αρκετά καθαρή εικόνα για την αρχιτεκτονική των σπιτιών, τα οικιακά σκεύη, τις συνήθειες των κατοίκων, τα φαγητά, κ.λπ. Ο αφηγητής περιγράφει με αριστοτεχνικό τρόπο την αποκλιμάκωση της οργής του.

2η ενότητα: Η αποκλιμάκωση αυτή καταλήγει τελικά σε συγχώρεση. Στην αρχή συμφωνεί με τη στάση της συζύγου του και θεωρεί ότι πρέπει να παραμερίσει τη συμπάθειά του. Κατόπιν όμως και σταδιακά τον βλέπουμε να βρίσκει δικαιολογίες για την πράξη αυτή του ζώου και να αναφέρει ότι είναι έργο του διαβόλου. Η σκέψη του αυτή του φαντάζει σωστή και αποφασίζει να μην τη δώσει τελικά στο Χρήστο να την πετάξει στη θάλασσα, αλλά να τη δωρίσει σε ένα φίλο του για να την κρατήσει στο μαγαζί του. Αυτό όμως σήμαινε ότι θα αποχωριζόταν την αγαπημένη του γάτα και η σκέψη αυτή δεν του άρεσε. Για το λόγο αυτό προχωρά σε μια ακόμη ηπιότερη λύση: θα την κρατούσε στο σπίτι του, αλλά θα φρόντιζε να κλείνει καλά τις πόρτες εισόδου στο ιερό.

3η ενότητα: Κάποια στιγμή η μυρωδιά του φαγητού έκανε τη γάτα να επιστρέψει. Ο παπά-Ζήσιμος κατορθώνει να εμποδίσει τη γυναίκα του, λέγοντάς της ότι εκείνος θα αναλάμβανε το ζήτημα. Προσποιούμενος ότι τη μαλώνει και την απειλεί, την οδηγεί στη σοφίτα και την κλείνει εκεί. Στο γυρισμό προσποιείται το θυμωμένο και κάνει λόγο στη γυναίκα του για το πόσο ξύλο έδωσε στη γάτα. Η γυναίκα του, όμως, που γνώριζε ότι ήταν ανίκανος να κάνει κάτι τέτοιο δεν τον πίστεψε. Εκείνος έμεινε πιστός στους ισχυρισμούς του και έτσι καθησύχασε τη γυναίκα του και μπόρεσε τελικά να σώσει την αγαπημένη του γάτα. Ο παπά-Ζήσιμος προσπαθεί να καθησυχάσει

και τους αναστατωμένους ενορίτες του, προτείνοντάς τους να είναι μεγαλόψυχοι και να συγχωρούν, όχι μόνο τα ζώα, που έτσι κι αλλιώς δεν έχουν συναίσθηση του τι πράττουν, αλλά και τους ανθρώπους, όταν αυτοί βεβηλώνουν τα θεία με τις πράξεις ή τα λόγια τους.

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων

Κεντρικοί χαρακτήρες του διηγήματος είναι ο παπάς, η σύζυγός του και ο βοηθός του. Μέσα από τη στάση τους απέναντι στη γάτα, διαγράφονται οι χαρακτήρες τους και η μεταξύ τους σχέση.

Παπα-Ζήσιμος: Είναι συναισθηματικός και πιο ήπιος χαρακτήρας σε σύγκριση με τη γυναίκα του. Είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος, εφόσον άγεται και φέρεται από την αγάπη που τρέφει προς τη γάτα. Φτάνει στο σημείο εξαιτίας της αδυναμίας του προς το ζώο να έρθει σε σύγκρουση με τη γυναίκα του, να αναγκαστεί να πει ψέματα για να τη σώσει, γενικά να έρθει σε σύγκρουση με το πρότυπο συμπεριφοράς και αρχών ενός ιερέα. Επίσης νιώθει λίγο αδύναμος απέναντι στη γυναίκα του, γιατί αισθάνεται ένοχος για τις ατασθαλίες της αγαπημένης του γάτας. Προς στιγμήν συμφωνεί να τιμωρήσουν πολύ αυστηρά τη γάτα, αλλά τελικά η μεγάλη του αγάπη γι' αυτήν υπερισχύει. Είναι τόσο ευαίσθητος και καλοκάγαθος, που ούτε να τη μαλώσει δεν μπορεί.

Γυναίκα του παπά: Αντίθετα με το άντρα της, η παπαδιά είναι πιο δυναμική και πιο αποφασιστική. Κανονικά ως γυναίκα, θα έπρεπε να είναι περισσότερο ευαίσθητη και ήπια από τον άντρα της. Όμως η θεοσέβεια και οι θρησκευτικές της αρχές δεν της επιτρέπουν να δείξει κατανόηση και να συγχωρήσει μια τόσο βέβηλη πράξη. Τη βλέπουμε να μην αμφιβάλλει στιγμή για την ορθότητα της απόφασής της, γεγονός που δείχνει άτεγκτη και απόλυτη συμπεριφορά. Είναι σκληρή, εφόσον είναι πρόθυμη να θανατώσει η ίδια το ζώο.

Χρήστος: Είναι ο κωδωνοκρούστης της εκκλησίας, βοηθός του παπά και πιστός του υπηρέτης. Αισθάνεται συμπόνοια και συμμερίζεται την απελπισία του παπά και δέχεται τις εντολές του για τη συγκάλυψη της πράξης. Συμπράττει στην ψευδολογία του παπά και είναι πρόθυμος να τον βοηθήσει σε ό,τι αποφασίσει εκείνος.

E. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Ύφος

Το ύφος του διηγήματος είναι απλό και ρεαλιστικό, με κάποια στοιχεία γλαφυρότητας. Τα διαλογικά μέρη της αφήγησης δίνουν θεατρική ζωντάνια και σπάνε τη μονοτονία. Υπάρχει έντονα το χιουμοριστικό στοιχείο, ειδικά στα διαλογικά μέρη, ενώ στο τέλος του διηγήματος ο τόνος γίνεται διδακτικός.

ii) Αφήγηση

Ως προς τον αφηγηματικό τρόπο έχουμε διήγηση, δηλαδή τριτο-πρόσωπη αφήγηση από έναν «παντογνώστη» αφηγητή, που γνωρίζει πολύ καλά τα γεγονότα και τις σκέψεις των ηρώων, αν και δε μετέχει σε όσα διαδραματίζονται.

iii) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «ζητώντας τον ουρανό», «ξεκουτιάστηκε», «δε μου περισσεύει όρεξη», «δεν θα τη σκοτώσω από το ξύλο», «να καταπνίξει τη συμπάθειά του», «μαλακότερη σκέψη», «πετάχτηκε αμέσως».

Παρομοιώσεις: «σαν να κατάλαβε», «σαν βρεμένη», «σαν να μην έφτανε».

Προσωποποίησεις: «με χέρι βιαστικό και φοβισμένο», «να πάρει είδηση το σπιτικό».

Εικόνες: Η εικόνα της κυριακάτικης προετοιμασίας του παπά, η ηχητική εικόνα του χτυπήματος στην πόρτα, η εικόνα της αντίδρασης του παπά στην είδηση, η εικόνα των σκεπασμάτων της Αγίας Πρόθεσης, η εικόνα της παπαδιάς, η εικόνα της λερωμένης Πρόθεσης, η ηχητική εικόνα των ουρλιαχτών της παπαδιάς, η ηχητική εικόνα του νιαουρίσματος, η οσφρητική εικόνα του ραγού, η εικόνα του παπά να αρπάζει τη γάτα κ.ά.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Τι κάνει ο παπάς όταν μαθαίνει τη δεύτερη «κουτσουκέλα» της γάτας και γιατί ενεργεί μ' αυτόν τον τρόπο;

Η πρώτη αντίδραση του παπά στο άκουσμα της αρνητικής είδησης είναι η απελπισία. Την καταριέται, χτυπάει τα χέρια του και στρέφει το βλέμμα προς τον ουρανό ζητώντας συγχώρεση και φωτιση. Αρνείται να το αποκαλύψει στη γυναίκα του, γιατί γνωρίζει ότι εκείνη δε θα συγχωρούσε για δεύτερη φορά τη βέβηλη αυτή πράξη της γάτας και θα ήθελε να τη σκοτώσει, όπως όντως παρακολουθούμε στη μετέπειτα εξέλιξη της ιστορίας. Ο παπάς λειτουργεί με γνώμονα τα συναισθήματα ιδιαίτερης αγάπης που τρέφει για τη γάτα και δεν αποκαλύπτει την αλήθεια προκειμένου να τη σώσει από σίγουρο θάνατο.

2. Παρακολουθήστε πώς αποκλιμακώνεται η οργή του παπά εναντίον της γάτας, ύστερα από τη δεύτερη ζημιά. Με ποιον τρόπο τη δικαιολογεί και τελικά της συγχωρεί;

Ο αφηγητής περιγράφει με αριστοτεχνικό τρόπο την αποκλιμάκωση της οργής του παπά, που καταλήγει τελικά σε συγχώρεση, στη δεύτερη ενότητα του διηγήματος. Στην αρχή συμφωνεί με τη στάση της συζύγου του και θεωρεί ότι πρέπει να παραμερίσει τη συμπάθειά του προς τη γάτα. Κατόπιν όμως τον βλέπουμε σταδιακά

να βρίσκει δικαιολογίες για την πράξη αυτή του ζώου και να αναφέρει ότι είναι έργο του διαβόλου. Η σκέψη του αυτή του φαίνεται σωστή και αποφασίζει να μην τη δώσει τελικά στο Χρήστο να την πετάξει στη θάλασσα, αλλά να τη δωρίσει σε ένα φίλο του για να την κρατήσει στο μαγαζί του. Αυτό όμως σήμαινε ότι θα ήταν αναγκασμένος να αποχωριστεί την αγαπημένη του γάτα και η σκέψη αυτή δεν του άρεσε καθόλου. Το σκεπτικό του λοιπόν προχωρά σε ηπιότερη ακόμη λύση: θα την κρατούσε στο σπίτι του, αλλά θα φρόντιζε να κλείνει καλά τις πόρτες εισόδου στο ιερό. Τελικά η γάτα παρέμεινε στο σπίτι του παπά, κλεισμένη στη σοφίτα, ενώ η γυναίκα του αγνοούσε την ύπαρξή της.

3. Χαρακτηρίστε, με βάση τις αντιδράσεις τους, τα τρία πρόσωπα του διηγήματος: τον παπά -Ζήσιμο, την παπαδιά και το Χρήστο. Βλ. Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Η συμπεριφορά του παπά στην ιστορία του διηγήματος συνάδει με την επαγγελματική του ιδιότητα; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
2. Γιατί η παπαδιά αντιδρά κατ' αυτόν τον τρόπο;

Η Δάφνη

Ηλίας Βενέζης

A. Ο δημιουργός

Ο Ηλίας Βενέζης γεννήθηκε στο Αϊβαλί (Κυδωνίες) της Μικράς Ασίας το 1904. Το πραγματικό του όνομα ήταν Ηλίας Μέλλος. Κατά τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922 αιχμαλωτίστηκε από τους Τούρκους (τους 14 μήνες της αιχμαλωσίας του ζωντανεύει στο βιβλίο του *To Νούμερο 31328*) και στη συνέχεια κατέφυγε στη Μυτιλήνη, όπου διορίστηκε στην Εθνική Τράπεζα. Το 1930 ήρθε στην Αθήνα και άρχισε να εργάζεται στην Τράπεζα της Ελλάδας, όπου υπηρέτησε έως το 1957. Διατέλεσε διευθυντής του Εθνικού Θεάτρου και έγινε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του τα πέρασε στην Εφταλού της Λέσβου, όπου και αναπαύτηκε το 1973. Την πρώτη του εμφάνιση στη λογοτεχνία την έκανε στα 1928, με τη συλλογή διηγημάτων *Μανώλης Λέκας*. Ύστερα ακολούθησαν τα έργα *To Νούμερο 31328, Γαλήνη και Αιολική γη*, τα οποία αποτελούν υποβλητικά αφηγήματα, που τα πλημμυρίζει η λυρική διάθεση. Τα παραπάνω τρία πρώτα μυθιστορήματα του Ηλία Βενέζη εξιστορούν τα περιστατικά μιας ζωής, της ζωής του συγγραφέα, σε τρεις σημαντικούς σταθμούς της: το θάμβος και τη μαγεία της παιδικής ηλικίας (*Αιολική γη*), τη σκληρή δοκιμασία στην εφηβεία (*To Νούμερο 31328*), τον ξεριζωμό από την πατρίδα, μαζί με την προσπάθεια προσαρμογής στα νέα χώματα (*Γαλήνη*). Τα δύο τελευταία μυθιστορήματά του, η *Έξοδος*, είναι χρονικό της Κατοχής (1941 -1945), και ο *Ωκεανός* ανήκει στο λογοτεχνικό είδος που βρίσκεται ανάμεσα στο ημερολόγιο και την ταξιδιωτική εντύπωση. Στα έργα του ανήκουν επίσης τα ιστορικά *Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός*, *Χρονικόν* της Τραπέζης της Ελλάδος, *Εμμανουήλ Τσουδερός*, καθώς και τα ταξιδιωτικά *Φθινόπωρο στην Ιταλία*, *Αμερικανική Γη*, *Αργοναύτες*, *Εφταλού*, *Περιηγήσεις*, *Στις ελληνικές θάλασσες*, *Μικρασία*, *χαιρε*.

«Σε όλα τα έργα του Βενέζη», γράφει ο Μιχ. Περάνθης, «οι άνθρωποί του αποπνέουν καλοσύνη και αγαθότητα, σκύβοντας καρτερικά στην ειμαρμένη τους, χαμογελώντας στον όποιον πόνο τους. Ανά-

μεσά τους κινείται το παιδί που ήταν ο συγγραφέας, κουβαλώντας στα μάτια του το όνειρο και την έκπληξη, την έκσταση και το θαύμα, την πρώτη γεύση της ζωής και την ποίηση. Οι καταστάσεις φιλτράρονται στην ευαισθησία του για να σταλάξουν το θέλγητρο της παιδικής ηλικίας, εγκαταλειμμένο στη γοητεία μιας αμετάκλητα χαμένης Ανατολής». Ο Απ. Σαχίνης αναφέρει επίσης: «Πραγματικά στα βιβλία του δεν υπάρχει η πραγματική ζωή, όπως θα μας την παρουσίαζε ένας ρεαλιστής πεζογράφος, αλλά μια αντίληψη και μια συναισθηματική σύλληψη της ζωής, που πραγματοποιούνται μέσα στην ψυχή του συγγραφέα. Η τάση του Βενέζη, στην αφήγηση και τη διαγραφή των χαρακτήρων, είναι προς τη γενίκευση, όχι προς την εξατομίκευση. Ο Βενέζης είναι ο πεζογράφος της “Ψυχής”, όχι της ζωής, και τα πρόσωπά του, τις περισσότερες φορές, πάνε να γίνουν σύμβολα, που εκφράζουν την ηθική αντίληψη και τη βιωμένη φιλοσοφία του για τη ζωή».

Γενικά η πεζογραφική τέχνη του Βενέζη, είναι η τέχνη της υποβολής με τη μορφή και το σχήμα του παραμυθιού. Με το διάλογο, το επιφώνημα, με τις υπονοήσεις και αποσιωπήσεις γοντεύει και συγκινεί τον αναγνώστη και τον αναγκάζει να μην αφήσει το βιβλίο, αν δεν φτάσει στην τελευταία του σελίδα.

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Έχοντας ζήσει δύο πολέμους (Μικρασιατική καταστροφή, Ελληνοϊταλικός / Ελληνογερμανικός πόλεμος) και την εμπειρία της Κατοχής, ο Ηλίας Βενέζης αφήνει να φανεί στο διήγημα αυτό η τρυφερότητά του για τον κόσμο των ζώων και η αμφιβολία του για τη λογική που διέπει τον κόσμο των ανθρώπων. Η νότα αισιοδοξίας, ωστόσο, αναδύεται μέσα από την περίπτωση της καλοσυνάτης και ονειροπόλας Δάφνης. Το διήγημα που περιέχεται στο σχολικό βιβλίο, είναι μέρος της συλλογής Άνεμοι, που εκδόθηκε το 1944. Παρατίθεται η ιστορία ενός μικρού αϊτού, που καταλήγει να συνυπάρχει στο ίδιο κλουβί με μία πέρδικα. Η υπόθεση εκτυλίσσεται στο λόφο του Στρέφη, τα χρόνια που προηγήθηκαν του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το διήγημα αυτό είναι αφιερωμένο στο Γιώργο Θεοτοκά.

Γ. Δομή του έργου

Το διήγημα μπορεί να χωριστεί σε έξι θεματικές ενότητες:

1η ενότητα: «Η περιοχή που είναι στη βορινή πλευρά... Έτσι ήρθαν»: Ο λόφος του Στρέφη και η ταβέρνα της οδού Ζαΐμη.

2η ενότητα: «Σ' ένα από τα λίγα σπίτια... ν' ακούει τη φύση των πραγμάτων»: Η Δάφνη.

3η ενότητα: «Λοιπόν η Δάφνη... μην πεις όχι»: Το αϊτόπουλο και η διάσωσή του.

4η ενότητα: «Και του είπε την ιδέα της... θα φτάναμε ίσαμε κει»: Το αϊτόπουλο και η πέρδικα στο ίδιο κλουβί.

5η ενότητα: «Το μάθαν οι αραιοί πελάτες... Μη φοβάσαι»: Το δίλημμα του Θωμά.

6η ενότητα: «Στο μεταξύ οι άνθρωποι... σα να την ευλογούσε»: Η απογοήτευση του κόσμου και η τύχη του αϊτού.

Δ. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Το περιεχόμενο του διηγήματος κινείται βασικά γύρω από το θέμα της ζωοφιλίας και εξετάζεται σε αντιπαραβολή με τη σκληρότητα ορισμένων ανθρώπων απέναντι στα ζώα. Κατόπιν κάνει λόγο για την αταίριαστη, εκ πρώτης όψεως, συνύπαρξη δύο διαφορετικών ειδών πτηνών μέσα στο ίδιο κλουβί, ενός αϊτού και μιας πέρδικας. Θίγεται το ζήτημα της ζωής των ζώων σε κλουβιά. Επίσης, σε ένα δεύτερο επίπεδο δίνεται και η διαφορετική εικόνα της Αθήνας σε σύγκριση με τη σημερινή αστικοποιημένη μορφή της.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα: Το διήγημα ξεκινά δίνοντας την εικόνα της περιοχής γύρω από το λόφο του Στρέφη, η οποία την εποχή εκείνη δεν ήταν καθόλου πυκνοκατοικημένη, είχε πλούσια χλωρίδα και πανίδα και ήταν ήσυχη. Στην περιοχή αυτή, στην οδό Ζαΐμη, βρισκόταν η ταβέρνα του Θωμά, που αποτελούσε συνήθως στέκι φοιτητών ή ερωτευμένων ζευγαριών. Η πελατεία αυτή όμως δεν ήταν και τόσο επικερδής, εκτός από τα τέλη του φθινοπώρου ή τις αρχές καλοκαιριού, όταν οι φοιτητές γιόρταζαν την αναχώρηση ή την επάνοδό τους, και έτρωγαν ή έπιναν κάτι παραπάνω. Ο Θωμάς προβληματίζόταν για το πώς θα αυξήσει την πελατεία της ταβέρνας του, παρόλο που οι γιατροί τού είχαν συστήσει να μη στενοχωριέται, επειδή έπιασχε από την καρδιά του. Μη μπορώντας να σκεφτεί τίποτα, άφηνε τα πράγματα στην τύχη τους και ήλπιζε.

2η ενότητα: Η δεύτερη ενότητα βάζει στο σκηνικό της ιστορίας τη Δάφνη, μια νέα κοπέλα, ορφανή, μοναχική και ονειροπόλα. Δραπέτευε από τη δύσκολη γι' αυτήν πραγματικότητα, κάνοντας ταξίδια με τη φαντασία της και περιπάτους στο λόφο του Στρέφη. Αγαπάει τη φύση και δε χάνει ευκαιρία να βρεθεί κοντά της και να απολαύσει τις εικόνες και τους ήχους της.

3η ενότητα: Σε μία από τις περιπλανήσεις της έγινε αυτήκοος μάρτυρας μιας συνομιλίας μεταξύ κάποιων νεαρών από τη Νεάπολη,

που είχαν φέρει μια φωλιά με ένα αϊτόπουλο από το λόφο του Λυκαβηττού, για να δουν αν η μητέρα του θα μπορέσει να το εντοπίσει. Η Δάφνη, παρακινημένη από ένα άσχημο όνειρο που είδε και φοβούμενη για τη ζωή του αϊτόπουλου, το παίρνει και το πάει στο Θωμά. Η Δάφνη γνώριζε εκ των προτέρων ότι ο Θωμάς αγαπούσε τα πουλιά -είχε ήδη τόσα- και ότι δε θα του βαστούσε η καρδιά να μην το κρατήσει. Ο Θωμάς, για να μη χαλάσει το χατίρι της αγαπημένης του Δάφνης, το παίρνει και το βάζει σε κλουβί. Το αϊτόπουλο όμως δεν έλεγε να φάει. Ο Θωμάς και η Δάφνη, από φόβο μήπως ψιφήσει το πουλί, δοκιμάζουν να του βρουν μάνα.

4η ενότητα: Η μάνα που αποφάσισαν να δώσουν στο αϊτόπουλο δεν ήταν άλλη από μια πέρδικα. Ο Θωμάς εξέφρασε αρχικά την αντίρρησή του προσπαθώντας να εξηγήσει στη Δάφνη ότι ένα ήμερο και ένα άγριο πουλί δεν μπορούν να συνυπάρξουν σε ένα κλουβί. Υποχώρησε όμως μπροστά στην επιμονή της κοπέλας. Στην αρχή τα δύο πουλιά είναι διστακτικά και ούτε καν σαλεύαν. Τότε η Δάφνη αποφασίζει να βάλει το χέρι της στο κλουβί και να προσπαθήσει να μετακινήσει την πέρδικα βάζοντάς την κοντά στο αϊτόπουλο, αλλά μάταια. Η Δάφνη όμως ήταν βέβαιη ότι τελικά τα δύο πουλιά θα αγαπηθούν, βεβαιότητα που τελικά μεταδόθηκε και στο Θωμά, που καθησύχαζε τις υποψίες των ανθρώπων που το θεωρούσαν απίθανο. Τελικά η πραγματικότητα διέψευσε τον κόσμο και επιβεβαίωσε το Θωμά και τη Δάφνη,. Τα δύο πουλιά αγαπήθηκαν και η πέρδικα έγινε η μάνα του αϊτόπουλου.

5η ενότητα: Στην ενότητα αυτή παρακολουθούμε τις θετικές συνέπειες που είχε η απρόβλεπτη αυτή εξέλιξη για την ταβέρνα του Θωμά: η πελατεία αυξήθηκε, εφόσον όλοι έσπευδαν να διαπιστώσουν οι ίδιοι την ασυνήθιστη αυτή συνύπαρξη των δύο πουλιών. Ο κόσμος εξέφραζε την ανησυχία του και οι περισσότεροι πίστευαν ότι τελικά το αϊτόπουλο μεγαλώνοντας δε θα μπορούσε να αντισταθεί στη φύση του αρπακτικού πουλιού και θα κατασπάραζε τελικά την πέρδικα. Μέρα με τη μέρα όλοι περίμεναν -περισσότερο σαν να το επιθυμούσαν- να ξεσπάσει το κακό. Δεν μπορούσαν να διανοηθούν πώς θα μπορούσε ένα ζώο να εξαιρεθεί και να πάει ενάντια στη φύση του, εφόσον κάτι ανάλογο δεν μπορεί να το πετύχει ούτε ο άνθρωπος. Ο κόσμος επηρέασε και το Θωμά που άρχισε να αμφιβάλλει για την ασφάλεια της πέρδικας. Ο Θωμάς αντιμετώπιζε το δίλημμα: να αφήσει το αϊτόπουλο να φύγει και να σώσει, χάνοντας όμως την πελατεία του, ή να αφήσει το αϊτόπουλο και την πελατεία και να χάσει την πέρδικα. Η Δάφνη κατανοούσε την ανησυχία του, αλλά το ένστικτό της της έλεγε ότι δεν συνέτρεχε λόγος ανησυχίας.

6η ενότητα: Ο κόσμος, που διψούσε για αίμα, είχε πλέον απογοητευτεί που τα δύο πουλιά δεν κατασπαράζονταν και πήγαινε λιγότερο συχνά στην ταβέρνα. Ωσπου κάποια στιγμή, ένας μεθυσμένος πελάτης της ταβέρνας, αγανακτισμένος που ο αϊτός δεν αποκρίνοταν στις προσδοκίες του, άρπαξε τον αϊτό και τον ταρακούνησε. Ο Θωμάς, νομίζοντας ότι ο πελάτης θα πνίξει τον αϊτό, έσπευσε να σώσει το πουλί, βιαιοπραγώντας στον πελάτη του. Μετά το περιστατικό αυτό ο κόσμος, που δεν έβρισκε πλέον κανένα ενδιαφέρον στην ιστορία των πουλιών, έπαψε να προτιμά την ταβέρνα του Θωμά. Τότε η Δάφνη και ο Θωμάς αποφάσισαν πως ήρθε η ώρα να ελευθερώσουν το πουλί, εφόσον έπαψε να αποτελεί πόλο έλξης για τους πελάτες.

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων

Θωμάς: Ο Θωμάς είναι ένας ευαίσθητος και συναισθηματικός άνθρωπος, γεγονός που αποδεικνύεται από τη φιλοζωία του και από τη σχέση που έχει με ένα μικρό κορίτσι όπως είναι η Δάφνη. Την αγαπάει και δεν θέλει να της χαλάει χατίρι, γι' αυτό άλλωστε και δέχεται όχι μόνο να υιοθετήσει το αϊτόπουλο αλλά και να το βάλει στο ίδιο κλουβί με την πέρδικα, διακινδυνεύοντας τη ζωή της, μόνο και μόνο για να σώσει το αϊτόπουλο. Οι αναδουλειές της ταβέρνας τον έχουν στενοχωρήσει και τον έχουν προβληματίσει. Νιώθει απογοητευμένος που δεν μπορεί να κάνει τίποτα για να αυξήσει την πελατεία της ταβέρνας του και αφήνει τα πράγματα στην τύχη. Το γεγονός ότι δέχτηκε τελικά υπό την προστασία του το αϊτόπουλο και διακινδύνευσε τη ζωή της πέρδικας για χάρη του, δείχνουν μεγαλοψυχία και γενναιοδωρία. Είναι ανιδιοτελής και διαπνέεται από αρχές, όπως μαρτυρά η αντίδρασή του στη βιαιοπραγία εναντίον του αϊτού, έστω κι αν αυτό απέβη εις βάρος του και είχε αποτέλεσμα να χάσει την πελατεία του.

Δάφνη: Είναι ένα νέο ορφανό κορίτσι. Η ορφάνια τής έδειξε το άσχημο πρόσωπο της ζωής και την έκανε μοναχική, εσωστρεφή, ονειροπόλα και ρομαντική. Αρέσκεται στην επαφή με τη φύση και δε χάνει ευκαιρία να βρεθεί κοντά της, απολαμβάνοντας τα θεάματα και τους ήχους της. Είναι ευαίσθητη και φιλόζωη, γι' αυτό και αναλαμβάνει να σώσει το αϊτόπουλο από τις άγριες διαθέσεις των νεαρών της Νεάπολης. Έχει ιδιαίτερη σχέση με τα ζώα και είναι ιδιαιτέρως αισιόδοξη, εφόσον είναι η μόνη που δεν πιστεύει ότι ο αϊτός θα στρέφονταν ποτέ εναντίον της πέρδικας μάνας του. Δείχνει κατανόηση στους φόβους και τα διλήμματα του Θωμά και έχει ταχθεί να τον βοηθήσει με κάθε τρόπο. Άλλωστε σ' αυτήν οφείλεται τελικά η αύξηση της πελατείας της ταβέρνας του.

E. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Γλώσσα

Η γλώσσα είναι απλή δημοτική και δεν παρουσιάζει ιδιαιτερότητες.

ii) Ύφος

Αξίζει να επισημανθεί η χαρακτηριστική γραφή του Βενέζη, που διακρίνεται από έναν τόνο γλυκύτητας, νοσταλγίας και τρυφερότητας. Κατά τα άλλα το ύφος του διηγήματος είναι λιτό και γλαφυρό, ενώ τα διαλογικά μέρη προσθέτουν ζωντάνια και θεατρικότητα.

iii) Αφήγηση

Ως προς τον αφηγηματικό τρόπο, έχουμε διήγηση, δηλαδή αφήγηση σε τρίτο πρόσωπο. Ο «παντογνώστης» αφηγητής γνωρίζει πολύ καλά τα γεγονότα, παρά το γεγονός ότι δε συμμετέχει σε αυτά.

iv) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «των νερών που τραβούσαν να βρουν τη μοίρα τους στη θάλασσα», «τα πράματα ζωήρευαν», «αστραφτερά μάτια», «όλ’ αυτά πλέανε μέσα στο χώρο του δωματίου», «χρυσό άλογο», «κόκκινο ψάρι», «την πήρε ο ύπνος», «χτυπούσε τα σύννεφα σπαρακτικά», «τα έβαφε κι αυτά κόκκινα», «τα μάτια της πέσαν κάπου», «η βεβαιότητα του κοριτσιού είχε σιγά σιγά μεταγγιστεί μέσα του», «η ανυπομονησία των ανθρώπων γινόταν πιο ζωηρή», «το στραπάτσο της αρμονίας», «πάλευε ανάμεσα στα δύο ρέματα», «η απογοήτευσή τους ήταν ολοφάνερη», «το αίμα ανέβηκε στο κεφάλι του».

•αρομοιώσεις: «σαν την Αθήνα», «για το γοητευτικό ταξίδι που έχει μαύρα μαλλιά... φτηνό τσίτι», «σα χρέος του», «σα να του έλεγε», «σα να την ευλογούσε».

Προσωποποιήσεις: «το ποτάμι που κατέβαινε», «παρακολουθούσε την ιστορία των νερών», «μεθυσμένη και γενναιόδωρη την πελατεία του», «ξανάσμιγαν με την αγάπη τους», «τα χρώματα να ταξιδεύουν στη θάλασσα», «τους ταξιδώτες του λόφου σου», «παράξενη φωνή της γης», «το ψιθύρισμα των βράχων», «όλα μιλούσαν απόψε στο βράχο», «το αϊτόπουλο συλλογιζόταν τα βουνά... ζεστές πέτρες», «άρχισε πάλι να μπαίνει η αμφιβολία», «να φεύγει η πίστη».

Εικόνες: Η ηχητική εικόνα του ποταμού, η ηχητική εικόνα του ποταμού που μουρμουρίζει, η εικόνα του λόφου του Στρέφη, η εικόνα του Θωμά, η εικόνα της Δάφνης, η εικόνα του δωματίου, η ηχητική εικόνα των ερωτευμένων νέων που αναστενάζουν, η ηχητική εικόνα της βουνής της πολιτείας, η εικόνα της φύσης του λόφου, η εικόνα της φωλιάς που βρήκε η Δάφνη κ.ά.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Χαρακτηρίστε τη Δάφνη και τον μπάρμπα-Θωμά από τις ενέργειές τους, αλλά και από τον τρόπο που σκέφτονται, κάνοντας αναφορά σε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου.

Ο Θωμάς είναι ευαίσθητος και συναισθηματικός, γεγονός που αποδεικνύεται από την αγάπη του για τα ζώα του και από τη σχέση που έχει με ένα μικρό κορίτσι όπως είναι η Δάφνη («οι γιατροί του είχαν πει να μη στεναχωριέται πολύ», «Ηξερε πως εκείνος... μέσα στα κλουβιά», «Όμως για χατίρι σου θα το κρατήσω», «όπως της είχε μεγάλη αδυναμία», «κι ύστερα φίλησε τη Δάφνη στα μαύρα μαλλιά, σα να την ευλογούσε»). Η αγάπη του γι' αυτήν και το γεγονός ότι δε θέλει να της χαλάσει χατίρι, τον κάνει να δεχτεί όχι μόνο να υιοθετήσει το αϊτόπουλο αλλά και να το βάλει στο ίδιο κλουβί με την πέρδικα, διακινδυνεύοντας έτσι τη ζωή της, μόνο και μόνο για να σώσει το αϊτόπουλο. Οι αναδουλείες της ταβέρνας τον έχουν στεναχωρήσει και προβληματίσει. Νιώθει απογοητευμένος που δεν μπορεί να κάνει τίποτα για να αυξήσει την πελατεία της ταβέρνας του και αφήνει τα πράγματα στην τύχη («Λοιπόν με τη συλλογή δε γίνεται τίποτα»).

Το γεγονός ότι ανέλαβε υπό την προστασία του το αϊτόπουλο και διακινδύνευσε τη ζωή της πέρδικας για χάρη του, φανερώνει τη μεγαλοψυχία και τη γενναιοδωρία του. Κάποια στιγμή η αδημονία του κόσμου και η σιγουριά του ότι τελικά το αϊτόπουλο θα κατασπαράξει την πέρδικα, εμφύσησαν αμφιβολία στην έτσι κι αλλιώς αδύναμη ψυχή του («Ήταν τόση η βεβαιότητά τους... είχε μεταγγίσει η Δάφνη») και αρχίζει να τίθεται το δίλημμα για το αν θα σώσει το πουλί ή την πελατεία του. Βλέπουμε ότι είναι ανιδιοτελής και διαπνέεται από αρχές, καθώς αντιδρά στη βιαιοπραγία εναντίον του αϊτού («σα χρέος του να υπερασπιστεί τα πουλιά μπροστά στις υποψίες των ανθρώπων», «θάρρεψε πως... στο κεφάλι του»), έστω κι αν αυτό απέβη εις βάρος του και είχε αποτέλεσμα να χάσει την πελατεία του.

Η Δάφνη είναι ένα νέο ορφανό κορίτσι. Η ορφάνια της την έχει κάνει μοναχική, εσωστρεφή, ονειροπόλα και ρομαντική («ένα νέο κορίτσι με πράσινα μάτια, πολύ παράξενο», «έμαθε από μικρή να κάθεται μονάχη και να ονειρεύεται», «περιπλανιόταν στις κουφάλες και στους βράχους και φανταζόταν πως περνούσε ψηλές κορφές και έρημες κοιλάδες»). Αγαπά την επαφή με τη φύση και δε χάνει ευκαιρία να βρεθεί κοντά της («την παράξενη φωνή της γης... το φλοίσβισμα του θυμαριού», «γιατί ήξερε πως μονάχα αυτή είχε το προνόμιο ν' ακούει τη φωνή των πραγμάτων», «απολαμβάνοντας τα θεάματα και τους ήχους της»). Είναι ευαίσθητη και φιλόζωη («Κείνη

τη νύχτα δεν κοιμήθηκε... το πουλί», «Πρέπει να το σώσω», «Ήταν πολύ λυπημένη επειδή έβλεπε πως το αϊτόπουλο ήταν καταδικασμένο», γι' αυτό και αναλαμβάνει να διασώσει το αϊτόπουλο από τις άγριες διαθέσεις των νεαρών. Έχει ιδιαίτερη σχέση με τα ζώα και είναι αισιόδοξη, εφόσον είναι η μόνη που δεν πιστεύει ότι ο αϊτός θα μπορούσε να στραφεί εναντίον της πέρδικας μάνας του («...είπε το κορίτσι αποφασιστικά», «Θα δεις που δεν θα την πειράξει», «Όμως ξέρω πως θα γίνεις μάνα του»). Δείχνει κατανόηση στους φόβους και τα διλήμματα του Θωμά («είχε βαθύ ένστικτο και καταλάβαινε τους ανθρώπους») και έχει ταχθεί να τον βοηθήσει με κάθε τρόπο. Άλλωστε σ' αυτήν οφείλεται τελικά η αύξηση της πελατείας της ταβέρνας του.

2. «Τους είχε αναστατώσει το στραπάτσο της αρμονίας που υπάρχει στον κόσμο: οι δυνατοί να σπαράζουν τον αδύνατο. Τους ερχόταν ολωσδιόλου άβολο να μη γίνει με τα πουλιά αυτό που γίνεται με τους ανθρώπους». Συζητήστε τη στάση των πελατών της ταβέρνας. Ποια νομίζετε ότι είναι η θέση που παίρνει ο αφηγητής απέναντι σ' αυτήν την στάση;

Οι πελάτες της ταβέρνας αποτελούν ομάδα, γι' αυτό και συμπεριφέρονται σύμφωνα με την ψυχολογία της μάζας. Οι μάζες διψούν για θέαμα και αίμα. Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η πελατεία του μαγαζιού έρχεται από περιέργεια, για να παρακολουθήσει την εξέλιξη της σχέσης μεταξύ των δύο πουλιών. Δεν είναι, λοιπόν, συναισθηματικά δεμένοι με αυτά, όπως ο Θωμάς και η Δάφνη. Από την άλλη πλευρά είναι και η πίστη στη νομοτέλεια της φύσης που θέλει τον αδύναμο να πέφτει πάντα θύμα του δυνατού. Σε αυτόν το νόμο υποκύπτει και ο άνθρωπος.

Η πελατεία της ταβέρνας δέχεται αρχικά την καταπάτηση αυτού του νόμου, εφόσον το αϊτόπουλο συμβιώνει αρμονικά με την πέρδικα. Αποδέχονται σε ένα πρώτο επίπεδο αυτή τη συνάντηση, εφόσον το αϊτόπουλο είναι μικρό σε ηλικία και δεν έχει εκφράσει ακόμη τα επιθετικά και αρπακτικά του ένστικτα. Όταν όμως η αγαστή συνύπαρξη των δύο πτηνών συνεχίζεται, αυτό στρέφεται εναντίον των πεποιθήσεων τους και κάτι τέτοιο τους προκαλεί θυμό, εκτός του ότι έχουν ήδη χάσει την περιέργειά τους. Σε αυτό το χωρίο του κειμένου είναι ευδιάκριτος ο ειρωνικός τόνος της αφήγησης και επομένως του συγγραφέα. Καταδικάζει τη μονομέρεια της σκέψης των ανθρώπων που δεν μπορούν να δεχτούν ότι ενδεχομένως δύο πουλιά μπορεί να εκφράζονται συναισθηματικά και να συνυπάρχουν αρμονικά, μολονότι το ένα είναι δυνατό και το άλλο αδύναμο.

**3. Ποιον τίτλο θα προτείνατε εσείς για το διήγημα και γιατί;
Εναλλακτικοί τίτλοι που θα μπορούσαν να τεθούν στο διήγημα είναι:**

- α. «Σχέσεις στοργής»: εφόσον παρακολουθούμε την ανάπτυξη μιας τέτοιου είδους σχέσης μεταξύ του αϊτόπουλου και της πέρδικας. Η πέρδικα, μολονότι διαφορετικού είδους, αναλαμβάνει να φερθεί μητρικά στο αϊτόπουλο και να το προστατεψει.
β. Κατά την ίδια έννοια, άλλος τίτλος θα μπορούσε να είναι: «Όταν η πέρδικα έγινε μάνα του αϊτού».
γ. «Ο αδύναμος δεν κατασπαράσσεται πάντα από το δυνατό»: στο διήγημα έχουμε την έμπρακτη απόδειξη αυτού του ρητού, που ανατρέπει τα μέχρι τώρα πιστεύω μας για τη φυσική νομοτέλεια.

4. Δοκιμάστε να δώσετε διαφορετική εξέλιξη στη συμβίωση των δύο πουλιών και εξηγήστε γιατί επιλέξατε αυτήν την εκδοχή.

Υποτασσόμενοι κι εμείς στη νομοτέλεια της φύσης και στον κανόνα που θέλει τον αδύναμο να κατασπαράσσεται από το δυνατό, θα μπορούσαμε να δώσουμε μια διαφορετική εκδοχή για την εξέλιξη της συμβίωσης μεταξύ των δύο πουλιών. Το αϊτόπουλο θα μεγάλωνε και θα κατασπάρασσε την πέρδικα, παρά το γεγονός ότι αυτή πήρε τη θέση της μάνας του για όσο καιρό ήταν στο κλουβί. Η αρπακτική του φύση το θέλει σαρκοβόρο και δεν μπορεί να ξεφύγει από αυτή του την ιδιότητα. Ας μην ξεχνάμε ότι τα πουλιά και γενικά τα ζώα στερούνται συνείδησης και πράττουν όπως ορίζουν τα ένστικτά τους.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Συγκρίνετε το χαρακτήρα του Θωμά και της Δάφνης. Ποιες ομοιότητες ή διαφορές επισημαίνετε;
2. Ποιοι λόγοι κάνουν την πελατεία της ταβέρνας του Θωμά να αδημονεί για τη στιγμή που ο αϊτός θα κατασπάρασσε την πέρδικα;
3. Ποια η γνώμη σας σχετικά με τη διαβίωση των ζώων σε κλουβιά;

Στρίγκλα και καλλονή

Λιλή Ζωγράφου

A. Η δημιουργός

Η Λιλή Ζωγράφου γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης, όπου πέρασε τα παιδικά της χρόνια. Ο πατέρας της ήταν εκδότης εφημερίδας με ιδιαίτερα φιλελεύθερες ιδέες για την εποχή του και πάθος για τη δημοσιογραφία. Η Ζωγράφου φοίτησε στο Λύκειο Κοραής και στο καθολικό γυμνάσιο των Ουρσουλίνων στη Νάξο. Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, κι ενώ ενώ ήταν έγκυος, φυλακίστηκε για αντιστασιακή δράση και γέννησε στη φυλακή. Μετά την απελευθέρωση εργάστηκε ως δημοσιογράφος. Τη διετία 1953-1954 έζησε στο Παρίσι. Από τη θέση της δημοσιογράφου αντιτάχθηκε στη δικτατορία του Παπαδόπουλου.

Η Λιλή Ζωγράφου πρωτοεμφανίστηκε στη λογοτεχνία το 1950 με τη συλλογή από νουβέλες Αγάπη, γνωστή έγινε όμως εννιά χρόνια αργότερα με την έκδοση του βιβλίου της *Νίκος Καζαντζάκης - ένας τραγικός*, μια απομυθοποιητική και ψυχαναλυτική προσέγγιση της προσωπικότητας του συγγραφέα. Συζητήσεις προκάλεσε και το δοκίμιό της *Αντίγνωση - Τα δεκανίκια του καπιταλισμού* στο οποίο υποστήριξε τη θεωρία της ότι ο χριστιανισμός υπήρξε θεμελιακός όρος για την επικράτηση του καπιταλισμού ανά τον κόσμο. Το πιο γνωστό έργο της είναι το μυθιστόρημα *Η Συβαρίτισσα*, το οποίο έχει έντονα αυτοβιογραφικό χρώμα και εμφανείς επιρροές από τη νιτσείκη φιλοσοφία. Το θεατρικό έργο της *Τιμή ευκαιρίας* για τον παράδεισο παραστάθηκε το 1976 από τη Β' σκηνή του Εθνικού Θεάτρου.

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Το διήγημα έχει περιεχόμενο αυτοβιογραφικό. Χρονολογικά τοποθετείται κατά τη διάρκεια της αυτοεξορίας της συγγραφέως στο Παρίσι, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας (1967-1974). Το διήγημα δημοσιεύτηκε το 1994 στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*.

Γ. Δομή του έργου

Το διήγημα μπορεί να χωριστεί σε τέσσερις θεματικές ενότητες:

1η ενότητα: «Μια στρίγκλα, σου λέω... και τόση ερημιά»: Ο θάνατος της Νίνα.

2η ενότητα: «Εκείνη μεγάλωνε σ' ένα κοφίνι... πήρα το μετρό για το σπίτι»: Η απόκτηση της Νίνα.

3η ενότητα: «Αυτό ήταν... θα έχω μεταμορφωθεί»: Ο χαρακτήρας της Νίνα και η ζωή μαζί της.

4η ενότητα: «Λένε οι υποκριτές... ίσως λέω»: Αγάπη ανυστερόβουλη.

Δ. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Το έργο αναφέρεται στα φιλοζωικά αισθήματα της Λιλής Ζωγράφου και κυρίως στα συναισθήματα ενοχής και πόνου της αφηγήτριας για την απώλεια της σκυλίτσας της, της Νίνας. Το διήγημα επεκτείνεται θεματικά και κάνει λόγο για τις ιδιαίτερες ανάγκες των (κατοικίδιων) ζώων, τις οποίες ο άνθρωπος πρέπει να σέβεται προκειμένου να συμβιώνει αρμονικά μαζί τους. Επιπλέον γίνεται λόγος για τις χαρές και κυρίως την ανιδιοτελή αγάπη που προσφέρει η συνύπαρξη και η φροντίδα ενός ζώου. Τέλος θίγεται το ζήτημα του καθήκοντος του ανθρώπου να μεριμνά για την προστασία της ζωής όλων των ζωντανών οργανισμών.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα

Στην πρώτη ενότητα δίνονται τα συναισθήματα έντονου πόνου και ενοχής της αφηγήτριας που προκλήθηκαν από την είδηση του θανάτου της σκυλίτσας της, της Νίνας. Η αφηγήτρια αισθάνεται ένοχη γιατί θεωρεί ότι η Νίνα αυτοκτόνησε. Το έκανε αυτό για να εκδικηθεί την αφεντικίνα της, επειδή ήταν η πρώτη φορά που την άφησε κι έψυγε για πέντε μέρες. Από αυτό καταλαβαίνουμε την ιδιαίτερη σχέση που είχε αναπτυχθεί μεταξύ της αφηγήτριας και του σκυλιού και την ιδιαίτερη αγάπη που έτρεφε η μία για την άλλη. Δεν είναι καθόλου σπάνιο το φαινόμενο σκυλιά να πεθαίνουν από κατάθλιψη μετά την απώλεια του αφεντικού τους. Κατόπιν κάνει λόγο για τα συναισθήματα της όταν έμαθε την απώλεια της σκυλίτσας («Έτσι σαν ένα μεγάλο μαχαίρι...ένα τόσο δα ζωάκι»). Με έξοχες μεταφορικές εικόνες η αφηγήτρια μεταφέρει την απελπισία και το σπαραγμό της. Η θλίψη και η ενοχή που νιώθει, την οδηγούν σε στοχαστικές παρεκβάσεις σχετικά με την αγάπη του ανθρώπου προς τα κατοικίδια ζώα («Μην παραξενεύεσαι! Ένα σκυλί αποδέχεται

ό, τι αγάπη διαθέτεις... τρυπώνουν μέσα σου και σε χαιδεύουν σαν όλα τα χέρια που σ' εγκαταλείψανε».

2η ενότητα: Σε αυτήν την ενότητα η αφηγήτρια παραθέτει το χρονικό της απόκτησης της Νίνας: η αφηγήτρια αγοράζει το μικρό ζωάκι, όταν βρίσκεται αυτοεξόριστη στο Παρίσι, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας στην Ελλάδα. Η αφηγήτρια παρουσιάζει την ψυχολογία της ξενιτεμένης γυναίκας: η μοναξιά που νιώθει καθώς πλησιάζουν τα Χριστούγεννα (σκηνοθετημένο παραμύθι) και η ανάγκη επικοινωνίας και επαφής με κάποιον, που την οδηγούν να αγοράσει ένα κατοικίδιο ζώο. Παράλληλα οι συναισθηματικές διακυμάνσεις από τις οποίες περνάει η ηρωίδα, ώσπου να αποκτήσει τη σκυλίτσα που τόσο επιθυμεί (στενοχώρια που δε διαθέτει τα απαιτούμενα χρήματα για την αγοράσει, αγωνία και άγχος μήπως προλάβει να την αγοράσει κάποιος άλλος, παροδική ανακούφιση, εκ νέου αγωνία και άγχος και τελικά χαρά).

3η ενότητα: Στην τρίτη ενότητα παρατίθενται τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και η συμπεριφορά της Νίνας. Ήταν μικρόσωμη, λευκή και πανέμορφη, αλλά ιδιότροπη, δίνοντας την εντύπωση της στρίγκλας γυναίκας. Η συμπεριφορά της ήταν αριστοκρατική, εφόσον προτιμούσε να κάθεται σε πούπουλα και αρνιόταν να περπατήσει στους κακοτράχαλους δρόμους του χωριού. Ήταν απόμακρη, εφόσον επέτρεπε μόνο στην αφηγήτρια να την πλησιάζει, ενώ όλους τους άλλους τους δάγκωνε όταν επιχειρούσαν να την αγγίξουν. Ήταν κακομαθημένη και αρνιόταν να περπατήσει για πολλή ώρα. Προτιμούσε την αγκαλιά της αφεντικίνας της. Χαρακτηριστική είναι η τελευταία παράγραφος της ενότητας αυτής, όπου περιγράφεται το βλέμμα, όχι μόνο της Νίνας, αλλά και όλων των σκυλιών, όταν φεύγεις και τα αφήνεις μόνα τους. Το σκυλί είναι κατεξοχήν συντροφικό ζώο και απόλυτα εξαρτημένο και συνδεδεμένο με το αφεντικό του. Χρησιμοποιεί τα μάτια του για να εκφράσει τα συναισθήματά του, εφόσον δε διαθέτει μιλιά, ούτε μπορεί να χειρονομήσει. Το μελαγχολικό τους βλέμμα ως αντίδραση στη φυγή του αφεντικού, είναι απαραίτητο και δύσκολα ένας ευαίσθητος άνθρωπος μπορεί να του αντισταθεί.

4η ενότητα: Στις δύο παραγράφους της ενότητας αυτής δίνονται οι κρίσεις της αφηγήτριας για την ανυστερόβουλη αγάπη των ζώων απέναντι στον άνθρωπο, καθώς και η απάντησή της σ' εκείνους που κατηγορούν τη συγκατοίκηση με ένα ζώο και τη φροντίδα του, θεωρώντας ότι θα ήταν προτιμότερο, αν στη θέση του ζώου βρισκόταν ένα πεινασμένο παιδί. Θεωρεί ότι η ελεημοσύνη είναι δείγμα εγωισμού, εφόσον κανείς δεν προβαίνει σ' αυτήν χωρίς να περιμένει κάποιο αντάλλαγμα, που συνήθως έχει να κάνει με την αναγνώριση

εκ μέρους τρίτων ανθρώπων. Αντίθετα η φροντίδα και η προστασία ενός ζώου είναι ανιδιοτελής και γίνεται χωρίς αντάλλαγμα.

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων

Ηρωίδα του διηγήματος είναι η ίδια η συγγραφέας, εφόσον το διήγημα είναι αυτοβιογραφικό. Η υπόθεση του έργου εκτυλίσσεται σε μια εποχή που η ηρωίδα βρίσκεται αυτοεξόριστη στο Παρίσι, λόγω της δικτατορίας στην Ελλάδα (1967-1974). Η αφηγήτρια παρουσιάζει την ψυχολογία της ξενιτεμένης γυναίκας: η μοναξιά που νιώθει καθώς πλησιάζουν τα Χριστούγεννα (σκηνοθετημένο παραμύθι) και η ανάγκη επικοινωνίας και επαφής με κάποιον, την οδηγούν να αγοράσει ένα κατοικίδιο ζώο. Παράλληλα οι συναισθηματικές διακυμάνσεις από τις οποίες περνάει η ηρωίδα, ώσπου να αποκτήσει τη σκυλίτσα που τόσο επιθυμεί (στενοχώρια που δε διαθέτει τα απαιτούμενα χρήματα για να την αγοράσει, αγωνία και άγχος μήπως προλάβει να την αγοράσει κάποιος άλλος, παροδική ανακούφιση, εκ νέου αγωνία και άγχος και τελικά χαρά). Παρουσιάζεται αναμφισβήτητα ευαίσθητη και συναισθηματική, εφόσον είναι φιλόζωη και μπορεί να συνυπάρχει με ένα ζώο, να αφουγκράζεται τις ανάγκες του, να σέβεται τις ιδιαιτερότητές του και επιπλέον να επικοινωνεί με αυτό. Τέλος βλέπουμε ότι αισθάνεται ενοχή και σπαραγμό ψυχής, όταν χάνει τη σκυλίτσα της.

E. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Ύφος

Το ύφος του διηγήματος είναι λιτό, ενώ η ύπαρξη πολλών εκφραστικών μέσων προσθέτει γλαφυρότητα. Συχνά ο τόνος είναι μελαγχολικός.

ii) Αφήγηση

Το διήγημα εμφανίζει μια ιδιαίτερη αφηγηματική τεχνική. Αρχίζει με το τέλος της ιστορίας, με το θάνατο δηλαδή του μικρού σκυλιού, και μέσα από μια αναδρομική αφήγηση, η συγγραφέας εξιστορεί πώς την απέκτησε και πώς συμβίωσε μαζί της. Ως προς τον αφηγηματικό τρόπο, έχουμε μίμηση (άμεση αφήγηση), δηλαδή αφήγηση σε α' ενικό πρόσωπο, ενώ ο αφηγητής είναι ένα από τα πρόσωπα του έργου.

iii) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «σου κοβόταν η ανάσα», «ο κόσμος σκοτείνιασε», «να μου ανταποδώσει το σπαραγμό της», «ένα γογγητό βγήκε από την καρδιά μου... από δάκρυα», «ουρανός γεμάτος δώρα... δουλικό ζωάκι», «και να μια τώρα καρφωμένη», «όλη την αγάπη που οι άνθρωποι

γύρω σου προσπερνούν», «απελπισμένο πρόσωπό μου», «σκηνοθετημένο παραμύθι», «στρογγυλά μπαλάκια κουρνιασμένα», «καρφώθηκαν στα δικά μου», «μεγάλες κουβαρίστρες μαλλί», «οι τιμές τους πέφτουν κατακόρυφα», «μη χαλάσει το όνειρο», «μας χώριζαν δύο μεριές», «κόλλησα το μούτρο μου», «αγιάτρευτα παράφορη», «πέτρωνε καταμεσής του μονοπατιού», «μάτια γεμάτα απόγνωση», «τα μάτια του σκύλου... σε τυραννούν», «υποκύψω στο βλέμμα της», «στερηθήκαμε την πιο τέλεια μορφή αγάπης» κ.ά.

Παρομοιώσεις: «σαν ένα μεγάλο μαχαίρι», «σαν όλα τα χέρια», «σαν μαρμαρωμένη», «σαν συννεφάκια», «όπως τα ανθρώπινα βρέφη», «σαν λιγωμένη».

Προσωποποιήσεις: «κι αρνήθηκε να φάει», «αυτοκτόνησε», «τα μάτια του τρυπώνουν μέσα σου και σε χαιδεύουν», «της πατρίδας της», «μας διαλέγουν και τα ζώα» κ.ά.

Υπερβολή: «τόσο όμορφη που σου κοβόταν η ανάσα», «πέθανε για να με τιμωρήσει», «χάνεις το νόημα της ζωής», «όλα τα χέρια που σ' εγκαταλείψανε», «καταρράκτες χαράς», «ο κόσμος σκοτείνιασε στις εννιά το πρωί», «αμέτρητα ξερόκλαδα», «σε τυραννούν πιο πολύ κι από ενός παιδιού», «που ορφανέψαμε» κ.ά.

Εικόνες: Η εικόνα της περιγραφής του θανάτου της Νίνας, η εικόνα της άνοιξης, η εικόνα του χριστουγεννιάτικου Παρισιού, η εικόνα του παιχνιδιού των πιθήκων, η ηχητική εικόνα του τσιρίγματος, η εικόνα των δύο κουταβιών, η εικόνα της περιγραφής της Νίνας, η εικόνα της Νίνας να μην μπορεί να περπατήσει κ.ά.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Η αφηγήτρια αισθάνεται ένοχη. Βρείτε τα σχετικά χωρία και εξηγήστε γιατί νιώθει έτσι.

Η αφηγήτρια αισθάνεται ένοχη γιατί θεωρεί ότι η Νίνα αυτοκτόνησε. Το έκανε αυτό για να εκδικηθεί την αφεντικίνα της, επειδή ήταν η πρώτη φορά που την άφηνε και έφευγε για πέντε μέρες («Πόσες φορές δεν έκλεισα την πόρτα... με τη θλίψη των ματιών της», «Μια φορά όλη κι όλη... Αυτοκτόνησε», «Και να μια τώρα και τόση ερημιά»). Αισθάνεται ότι η σκυλίτσα με αυτόν τον τρόπο την τιμώρησε που δεν υπέκυψε για άλλη μια φορά στο σπαρακτικό βλέμμα του αποχωρισμού και δεν επέστρεψε. Είναι πεπεισμένη ότι το σκυλί, εφόσον δεν είχαν αποχωριστεί ξανά για τόσο χρονικό διάστημα αυτοκτόνησε, επειδή νόμισε ότι η αφεντικίνα της την εγκατέλειψε και δε θα ξαναγυρνούσε. Συχνά έχουμε ακούσει για σκυλιά που πεθαίνουν από καημό επειδή έχασαν ή αποχωρίστηκαν το αφεντικό τους. Αισθάνεται ενοχή γιατί δεν ικανοποίησε τη μοναδική απαίτηση της σκυλίτσας από εκείνη: την παρουσία της.

2. Γιατί η αφηγήτρια αποκαλεί τη σκυλίτσα «στρίγκλα»;

Στην τρίτη ενότητα του διηγήματος παρατίθενται τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και η συμπεριφορά της Νίνας. Ήταν μικρόσωμη, λευκή και πανέμορφη, αλλά ιδιότροπη, δίνοντας την εντύπωση της στρίγκλας γυναίκας. Η συμπεριφορά της ήταν αριστοκρατική, προτιμούσε να κάθεται σε πούπουλα και δεν ήθελε να περπατήσει στους κακοτράχαλους δρόμους του χωριού. Ήταν απόμακρη και επέτρεπε μόνο στην αφηγήτρια να την πλησιάζει, ενώ όλους τους άλλους τους δάγκωνε όταν επιχειρούσαν να την αγγίξουν. Ήταν κακομαθημένη και δε δεχόταν να περπατήσει επί πολλή ώρα. Προτιμούσε την αγκαλιά της αφεντικίνας της. Εύστοχη είναι η παρομοίωση εκ μέρους της συγγραφέως ότι η σκυλίτσα έμοιαζε με την Μπριζίτ Μπαρντό.

3. Στις δύο τελευταίες παραγράφους η αφηγήτρια διατυπώνει τις απόψεις της σχετικά με την αγάπη των ανθρώπων προς τα σκυλιά. Συζητήστε τες.

Στις δύο παραγράφους της τέταρτης ενότητας δίνονται οι απόψεις της αφηγήτριας για την ανυστερόβουλη αγάπη των ζώων απέναντι στον άνθρωπο, καθώς και η απάντησή της σ' εκείνους που κατηγορούν τη φροντίδα ενός ζώου. Χαρακτηρίζει υποκριτές και φαύλους αυτούς που ισχυρίζονται ότι θα ήταν προτιμότερο, αν στη θέση του κατοικίδιου ζώου βρισκόταν ένα πεινασμένο παιδί. Θεωρεί ότι η ελεγμοσύνη είναι δείγμα εγωισμού, εφόσον κανείς δεν προβαίνει σ' αυτήν χωρίς να περιμένει κάποιο αντάλλαγμα, που συνήθως συνδέεται με την αναγνώριση εκ μέρους τρίτων ανθρώπων. Αντίθετα η φροντίδα και η προστασία ενός ζώου είναι ανιδιοτελής και γίνεται χωρίς αντάλλαγμα.

4. Διαβάστε τις επόμενες στροφές από το ποίημα (απόσπασμα) της Μυρτιώτισσας και συγκρίνετε το περιεχόμενό τους με το διήγημα της Λ. Ζωγράφου.

Τα δύο αυτά έργα (διήγημα και ποίημα) παρουσιάζουν περισσότερες ομοιότητες παρά διαφορές ως προς το περιεχόμενό τους. Και τα δύο απευθύνονται σε ένα κατοικίδιο ζώο, με τη διαφορά ότι το διήγημα κάνει λόγο για μια σκυλίτσα, ενώ το ποίημα για ένα γάτο. «Θλιβερή και παγωμένη» ήταν και η μέρα που η Λ. Ζωγράφου αντίκρισε για πρώτη φορά το σκυλάκι που αργότερα πια αποτελούσε το σύντροφο της ζωής της. Η διαφορά όμως έγκειται στο ότι η Λ. Ζωγράφου αγόρασε τη Νίνα, ενώ το γατάκι του ποιήματος είναι αδέσποτο και η ποιήτρια το μαζεύει για να το σώσει. Τόσο η αφηγήτρια όσο και η ποιητική φωνή είναι γυναικες που περιφέρονται μόνες στους δρόμους. Και οι δύο είναι ευαίσθητες και συγκινούνται

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΑΣ ΤΑ ΖΩΑ

από τα τρυφερά συναισθήματα που τους εμπνέει το κάθε ζώο. Τέλος και οι δύο αποδεικνύονται φιλόζωες και αναπτύσσουν ιδιαίτερη σχέση συντροφικότητας με τα κατοικίδια ζώα τους.

5. Συγκρίνετε τον τρόπο αφήγησης της ιστορίας με εκείνον του διηγήματος του Γ. Σκαμπαρδώνη «Η Βαγγελιώ-δεν-είσαι-εντάξει». Το διήγημα της Ζωγράφου εμφανίζει την εξής αφηγηματική τεχνική: Το διήγημα αρχίζει με το τέλος της ιστορίας, με το θάνατο δηλαδή του μικρού σκυλιού, και μέσα από μια αναδρομική αφήγηση, η συγγραφέας εξιστορεί πώς την απέκτησε και πώς συμβίωσε μαζί της. Η ίδια αφηγηματική τεχνική, που θυμίζει αντίστοιχες κινηματογραφικές (φλας μπακ), συναντάται και στο διήγημα του Γ. Σκαμπαρδώνη.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Παρακολουθήστε τη συμπεριφορά της αφηγήτριας έως ότου αγοράσει τελικά τη σκυλίτσα. Ποια στάδια ακολουθεί;
2. Ένα σκυλί αποδέχεται ότι αγάπη διαθέτεις: σχολιάστε τη φράση του κειμένου.

Η Βαγγελιώ-δεν-είσαι-εντάξει

Γιώργος Σκαμπαρδώνης

A. Ο δημιουργός

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1953 και σπούδασε Γαλλική Φιλολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Εργάστηκε σε εφημερίδες, στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση, έγραψε σενάρια για τηλεοπτικά ντοκιμαντέρ και το σενάριο για την ταινία του Παντελή Βούλγαρη *Όλα είναι δρόμος* σε συνεργασία με το σκηνοθέτη. Διηύθυνε την εφημερίδα Θεσσαλονίκη και τα περιοδικά Θ-97 (Βραβείο Ιπεκτσί) *Τάμαριξ* και *Χίλια Δέντρα*.

Ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης σήμερα είναι διευθυντής του καλλιτεχνικού περιοδικού *Πανσέληνος* της εφημερίδας *Κυριακάτικη Μακεδονία* που τιμήθηκε με το ευρωπαϊκό βραβείο European Award News Paperdesign 2000.

Η συλλογή διηγημάτων του *Η Στενωπός των Υφασμάτων* τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος το 1993. Στα έργα του περιλαμβάνονται επίσης τα εξής: *Μάτι φώσφορο, κουμάντο γερό, Η ψίχα της μεταλαβίας, Πάλι κεντάει ο στρατηγός, Γερνάω επιτυχώς*.

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Το διήγημα προέρχεται από τη συλλογή διηγημάτων του Σκαμπαρδώνη *Η Στενωπός των Υφασμάτων* (1992). Κύριο χαρακτηριστικό των διηγημάτων του είναι η θαυμαστή οικονομία του λόγου, η εύστοχη περιγραφή προσώπων και καταστάσεων και το ξάφνιασμα με το οποίο κλείνει το καθένα τους - που ορίζει μαζί και την ουσία της ιστορίας. Ο συγγραφέας με απέριττο ύφος και οικονομία στα σχήματα λόγου ή τις ποιητικές εξάρσεις, εναλλάσσει στη διήγηση του δυναμικές εικόνες, αποφεύγοντας τις στατικές παραστάσεις. Η περιγραφή επικεντρώνεται κυρίως σε ανθρώπους και καταστάσεις, ενώ τα γεγονότα αναδιατάσσονται χρονικά, συχνά ανασκευάζονται ή αλλάζει η οπτική γωνία, ώστε η γραμμή της ανιστόρησης να προκαλεί την έκπληξη.

Γ. Δομή του έργου

Το διήγημα χωρίζεται σε τέσσερις θεματικές ενότητες:

1η ενότητα: «Κάθομαι στην ημικυκλική βεράντα... την τελευταία φορά»: Η αφορμή της ανάμνησης.

2η ενότητα: «Σουρούπωνε και καθόμασταν... απρόβλεπτη συμπεριφορά της»: Το ριψοκίνδυνο παιχνίδι της γάτας.

3η ενότητα: «Σκεφτόμουν διάφορες λογικές... και το 'χαμε πια ξεχάσει»: Το παιχνίδι αποβαίνει μοιραίο.

4η ενότητα: «Ρουφώ μια γουλιά... με την όπισθεν»: Η συνέχεια της αναπόλησης.

Δ. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Θέμα του διηγήματος είναι το παιχνίδι της γάτας, με το ασυνήθιστο όνομα «Βαγγελιώ δεν είσαι εντάξει», που είναι ριψοκίνδυνο και κάποια στιγμή αποβαίνει μοιραίο. Ένα μπρελόκ είναι η αφορμή για την οποία ο ήρωας επιλέγει να θυμάται την αγαπημένη του γάτα. Το διήγημα θεματικά επεκτείνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες που μπορεί να γεννιούνται σε ένα κατοικίδιο ζώο, αλλά και στη σημασία των κατοικίδιων ζώων στη ζωή μας. Επίσης το διήγημα κάνει λόγο για την ιατρική φροντίδα των ζώων, καθώς και για τους κινδύνους που απειλούν τη ζωή και την ακεραιότητα των ζώων στα αστικά κέντρα.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα: Στην πρώτη ενότητα του κειμένου, που αποτελεί και την εισαγωγή στην ιστορία, βλέπουμε τον ήρωα - αφηγητή να ρεμβάζει στο μπαλκόνι του σπιτιού του και να ψηλαφεί ένα καρφί που έχει κρεμασμένο στην κλειδοθήκη του και η οποία του προκαλεί την ανάμνηση της ιστορίας που θα εκτυλιχθεί στη συνέχεια. Η ανάμνηση αφορά την αγαπημένη κατοικίδια γάτα του ήρωα.

2η ενότητα: Στην ενότητα αυτή το σκηνικό της πλοκής αλλάζει και το πρόσωπο της αφήγησης από α' ενικό μετατρέπεται σε α' πληθυντικό. Επίσης μεταφερόμαστε στο παρελθόν, δηλαδή η αφήγηση γίνεται αναδρομική. Ο ήρωας θυμάται το ριψοκίνδυνο παιχνίδι της γάτας του: η γάτα σέρνεται αθόρυβα έξω από το σπίτι, διασχίζει τον κήπο του σπιτιού, πηδάει το φράχτη και κυνηγάει ιπτάμενα έντομα που εντοπίζει στο φως των προβολέων των αυτοκινήτων που διασχίζουν το δρόμο έξω από το σπίτι. Αυτό σημαίνει ότι θέτει τη ζωή της σε κίνδυνο εφόσον πετάγεται στο δρόμο την ώρα που περνούν αυτοκίνητα. Ο αφηγητής σκέφτεται διάφορες εκδοχές εξήγησης αυτής της επικίνδυνης συμπεριφοράς της γάτας. Είναι

σίγουρος ότι αυτή δεν οφείλεται σε πείνα. Υποθέτει ότι με αυτόν τον τρόπο η γάτα ικανοποιεί το κυνηγετικό της ένστικτο ή τα φονικά και αιμοβόρα ένστικτα που χαρακτήριζαν το είδος της και που έχουν επιβιώσει μέσα της. Ίσως πάλι η επιθετική της συμπεριφορά να οφείλεται σε δική της προσωπική προτίμηση ή μανία.

3η ενότητα: Στην τρίτη ενότητα παρακολουθούμε την περιγραφή για άλλη μια φορά του ριψοκίνδυνου παιχνιδιού της Βαγγελιώς δεν είσαι εντάξει, που όμως αυτή τη φορά απέβη μοιραίο για τη ζωή της. Πηδώντας για να πιάσει το θήραμά της, έπεσε στις ρόδες ενός αυτοκινήτου που τη σκότωσε. Ο αφηγητής πλησιάζει το πτώμα της και διακρίνει το χρυσό καρφί που είχε εμφυτεύσει ο κτηνίατρος στο δεξί της πόδι. Η ανάδρομη αφήγηση εδώ πάει ακόμη πιο πίσω χρονικά, όταν ο ήρωας περιμάζεψε τη γάτα που είχε πέσει από πολυκατοικία και είχε σπάσει το δεξί της πόδι. Σε αυτό το σημείο, λοιπόν, ο αφηγητής μάς εξηγεί τι ήταν αυτό το χρυσό καρφί, στην αφή του οποίου, ο ήρωας θυμάται την αγαπημένη του γάτα. Ο αναγνώστης αισθάνεται έκπληξη και συγκίνηση.

4η ενότητα: Στην τέταρτη ενότητα η αφήγηση επανέρχεται στον τόπο και στο χρόνο απ' όπου ξεκίνησε και συνεχίζει την αφήγηση με την περιγραφή του ηλιοβασιλέματος. Στο σκηνικό προστίθεται και η εικόνα ενός αυτοκινήτου που περνά από το δρόμο.

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ήρωων

Ήρωας – αφηγητής: Ο αφηγητής εκφράζεται με ευαισθησία και τρυφερότητα στα χωρία όπου γίνεται λόγος για την αγαπημένη του γάτα: «την ταΐζαμε όλοι αρκετά... για να ξαναφάει», «Την παρακολουθούσα καθηλωμένος, αδύναμος να τη μαλώσω για να ξαναγυρίσει σπίτι». Τον βλέπουμε να παρακολουθεί με θαυμασμό τον τρόπο κυνηγιού της γάτας, τον οποίο μάλιστα προσπαθεί να ερμηνεύσει. Αυτό δείχνει ότι ο ήρωας σέβεται τις ιδιαιτερότητες και τις επιθυμίες του κατοικίδιου ζώου και μάλιστα φτάνει στο σημείο να λέει «η τελευταία της απόπειρα ήθελα να 'vai πετυχημένη εντελώς», έστω κι αν αυτές οι ιδιαιτερότητες οδήγησαν στο θάνατο το ζώο και προκάλεσαν σ' αυτόν τόσο πόνο. Η ιδιαίτερη αγάπη που τρέφει γι' αυτήν αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι τη θυμάται συχνά και ακόμη, έπειτα από τόσο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε, εφόσον έχει κρατήσει ως ενθύμιο το χρυσό καρφί που έσωσε το τσακισμένο της πόδι.

E. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Γλώσσα

Η γλώσσα είναι απλή δημοτική, με λεξιλογικό πλούτο και πολλά κοσμητικά επίθετα.

ii) Ύφος

Το ύφος είναι απλό και ρεαλιστικό, ενώ τα πλούσια εκφραστικά μέσα το καθιστούν γλαφυρό. Η αφηγηματική τεχνική δίνει τόνο αγωνίας και κεντρίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, ενώ η αφήγηση δε γίνεται ποτέ μονότονη. Η περιγραφική ικανότητα του συγγραφέα δίνει στα γεγονότα μια έντονη παραστατικότητα.

iii) Αφήγηση

Η αφηγηματική τεχνική είναι ιδιόμορφη και κινηματογραφικού τύπου. Μέσω του φλας μπακ που προκαλείται από το κοίταγμα του χρυσού καρφιού, το οποίο βρισκόταν στο πόδι της νεκρής γάτας και το είχε κρεμάσει ο αφηγητής στην κλειδοθήκη του για να τη θυμάται, μαθαίνουμε την ιστορία της Βαγγελιώς δεν είσαι εντάξει. Ο αφηγηματικός τρόπος είναι μίμηση (άμεση αφήγηση), σε α' πρόσωπο, όπου αφηγητής είναι ένας από τα πρόσωπα του έργου.

iv) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «που αστράφτει κοκκινίζοντας... ηλιοβασιλέματος», «ευλύγιστης πανουργίας», «κυμάτιζε διερευνητικά», «πατώντας ευλαβικά στο χορτάρι», «στην κόψη του κράσπεδου», «τιναζόταν κεραυνοβόλα», «στροβίλους αέρα και σκόνης», «κάρφωναν οι προβολείς», «απαιτητικό παράπονο», «Να βγαίνει κρυφά τη νύχτα... για να επαληθευτεί», «τυφλές μανίες», «να γερακώσει κάτι ανύπαρκτο», «δροσερή συνοικιακή σιωπή», «φρενάρισμα πανικού», «καθώς προσγειωνόταν», «ξεμύτιζε το χρυσό καρφί» κ.ά.

Παρομοιώσεις: «σαν ναρκοσυλλέκτης», «σαν πέτρα», «σαν να την είχε μέσα της ρουφήξει», «σαν κιτρινοκόκκινη πατσαβούρα», «μου φαίνεται ότι κινείται με την όπισθεν».

Ασύνδετο: «περνούσε αιλουροειδώς... καραδοκώντας υπομονετικά», «Μόλις το εντόπιζε...άέρα και σκόνης», «Κι ύστερα στεκόταν... αντίθετη κατεύθυνση», «Να βγαίνει κρυφά τη νύχτα... για να επαληθευτεί».

Εικόνες: Η εικόνα του καρφιού, η εικόνα της γάτας που φερμάρει, η εικόνα της γάτας να γλιστράει στο χορτάρι, η εικόνα του ατυχήματος, η εικόνα της νεκρής γάτας κ.ά.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Γιατί η γάτα παίζει αυτό το θανάσιμο παιχνίδι; Ποιες απόψεις διατυπώνει ο αφηγητής; Εντοπίστε τες και συζητήστε τες.

«ικανοποιώντας το κυνηγετικό της ένστικτο...»

«δικαιώνοντας τον προαιώνιο φόνο μέσα της...»

«να ξαναγίνει το βασιλικό αιλουροειδές...»

«να υπάκουσε σε άλλες δικές της, τυφλές μανίες...»

Ο αφηγητής σκέφτεται διάφορες εκδοχές που μπορεί να εξηγούν την επικίνδυνη συμπεριφορά της γάτας. Είναι σίγουρος ότι αυτή δεν οφείλεται σε πείνα. Υποθέτει ότι με αυτόν τον τρόπο η γάτα ικανοποιεί το κυνηγετικό της ένστικτο ή τα φονικά και αιμοβόρα ένστικτα που χαρακτήριζαν το είδος της και που έχουν επιβιώσει μέσα της. Χρήσιμη είναι η πληροφορία ότι η γάτα πρωτοεξημερώθηκε από τους Αιγυπτίους, που τη θεωρούσαν ιερό ζώο και προστάτευε τα βασιλικά τους ανάκτορα. Ίσως πάλι η επιθετική της συμπεριφορά να οφείλεται σε δική της προσωπική προτίμηση ή μανία.

2. Συγκρίνετε τον τρόπο αφήγησης της ιστορίας με τον αντίστοιχο τρόπο στο διήγημα της Λ. Ζωγράφου «Στρίγκλα και καλλονή». Τι παρατηρείτε;

Και στα δύο διηγήματα χρησιμοποιείται η ίδια ιδιαίτερη αφηγηματική τεχνική της ανάδρομης αφήγησης. Η αφήγηση ξεκινά από το τέλος, που είναι και το παρόν, και μέσα από ένα φλας μπακ που θυμίζει κινηματογραφική ταινία, παρατίθεται και η υπόλοιπη ιστορία του κάθε ζώου.

3. Δοκιμάστε να γράψετε την ιστορία της Βαγγελιώς δεν είσαι εντάξει με τη χρονολογική σειρά των γεγονότων. Ποια σειρά αφήγησης της ιστορίας σάς αρέσει περισσότερο και γιατί;

Η χρονολογική σειρά των γεγονότων είναι η εξής:

Ο αφηγητής βρίσκει μια γάτα που είχε πέσει από μια πολυκατοικία και έχει σπάσει το δεξί της πόδι. Την πάει στον κτηνίατρο, ο οποίος γιατρεύει το πόδι της, τοποθετώντας της για εμφύτευσμα ένα χρυσό καρφί. Ο ήρωας φροντίζει τη γάτα και την παίρνει για κατοικίδιο. Ακολουθεί η περιγραφή από τον αφηγητή του ριψοκίνδυνου παιχνιδιού της γάτας, ενώ εκείνος την παρακολουθεί με θαυμασμό και προσπαθεί να ερμηνεύσει τους λόγους για τους οποίους λειτουργεί με τον τρόπο αυτό.

Ακολουθεί το περιστατικό του ατυχήματος, όταν το ριψοκίνδυνο παιχνίδι της Βαγγελιώς δεν είσαι εντάξει αποδεικνύεται τελικά θανάτισμο.

Η ιστορία τελειώνει με τη μεταφορά της αφήγησης στο παρόν, που βρίσκει τον αφηγητή - ήρωα καθισμένο στη βεράντα του σπιτιού του, να θυμάται την αγαπημένη του γάτα, ψηλαφώντας το χρυσό καρφί της κλειδοθήκης του.

Από τους δύο αφηγηματικούς τρόπους (αφήγηση με χρονολογική σειρά, ανάδρομη αφήγηση) προτιμητέος είναι αυτός που χρησιμοποιεί ο Γ. Σκαμπαρδώνης, καθότι διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη και στο τέλος τον εκπλήσσει. Υπάρχει αγωνία να μάθουμε τελικά τι είναι αυτό το χρυσό καρφί και όταν μας αποκαλύπτεται, συμμετέχουμε στη συναισθηματική φόρτιση του αφηγη-

τή. Δεν υπάρχει μονοτονία, αλλά γοργότητα και ζωηρότητα στην αφήγηση.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Πώς κρίνετε την απόφαση του αφηγητή - ήρωα να φροντίσει τη χτυπημένη γάτα και τι συμπεράσματα βγάζετε από αυτό για το χαρακτήρα του;
2. Ποια εκδοχή ερμηνείας του ριψοκίνδυνου παιχνιδιού της γάτας σάς μοιάζει περισσότερο λογική. Μπορείτε να σκεφτείτε κάποιον άλλο λόγο για τη συμπεριφορά της αυτή;
3. Χρυσό καρφί:
 - α. ποιος ο ρόλος του στην εξέλιξη της πλοκής, και
 - β. τι σημαίνει για τον αφηγητή;

Ο αδάμαστος

Τζακ Λόντον

A. Ο δημιουργός

Ο Τζακ Λόντον γεννήθηκε το 1876 στο Σαν Φραντσίσκο. Ήταν το μοναδικό παιδί της Φλόρας Γουέλμαν, μιας δασκάλας μουσικής και του Γουίλιαμ Χένρι, ενός πλανόδιου αστρολόγου. Η μητέρα του ξαναπαντρεύτηκε ένα χήρο και βετεράνο του εμφύλιου πολέμου, τον Τζον Λόντον, που είχε δυο κόρες, την Ελίζα και την Ίντα. Πήρε το όνομα του πατριού του κι ονομάστηκε Τζον Γκρίφιθ Λόντον. Πέρασε την παιδική του ηλικία στο Σαν Φραντσίσκο κι έκανε πολλές δουλειές για να κερδίσει λίγα δολάρια. Το 1893 μπάρκαρε στη σκούνα «Σοφία Σάδερλαντ» κι αυτή η εμπειρία του τον βοήθησε να γράψει και να εκδώσει την πρώτη του ιστορία, ενώ έγινε το υλικό για το καλύτερό του μυθιστόρημα. Από τότε έγραφε συνέχεια και το 1906 εκδόθηκε ο *Ασπροδόντης*, η ιστορία ενός άγριου σκύλου, που εξημερώθηκε από τον πολιτισμό. Τα τελευταία επτά χρόνια της ζωής του η υγεία του κλονίστηκε σοβαρά, εξαιτίας της πολυτάραχης ζωής του. Το 1916 παραιτήθηκε από το Σοσιαλιστικό Κόμμα και λίγο αργότερα πήρε υπερβολική δόση από χάπια για το συκώτι του. Το είχε κάνει κι άλλες φορές, μα αυτή τη φορά η ασθενική κράση του δεν άντεξε. Έπεσε σε κώμα και πέθανε στις 22 Νοεμβρίου 1916 σε ηλικία 40 ετών. Έγραψε πάνω από πενήντα βιβλία σε είκοσι χρόνια και ήταν σαν να έζησε εννιά ζωές. Υπήρξε το πρωτότυπο του Αμερικάνου ήρωα, που προσπάθησε να ζήσει όσα έγραψε. Απολάμβανε τη ζωή κάθε στιγμή, λες και θα ζούσε για πάντα. Ήταν μύθος για την εποχή του, αλλά και για τη δική μας.

B. Εισαγωγικό σημείωμα για το έργο

Ο *Ασπροδόντης* είναι η ιστορία του εγκλιματισμού ενός άγριου σκύλου στον κόσμο των ανθρώπων και θεωρείται η συνέχεια του αριστουργήματος του Τζακ Λόντον *Το Κάλεσμα της Άγριας Φύσης*. Ο Ασπροδόντης, το μικρό λυκάκι, γεννήθηκε κι έζησε τους πρώτους μήνες της ζωής του στην Άγρια Φύση, κοντά στη μητέρα του, την

Κιτς. Η αιχμαλωσία του από τους Ινδιάνους τού μαθαίνει να ζει κοντά στους ανθρώπους και η ζωή του κοντά στον Ωραίο Σμιθ, που του φέρεται απάνθρωπα και σκληρά, τον κάνει άγριο, αδυσώπητο και εκδικητικό, πάντα έτοιμο και σε επιφυλακή για να επιβιώσει και να αγωνιστεί για τη ζωή του. Όμως, η αγάπη ενός ανθρώπου τον έμαθε την αγάπη, την εκτίμηση και το σεβασμό. Αυτή η αγάπη τον έκανε να βάλει σε κίνδυνο ακόμα και την ίδια του τη ζωή για να τον προστατεύει και πάνω απ' όλα να γίνει ο πιο πιστός και πολύτιμος φίλος του.

Γ. Δομή του έργου

Το απόσπασμα αποτελεί μια ενιαία θεματική ενότητα, που περιγράφει τις πρώτες προσπάθειες των δύο συντρόφων να εξημερώσουν ένα λυκόπουλο. Ωστόσο θα μπορούσε κανείς να το χωρίσει σε τρεις επιμέρους υποενότητες:

1η ενότητα: «Είναι μάταιο... κι είναι πιο άγριος παρά ποτέ»: Οι πρώτες προσπάθειες εξημέρωσης του Ασπροδόντη.

2η ενότητα: «Δωσ' του μια ευκαιρία... Έλα!»: Η δεύτερη ευκαιρία που δίνεται στον Ασπροδόντη. Σκέψεις και συναισθήματα του ζώου.

3η ενότητα: «Μα το θεόδ... για να το σκοτώσουμε»: Η τελευταία προσπάθεια προσέγγισης του Ασπροδόντη και τα συμπεράσματα που βγάζουν οι δύο φίλοι.

Δ. Ανάλυση περιεχομένου

i) Περιεχόμενο και νοηματικά κέντρα

Το απόσπασμα πραγματεύεται την επίμονη προσπάθεια δύο αντρών, του Ματ και του Γουίντον Σκοτ, να δαμάσουν ένα αγριεμένο λυκόπουλο. Η υπομονή και η κατανόηση των δύο αντρών απέναντι στον Ασπροδόντη αποτελεί την απαρχή της εξημέρωσής του. Ο Ασπροδόντης είναι πολύ άγριος, ακριβώς επειδή έχει χάσει την εμπιστοσύνη του στους ανθρώπους, που μέχρι τώρα τον χρησιμοποιούσαν βάζοντάς τον να συμμετέχει σε κυνομαχίες. Ένα από τα θεματικά κέντρα του αποσπάσματος είναι, λοιπόν, ο προβληματισμός για τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος συμπειριφέρεται απέναντι στα ζώα. Επίσης γίνεται λόγος για την εξημέρωση των ζώων χάρη στην υπομονή του ανθρώπου. Ο Ασπροδόντης επίσης διακρίνεται για τη νοημοσύνη του και την ικανότητά του να διακρίνει τις διαθέσεις των ανθρώπων.

ii) Νοηματική απόδοση

1η ενότητα: Στην πρώτη ενότητα παρακολουθούμε τις πρώτες προσπάθειες των δύο συντρόφων να εξημερώσουν τον Ασπροδόντη.

Εκείνος όμως είναι εξαιρετικά άγριος και επιθετικός και η παρουσία του απειλεί όλους τους παρευρισκομένους. Ο Σκοτ είναι απογοητευμένος και θεωρεί ότι ματαιοπονούν στην προσπάθειά τους να τον δαμάσουν. Ο Ματ αντίθετα διατηρεί τις ελπίδες του και μάλιστα από τα σημάδια από έλκηθρο που διακρίνει στο τριχωτό του Ασπροδόντη συμπεραίνει ότι ο λύκος είναι ήδη εξημερωμένος και ότι είναι ζήτημα χρόνου η εξημέρωσή του.

2η ενότητα: Ο Ματ προτείνει να χρησιμοποιήσουν μπαστούνι και να αφεθεί ελεύθερος, θεωρώντας ότι έτσι θα έχουν καλύτερα αποτελέσματα. Του κάκου όμως. Από το μίσος με το οποίο κοιτάει το μπαστούνι ο Ασπροδόντης, ο Ματ καταλαβαίνει ότι είναι έξυπνος. Στην ενότητα αυτή επίσης επιχειρείται ο Ασπροδόντης να αφεθεί για πρώτη φορά ελεύθερος. Στο σημείο αυτό βλέπουμε τον ίδιο τον Ασπροδόντη προσωποποιημένο να παραθέτει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Περιγράφει την κακομεταχείριση που είχε γνωρίσει μέχρι τώρα από τους ανθρώπους και τη στέρηση της ελευθερίας του. Στα μάτια του οι άνθρωποι είναι θεοί που πάντοτε θέλουν να του κάνουν κακό. Δυσπιστεί απέναντι στην κίνηση του Σκοτ και του Ματ να τον αφήσουν ελεύθερο, γι' αυτό και οπισθοχωρεί μακριά τους, τους παρατηρεί περιμένοντας τη νέα του δοκιμασία και είναι πάντοτε έτοιμος να επιτεθεί. Όλη αυτή η συμπεριφορά του Ασπροδόντη δείχνει ένα βαθιά πληγωμένο ζώο, που έχει γνωρίσει μόνο την κακομεταχείριση και την απανθρωπιά. Το μόνο που έχει μάθει μέχρι τώρα να κάνει -και του το έμαθαν οι άνθρωποι- είναι να επιτίθεται και να σκοτώνει άλλα σκυλιά. Όσο πιο άγριος είναι τόσο μεγαλύτερη επιβράβευση εισπράττει από τους ανθρώπους. Πώς λοιπόν να μην είναι τόσο άγριος και αδυσώπητος, εφόσον δεν ξέρει τίποτα άλλο ως προς τις σχέσεις μεταξύ ανθρώπων και σκύλων.

Βλέπουμε όμως τους δύο φίλους να επιχειρούν να δαμάσουν τον Ασπροδόντη και να συναντούν ανυπέρβλητες δυσκολίες. Δοκιμάζουν να τον καλοπιάσουν με ένα κομμάτι κρέας, αλλά μόλις εμφανίστηκε ένας άλλο σκύλος που επιχείρησε να του αρπάξει το κρέας, ο Ασπροδόντης τον κατασπάραξε. Σε αυτή τη σκηνή βλέπουμε τον μέχρι τώρα υπομονετικό και ανεκτικό Ματ να θυμώνει και να πηγαίνει να κλωτσήσει τον Ασπροδόντη, ο οποίος τον δαγκώνει. Ο Σκοτ τότε χάνει όλες τις ελπίδες του και παίρνει το περίστροφο, προκειμένου να θανατώσει το ανήμερο ζώο. Τότε βλέπουμε το Ματ για άλλη μια φορά να προσπαθεί να μεταπείσει τον Σκοτ, υπενθυμίζοντάς του τις κακουχίες που είχε περάσει μέχρι τώρα ο λύκος και τον καλεί να του δώσουν χρονικά περιθώρια για να προσαρμοστεί. Ο Ματ μάλιστα υπόσχεται ότι, αν ο Ασπροδόντης δεν ανταποκριθεί στις προσδοκίες του, αυτός θα είναι που θα τον σκοτώσει πρώτος.

3η ενότητα: Στην ενότητα αυτή βλέπουμε το Σκοτ να αναλαμβάνει την προσπάθεια εξημέρωσης. Προσπαθεί να προσεγγίσει το λυτό Ασπροδόντη με γλυκόλογα, για να κερδίσει την εμπιστοσύνη του. Ο Ασπροδόντης όμως είναι καχύποπτος και περιμένει την τιμωρία για τις μέχρι τώρα πράξεις του. Είναι αποφασισμένος να μην υποχωρήσει και είναι σε επιφυλακή, έτοιμος να επιτεθεί. Όταν αντικρίζει το χέρι του Σκοτ που προσπαθεί να τον χαϊδέψει, τον δαγκώνει επειδή στο νου του έρχονται οι κακές αναμνήσεις από τη δράση των ανθρώπινων χεριών που συνάντησε στη μέχρι τώρα ζωή του. Εκείνη τη στιγμή ο Ματ είναι αποφασισμένος να πυροβολήσει τον Ασπροδόντη, αλλά αυτός που τον σταματάει αυτή τη φορά είναι ο Σκοτ, που θεωρεί δικαιολογημένη την αντίδραση του Ασπροδόντη. Μάλιστα από τις άγριες διαθέσεις του κάθε φορά που αντίκριζε όπλο, καταλαβαίνουν ότι το σκυλί διαθέτει νοημοσύνη, την οποία αξίζει να εκτιμήσουν και να προσπαθήσουν να την εκμεταλλευτούν. Αυτό που χρειάζονταν μόνο είναι υπομονή, επιμονή και αγάπη.

iii) Χαρακτηρισμός πρωταγωνιστών/ηρώων

Σκοτ: Είναι το καινούργιο αφεντικό του Ασπροδόντη και ένας από τους δύο συντρόφους που αναλαμβάνουν την εξημέρωσή του. Είναι πιο σκληρός από το Ματ και αυτός που απαισιόδοξα σκεπτόμενος θεωρεί ότι είναι μάταιη η προσπάθειά τους να εξημερώσουν ένα λύκο. Είναι βιαστικός και ανυπόμονος, εφόσον θεωρεί ότι η εξημέρωση του Ασπροδόντη μπορεί να επιτευχθεί από τη μια στιγμή στην άλλη. Σε κάθε αποτυχημένη προσπάθεια προσέγγισης του ζώου, σταδιακά αποθαρρύνεται και η απογοήτευσή του φτάνει στο σημείο να είναι έτοιμος να πυροβολήσει το ζώο. Ωστόσο παραδέχεται ότι στην πραγματικότητα επιθυμία του δεν είναι να τον σκοτώσει, αλλά θεωρεί ότι ματαιοπονούν. Στην πορεία, όμως, πείθεται από τις παραινέσεις του συντρόφου του, πλησιάζει το ζώο και παρατηρεί τις αντιδράσεις του, κατανοεί τις ιδιαιτερότητες του και εκτιμά τη νοημοσύνη του.

Ματ: Πιο υπομονετικός και πιο φιλεύσπλαχνος αποδεικνύεται ο έτερος σύντροφος. Είναι περισσότερο αισιόδοξος για την έκβαση τους εγχειρήματός της εξημέρωσης και στο μεγαλύτερο μέρος του αποσπάσματος, είναι αυτός που προσπαθεί να πείσει το Σκοτ να δώσει χρονικά περιθώρια και άλλες ευκαιρίες στον Ασπροδόντη. Γνωρίζει από σκυλιά και είναι αυτός που δείχνει τη μεγαλύτερη κατανόηση στις βίαιες αντιδράσεις του λύκου. Είναι συμπονετικός απέναντι στα ζώα, εφόσον η απώλεια του Μέιτζορ είναι αυτή που τον θυμώνει τελικά και τον κάνει να θέλει να κλωτσήσει τον Ασπροδόντη.

Ασπροδόντης: Είναι άγριος, επιθετικός, συχνά αδυσώπητος και

πάντοτε σε επιφυλακή για να αμυνθεί. Η πρότερη συμβίωσή του με τους ανθρώπους τον έχει κάνει καχύποπτο και επιφυλακτικό απέναντί τους. Όλη αυτή η συμπεριφορά του Ασπροδόντη δείχνει ένα βαθιά πληγωμένο ζώο, που έχει γνωρίσει μόνο την κακομεταχείριση και την απανθρωπιά. Το μόνο που έχει μάθει μέχρι τώρα να κάνει -και του το έμαθαν οι άνθρωποι- είναι να επιτίθεται και να σκοτώνει άλλα σκυλιά. Όσο πιο άγριος είναι τόσο μεγαλύτερη επιβράβευση εισπράττει από τους ανθρώπους. Πώς λοιπόν να μην είναι άγριος και αδυσώπητος. Όταν εισπράττεις αγριότητα, τότε αγριότητα θα προσφέρεις.

Ε. Τεχνική – τεχνοτροπία

i) Γλώσσα

Η γλώσσα της μετάφρασης είναι απλή δημοτική, χωρίς ιδιαιτερότητες ή ιδιωματισμούς.

ii) Ύφος

Το ύφος της μετάφρασης του μυθιστορήματος είναι απλό και λιτό. Υπάρχουν αρκετά σχήματα λόγου, που χαρίζουν γλαφυρότητα. Ωστόσο η ύπαρξη πολλών διαλόγων καθιστά το ύφος του αποσπάσματος γοργό και προσδίδει ζωντάνια στην αφήγηση.

iii) Αφήγηση

Ο αφηγηματικός τρόπος που υιοθετεί ο συγγραφέας είναι η διήγηση (έμμεση αφήγηση) σε γ' πρόσωπο, από έναν «παντογνώστη» αφηγητή, που γνωρίζει τις πράξεις, τις σκέψεις και τα συναισθήματα των ηρώων, μολονότι ο ίδιος δε συμμετέχει στα γεγονότα.

iv) Σχήματα λόγου

Μεταφορές: «μην τσιγκουνεύσαι αυτά που ξέρεις», «άλλο χέρι που κρεμόταν απειλητικά από πάνω του», «αφού έπεσε στα χέρια του Όμορφου Σμιθ», «μουρμούρισε συμπονετικά», «απόδειξη της ανθρώπινης καλοσύνης», «περιεργάστηκε καχύποπτα», «το αίμα που ανάβλυζε από το λαιμό», «έβαφε το χιόνι κόκκινο», «ματωμένο λεκέ», «τα μάτια του έπαιξαν ζωηρά», «μυριζόταν κίνδυνο», «ακόρεστη δίψα για ζωή», «βλαστήμησε χοντρά».

Παρομοιώσεις: «όπως κοιτάζει το λιοντάρι στο κλουβί», «σαν αγγελούδι».

Προσωποποιήσεις: «Ο Ασπροδόντης δυσκολεύτηκε να πιστέψει... κοιτώντας τους επίμονα», «όταν το ανθρώπινο χέρι πλησίασε στο λαιμό του», «Ο Ασπροδόντης έγινε καχύποπτος...ακόρεστη δίψα για τη ζωή», «πρέπει να δώσουμε μια ευκαιρία σ' αυτό το μυαλό».

Εικόνες: Η εικόνα του αγριεμένου Ασπροδόντη, η εικόνα του Ματ

να πλησιάζει με μπαστούνι το ζώο, η εικόνα της συμπλοκής των δύο σκύλων, η εικόνα του πληγωμένου σκυλιού, η ηχητική εικόνα του γρυλίσματος του σκύλου, η ηχητική εικόνα του πνιχτού επιφωνήματος, η ηχητική εικόνα του Σκοτ να ψιθυρίζει γλυκά λόγια στον Ασπροδόντη κ.ά.

ΣΤ. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Σχολιάστε τον τρόπο με τον οποίο ο Ασπροδόντης αντιλαμβάνεται τις αντιδράσεις των δύο ανθρώπων. Ποια ψυχική κατάσταση αποκαλύπτει;

Οι δύο σύντροφοι, στην αποτυχημένη τους προσπάθεια να εξημερώσουν τον Ασπροδόντη, και ερχόμενοι αντιμέτωποι με την επιθετικότητά του, αντιδρούν με διάφορους τρόπους. Ένας από αυτούς τους τρόπους είναι να επιχειρήσουν να τον δαμάσουν χρησιμοποιώντας μπαστούνι ή και τα χέρια τους για να τον χαιδέψουν. Ο Ασπροδόντης που στο παρελθόν έχει γνωρίσει μόνο την απανθρωπιά, τη βάναυση συμπεριφορά και την κακοποίηση εκ μέρους των ανθρώπων, αντιδρά άγρια και προσπαθεί να αμυνθεί επιτιθέμενος. Έχει γνωρίσει το σκληρό πρόσωπο της δουλείας και απωθεί κάθε προσπάθεια που στα μάτια του φαντάζει προσπάθεια υποδούλωσης. Ένας άλλος τρόπος αντίδρασης των δύο συντρόφων είναι να τον αφήσουν ελεύθερο. Ο Ασπροδόντης δεν μπορεί να διανοηθεί ότι οι άνθρωποι μπορεί να έχουν αγαθές προσθέσεις και τους αντιμετωπίζουν καχύποπτα. Πίστεψε ότι πίσω απ' αυτήν την κίνηση κρυβόταν κάποια δόλια σκοπιμότητα και γι' αυτό έθεσε τον εαυτό του σε επιφυλακή για επίθεση. Όλες αυτές οι σκέψεις δείχνουν ένα βαθιά πληγωμένο ζώο, που έχει γνωρίσει μόνο την κακομεταχείριση και την απανθρωπιά. Το μόνο που έχει μάθει μέχρι τώρα να κάνει είναι να επιτίθεται και να σκοτώνει άλλα σκυλιά. Όσο πιο άγριος είναι, τόσο μεγαλύτερη επιβράβευση εισπράττει από τους ανθρώπους. Η αγριότητά του είναι λοιπόν φυσιολογική αντίδραση στην αγριότητα που έχει ήδη εισπράξει.

2. Πώς κρίνετε την όλη συμπεριφορά των δύο αντρών απέναντι στο εξαγριωμένο ζώο;

Στην αρχή οι δύο σύντροφοι είναι βιαστικοί και ανυπομονούν για την εξημέρωση του Ασπροδόντη, που θεωρούν ότι μπορεί να συμβεί από τη μία στιγμή στην άλλη. Όταν όμως μπαίνουν στη διαδικασία να δείξουν υπομονή και επιμονή, να αναλογιστούν την άσχημη ψυχολογική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ήδη ο λύκος και να αφουγκραστούν τις επιθυμίες του, τότε αρχίζουν ουσιαστικά να τον εξημερώνουν. Όταν μπαίνουν στη διαδικασία να αξιοποιήσουν τα

καλά στοιχεία του ζώου, όπως είναι η νοημοσύνη του, τότε η επιτυχία τους είναι σίγουρη. Σε κανένα σημείο του κειμένου δε δείχνουν βάναυση ή σκληρή συμπεριφορά απέναντι στον Ασπροδόντη.

3. Μπορείτε να δώσετε κάποιο άλλο όνομα στο άγριο σκυλί;
Το σκυλί θα μπορούσε επίσης να ονομάζεται «Ατίθασος» ή «Αδάμαστος».

4. Προσπαθήστε να φανταστείτε τη συνέχεια της ιστορίας, περιγράφοντας τις σχέσεις του ζώου με το Σκοτ και το Ματ, ύστερα απ' όσα συνέβησαν μέχρι τώρα.

Παρακάτω παρατίθεται η πραγματική εξέλιξη της ιστορίας:
Σιγά σιγά ο Ασπροδόντης υπερνίκησε την εχθρότητα και την καχυποψία του κι άρχισε να απολαμβάνει τις φροντίδες του Ματ και του Σκοτ. Με το πέρασμα του χρόνου οι πληγές του παρελθόντος άρχισαν να σβήνουν και δέχτηκε τελικά απλόχερα το μόνο πράγμα που δίνει νόημα στην ύπαρξη: την αγάπη, από ένα θεό που αποδείχτηκε αλλιώτικος από τους άλλους.

Επειδή δεν ανήκε ξεκάθαρα ούτε στο γένος των λύκων ούτε σ' εκείνο των σκύλων, ο Ασπροδόντης ένα πράγμα δεν μπόρεσε να ξεπεράσει ποτέ: το γρύλισμα. Το γρύλισμα άρχιζε μαζί με τα χάδια και συνεχιζόταν ώσπου να τελειώσουν. Ωστόσο, είχε αλλάξει τόνο.

Ένας ξένος δε θα μπορούσε να καταλάβει τη διαφορά· γι' αυτόν το γρύλισμα του Ασπροδόντη ήταν επίδειξη πρωτόγονης αγριότητας που του τέντωνε τα νεύρα και του πάγωνε το αίμα. Είχε σκληρύνει το λαρύγγι του Ασπροδόντη τόσα χρόνια με τ' άγρια ουρλιαχτά, αφότου, κουτάβι στη φωλιά, έβγαλε την πρώτη του θυμωμένη κραυγή, και τώρα πια δεν μπορούσαν οι ήχοι που έβγαιναν από μέσα του να μαλακώσουν για να εκφράσουν την τρυφερότητα που ένιωθε. Μα ο Γουίντον Σκοτ, με την αγάπη και το ευαίσθητο αυτί του, αντιλαμβανόταν την καινούργια νότα, που την έπνιγε η αγριάδα - τη νότα που ήταν μια νύξη, ένα ανεπαίσθητο μουρμούρισμα ευχαρίστησης που δε γινόταν αντιληπτό από κανέναν άλλο άνθρωπο.

Z. Πρόσθετες ερωτήσεις για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου

1. Θεωρείτε αδικαιολόγητη τη στάση του Ασπροδόντη απέναντι στους δύο συντρόφους. Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
2. Ποιο τρόπο προσέγγισης θα επιλέγατε εσείς και γιατί;

Περιεχόμενα

Ο άνθρωπος και η φύση - Πόλη - Ύπαιθρος

Γεώργιος Δροσίνης, «Θαλασσινά τραγούδια»	10
Γιάννης Ρίτσος, «Τζιτζίκια στήσαν το χορό»	
και Οδυσσέας Ελύτης, «Κάτω στης μαργαρίτας το αλωνάκι»	15
Ίταλο Καλβίνο, «Μανιτάρια στην πόλη»	23

Λαογραφικά

Λαϊκό παραμύθι, «Το πιο γλυκό ψωμί»	30
Αντώνης Μόλλας, «Η πείνα του Καραγκιόζη»	35
Δημοτικό τραγούδι, «Ύπνε μου κι έπαρε μου το»	40
Μαρία Ιορδανίδου, «Τα φαντάσματα»	45
Κοσμάς Πολίτης, «Τα τσερκένια».....	51

Οικογενειακές σχέσεις

Άγγελος Σικελιανός, «Της μάνας μου»	58
Εμμανουήλ Ροΐδης, «Η εορτή του πατρός μου»	63
Λάμπρος Πορφύρας, «Το στερνό παραμύθι»	69
Λέων Τολοστόι, «Ο παππούς και το εγγονάκι».....	73
Ζωρζ Σαρή, «Νινέτ»	78
Τούλα Τίγκα, «Τα πράγματα στρώνουν περισσότερο».....	85

Θρησκευτική ζωή

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, «Στην Παναγία τη Σαλονικιά»	94
Κ. Π. Καβάφης, «Δέησις».....	100
Στράτης Μυριβήλης, «Η λιτανεία»	104
Κάρολος Ντίκενς, «Παραμονή Χριστουγέννων».....	110
Παντελής Καλιότσος, «Πασχαλινή ιστορία»	117

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εθνική ζωή

Κλέφτικο τραγούδι, «Ένας αϊτός περήφανος».....	124
Γιάννης Βλαχογιάννης, «Η Έξοδο»	129
Παντελής Πρεβελάκης, «Ο Κρητικός - Η Πολιτεία»	135
Γιώργος Θεοτοκάς, «Ανήμερα της 28ης Οκτωβρίου 1940».....	141
Δημήτρης Ψαθάς, «Οι πιτσιρίκοι».....	146
Κύπρος Χρυσάνθης, «17 του Νοέμβρη 1973 (Χαράματα)».....	151

Παλαιότερες μορφές ζωής

Κώστας Κρυστάλλης, «Ηλιοβασίλεμα».....	158
Νίκος Καζαντζάκης, «Η Νέα Παιδαγωγική».....	163
Νίκος Θέμελης, «Η αφήγηση του Αρχιμάστορα».....	171
Ευγενία Φακίνου, «Η ζωή στη Σύμη».....	177
Ντίνος Δημόπουλος, «Ο Σαρλό και το αθάνατο νερό».....	183

Ταξιδιωτικά κείμενα

Νάνος Βαλαωρίτης, «Με πλοίο».....	190
Κώστας Ουράνης, «Το θέλγητρο της Ανδαλουσίας»	196
Τατιάνα Γκρίτση-Μιλλιέξ, «Οδοιπορικό στην Ινδία»	202
Τζων Φώουλς, «Κοιτώντας την Αθήνα»	209
Μιχάλης Γκανάς, «Γυάλινα Γιάννινα».....	215

Η αποδημία - Ο καημός της ξενιτιάς - Ο ελληνισμός έξω από τα σύνορα - Τα μικρασιατικά - Οι πρόσφυγες

Ιωάννης Βηλαράς, «Πουλάκι»	222
Γιώργος Θεοτοκάς, «Ο Δημοτικός Κήπος του Ταξιμιού»	227
Διδώ Σωτηρίου, «Ταξίδι χωρίς επιστροφή»	233
Θανάσης Βαλτινός, «Η καλή μέρα απ' το πρωί φαίνεται»	239
Μαρούλα Κλιάφα, «Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς»	244

Αθλητισμός

Κωστής Παλαμάς, «Ο Ολυμπιακός ύμνος»	250
Πέτρος Χάρης, «Δρόμος 100 μέτρων»	258
Αγγελική Βαρελλά, «Η νίκη του Σπύρου Λούη»	266

Η αγάπη για τους συνανθρώπους μας - Οι φιλικοί δεσμοί**- Η αγάπη**

Ειρήνη Μάρρα, «Τα κόκκινα λουστρίνια»	276
Δημοτικό τραγούδι, «Κόρη που λάμπει»	283
Λίτσα Ψαραύτη, «Ο Κωνσταντής»	289
Γιάννης Ρίτσος, «Πρωινό άστρο»	296
Αργύρης Εφταλιώτης, «Αγάπης λόγια»	303
Οδυσσέας Ελύτης, «Όλα τα πήρε το καλοκαίρι»	310
Όσκαρ Ουάιλντ, «Ο πιστός φίλος»	315
Μιμίκα Κρανάκη, «Ένα τόπι χρωματιστό»	324

Η βιοπάλη - Το αγωνιστικό πνεύμα του ανθρώπου

Λαικό παραμύθι, «Ο φτωχός και τα γρόσια»	334
Τέλλος Άγρας, «Το ξανθό παιδί» και Νικηφόρος Βρεττάκος, «Το παιδί με τα σπίρτα»	340
Άντον Τσέχωφ, «Ο Βάνκας»	349
Μαρία Πυλιώτου, «Λεώνη»	356

Προβλήματα της σύγχρονης ζωής

Αντώνης Σαμαράκης, «Γραφείον ιδεών»	364
Λουίς Σεπιούλβεδα, «Το μαύρο κύμα»	371
Κρίτων Αθανασούλης, «Παράπονο σκύλου»	380
Ελένη Σαραντίτη, «Όπως τα βλέπει κανείς...»	385

Οι φίλοι μας τα ζώα

Ανδρέας Καρκαβίτσας, «Το μήνυμα της μάνας»	396
Γρηγόριος Ξενόπουλος, «Η γάτα του παπά»	405

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ηλίας Βενέζης, «Η Δάφνη».....	411
Λιλή Ζωγράφου, «Στρίγκλα και καλλονή».....	420
Γιώργος Σκαμπαρδώνης, «Η Βαγγελιώ-δεν-είσαι-εντάξει»	427
Τζακ Λόντον, «Ο αδάμαστος»	433

